

קובץ

באר התורה

(קסח)

פרשת קדושים

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

יו"ל

ע"י מכון "יד יוסף"

לעילוי נשמת רבי יוסף מלכא בן עישה ע"ה

*

נשמח לקבל הערות והוספות ותגובות

ולהצטרפות לרשימת התפוצה

ניתן לשלוח ל:

as0583233587@gmail.com

פקס: 036770810

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

תוכן הענינים:

- האם מותר לעלות לבית הקברות בחודש ניסן.....5
- מכתב לקובץ קול התורה קריאת שמע קודם עלות השחר או
ספירת העומר קודם עלות השחר.....10
- בדין ברכת האילנות על שבעת המינים.....14
- האם מותר לשמוע במימונה מתי ששביעי של פסח יוצא בערב
שבת.....16
- בדין מכירת חמץ שכר פסיעות ועירוב תבשילין.....31
- לעשות טיפול לייזור בספירת העומר.....35
- בדין עובד זר שאפה פיצה ורוצה לתת את זה לזקן שמטפל בו...42
- מכתב לקובץ מה טובו אוהליך יעקב חלק כא.....44

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

האם מותר לעלות לבית הקברות בחודש ניסן

הנה המנהג הוא שאין עולים לבית הקברות כל חודש ניסן, כתב בקב הישר (פרק פ"ח, על ענייני חודש ניסן) כתב שהואיל וחודש ניסן כולו קודש, לכן אין לעלות בו לבית הקברות, ואפשר לבאר כמ"ש בטעמי המנהגים על הפסוק "החודש הזה לכם ראש חודשים" פירוש כל ימי החודש יהיו לכם כו"ח שכל החודש יהיה קדוש.

ובשו"ת מים חיים ח"ב סימן קלב כתב הגאון רבי יוסף משאשא זצ"ל שהוא משום שע"י העליה לבית הקברות יכול להצטער וזה משום שאסר להספיד בחודש ניסן, ומדבריו מוכח דוקא היכא שיבוא לידי בכי אבל לעשן תיקון וכל כה"ג שלא יבא לידי צער שרי וכן כתב בשו"ת שמש ומגן ח"ד סימן סו ובספר נתיבי ע סימן רכד.

אבל בשו"ת מלמד להועיל (יו"ד סימן קמ"ה) הביא שיש מנהג שלא לילך על בית הקברות בחודש ניסן, וע"ש שכתב הטעם לזה ע"פ מש"כ באורחות חיים (סימן תר"ה) שהיעב"ץ הקפיד שלא ללכת בערב יו"כ לבית הקברות משום שהוא כיו"ט, וכן מוכח מדברי המגן אברהם (סימן תקפ"א) שכתב שבערב ראש השנה אין לומר רק התחינות הכתובים בספרים, משום שאין אומרים תחנון, נשמע מזה שבימים שאין אומרים תחנון אין לומר כל התחינות בבית הקברות עכ"ד.

אבל בשו"ת דבר משה (יו"ד סי' ס"ח) כתב שאפשר לומר קדיש והשכבה על הקבר אפ' באסרו חג פסח, וכ"כ בעיקרי הד"ט (יו"ד סי' ל"ו ס"ק ל"ח).

ולכן כתב בקובץ הל' פסקי רבי שמואל קמנצקי (פ"ג ה"א) שמותר ללכת בחודש ניסן לבית הקברות אף ביום היא"צ ובלבד שלא יאמר ההשכבה

אבל באורחות רבינו (עמ' ש"ה) כתב שכן עולים לבית קברות בניסן, וטעמם של הנמנעים ע"ש מפני שאין אומרים צידוק הדין בכל חודש ניסן, ע"ש. וכן כתב באור לציון (ח"ג פ"ה ה"א בביאורים) שאין לעלות לקברים בימי הפסח דוקא בחול המועד וכו', אבל בשאר חודש ניסן יכול לעלות לקברים.

ובנתיבי עם (סימן רכ"ד) הביא בזה ב' מנהגים שיש עולים ויש שלא

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

עולים, וכ"כ בישמח משה (להגרי"מ הלל סי' ס"ו) וכ"כ בילקוט החיים והשלום (עטייא עמ' ס"ח) שיש נוהגים מבני הספרדים לעלות בשבעה ובשלושים.

ובשו"ת תשובות והנהגות (ח"ב סי' ס"ה) ג"כ כתב שתלוי שאם יבואו לידי בכי ומספד איכא בהא איסורא, עיי"ש עוד.

ובשו"ת תפארת יוסף (או"ח סימן צ"ה) כתב בסו"ד שלפי מנהג הספרדים שאין עולין לבית העלמין בחודש ניסן, ורק בסיום השבעה או השלושים עולים, אולם רובא דרובא אינו עולים כלל אפ' בשבעה או בשלושים, וכתב שכן ראוי להורות לעם, בכדי שלא יבואו לידי בכי ומספד, ורק אם כל העולים מנקיי הדעת ולא יבואו לידי בכי ומספד יש להם לעלות בשבעה או בשלושים, וכתב שם שכ"ז בקברי קורבים, אבל בקברי צדיקים אין בעיה, ואפשר לעלות כל השנה, והנה במש"כ לחלק שתלוי אם הקרובים מנקיי הדעת או לא, יל"ע הרי לא פלוג רבנן, ומהכ"ת לחלק בזה, ואם אסור אז אסור ודו"ק. וכתב בחוט שני (תכ"ט סק"ג) שאם יום היא"צ שחל בחודש ניסן ראוי להקדים ולעלות לקבר לפני ראש חודש ניסן.

ומ"מ לקברי צדיקים אפשר לעלות כן כתב בשו"ת דבר יהושע (ח"ב סימן פ') ובדרכי חיים ושלום (אות תשפ"ג) שהגאון הקדוש בעל מנחת אלעזר זצ"ל מונקאטש הלך ביו"ט ב' דסוכות על קבר אביו שאז היה יומא דהילולא דיליה עיי"ש. וע"ש עוד בשו"ת דודאי אשר ח"ה.

ויש נוהגים לעלות לקברים בראש חודש ניסן הנה בספר גשר החיים (ח"א פכ"ט ס"ה) כתב שנהגו ללכת לבית הקברות בר"ח, ואפ' מש"כ בבבאר הגולה (יו"ד סו"ס שד"מ ס"ק כ"ח) כתב בשם הכלבו שאם חל יום ז' בר"ח אינו הולך לבית הקברות, גם הכלבו מודה לזה וכל כוונת הכלבו לומר שאין אומרים ההשכבה אבל ההליכה לבית הקברות שרח עכ"ד, וכן כתב בשו"ת גבורת אליהו להגרי"א ענקין (או"ח סימן קכז).

ונח' הפוסקים האם מותר להקים מצבה בחודש ניסן, ואף אם יש להתיר, מ"מ יש להזהר שלא לומר שם הספדים. הנה במנחת יצחק (ח"ג סי' נא) כתב שמדינא מותר להקים מצבה אמנם כיון שהמנהג להספיד לכן אין ראוי להקים מצבה בימים אלו. ועיי"ש שמסתמך בדבריו על מש"כ בשו"ת לבושי מרדכי (חיו"ד ח"ב סימן קמ).

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

ולכן כתב שם במקומות שאין המנהג להספיד או מי שנוהג להקפיד לעשות מציבה מיד בסיום שבעה, יכולים להעמיד מצבה, וכמו שכתב בשו"ת קנין תורה (ח"ב סימן קכ"ב), וכן כתב בספר ציוני הלכה (עמ' תרי"ג) כתב לפסוק כן בשם מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל וכן כתב בקובץ מבית הלוי.

ובשו"ת שואל ומשיב (תנינא ח"ב ריש סימן ע"ז) כתב שמותר להקים מצבה, ובהקדמת שו"ת מהרש"ם (ח"ב) כתב שהמהרש"ם הקים מציבה לאשתו בל"ג בעומר וגם הספיד בו, אף שהוא תוך ל' יום לחג ואין אומרים בו תחנון משום שהוא ל"ג בעומר וכמו שכתב השו"ע (סימן קלא ובמק"א הארכנו בזה), וע"ע בשו"ת גבורת אליהו (או"ח סימן קכ"ז) כתב שבהקמת מצבה שרי אם אין מעורר הספד.

וראיתי במכתבו של הגר"י אוהב ציון שליט"א שהראוהו אחיו הגאון רבי יצחק שליט"א תשובה של מרן הגר"ח זצוק"ל אליו שכתב לו שיתכן שהנפטרים לא נמצאים בבית הקברות בכל חודש ניסן, שכמדומה שכן מרן הסטייפלער זצוק"ל [ולמעשה הורה בשם הגר"ד קוק שליט"א שאין ללכת לבית הקברות שיש חשש בכי אף אם ישארו בבית יהיה בכי גדול יותר] והנה לכאורה הוא חידוש עצום, ונראה לבאר דבריו ע"פ מש"כ בקב הישר שמה שלא עולים לבית הקברות היות וכל החג כולו הוא קדוש, וא"כ נראה דהנה לגבי חול המועד, והנה בספרי שערי יוסף בהל' חול המועד כתבתי להביא הנידון להעלות לבית הקברות בחול המועד ושם הבאתי מש"כ בשו"ת מנחת אלעזר (ח"ה סימן ט"ז) כתב לדינא ע"פ מש"כ במגיד מישרים למרן הבית יוסף (פרשת אמור) שהלכו לקברי צדיקים בחול המועד דוקא כאשר היתה השעה דחוקה וצריכה לכך, ומשמע דוקא בכה"ג שהשעה דחוקה. וכן איתא בדעת תורה למהרש"ם (סי' תקפא סעיף ד') שהביא בשם שבחי המהר"ו שלא ללכת בשבת וביו"ט ור"ח ע"ש, ובשו"ת פאת שדך (ח"ב או"ח סי' עב) כתב שאין לילך על קבר צדיק בשבת אפילו שחל היא"צ שלו בשבת, וע"ע בספר דודאי אשר ח"ה עמ' ש"י שכתב להאריך מכמה דוכתי שכל האיסור הוא דוקא בהשתטחות על קבר הצדיק אבל תפילה ותחנונים לית לן בה ע"ש.

אלא מאי דיש להעיר דמה ענין בכלל יש לעלות לקברי צדיקים בשבת קודש, שהרי כתב האריז"ל בשער הגלגולים (דף נא) כי בשבת נשמות הצדיקי עולות למעלה ואינן נמצאות על הקברים, וכן הובא בספר שער היחודים דף ה' שלא כל הימים שווים להשתטחות על קברי צדיקים כי

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

בשבתות ויו"ט ור"ח הנפשות עולות לגן עדן ואינן עומדות שם בקבריהם ואינן יכול להשיג לדבר עם אחד שאינו שם, וכן הובא באורחות רבינו (ח"ד עמ' קלג) שאין תועלת בביקור על קברי צדיקים בשבת כיון שאז הנפש אינה נמצא על הקבר, ולכן נראה דאין ענין בזה. וע"ע בשו"ת אדרת תפארת ח"ה סימן נ"ב מש"כ להאריך בזה. וכן כתב בשו"ת ברכת יהודה (ח"ב ענינים שונים סימן ג') וכתב שכיון שאין הנפשות שם אין ענין לעלות לקברים בשבת, אבל כתב שם שמה שיש הרבה שנהגו לעלות לקבר הרשב"י זיע"א בשב"ק ולשבות שם מחמת שמקום קדוש זה גורם להם להתחזקות בעבודת ה'. אולם מדברי המשמרת שלום והבאנו דבריו לקמן שמשמע שכן יש ענין בזה, וכן משמע בלקט קמח החדש (סימן ע"ב סקכ"ו) וע"ע בנטעי גבריאל אבלות (ח"ב פרק פג ב'). ע"ש. וממילא נראה דע"פ כל האמור הוא המקור לדברי מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל דאין ענין לעלות לקברים כל ראש חודש ניסן.

ואולם מש"כ כן בשם הקה"י מובא להיפך, כמבואר באורחות רבינו ח"ד עמ' קלג בזה"ל: ניסן תשל"ג שאלתי את מו"ר שליט"א זצוק"ל האם נוסעים בחודש ניסן לקברי תנאים וכן על קברי צדיקים להתפלל כי אחד שנוסע למירון ולציונים שבסביבה ובצפת רוצה לקחתני וענה לי מו"ר שביו"ט בחוה"מ ובר"ח לא עולים מטעם דאין תועלת כי הנפש שאל"י התפלה לא נמצאת בימים אלה על הקבר מה שמו"ר אמר שהנפש שאל"י התפלה איני זוכר בדיוק את הלשון שאמר או שאמר דהנפש שאל"י מתפללים או שאמר המקבלת את התפלה עכ"פ את המכוון הנני זוכר שהנפש של הצדיק שבאים להתפלל אצלה לא נמצאת אבל בחודש ניסן כן עולים לביה"ק ואמר לי שהגשר החיים ערבב חודש ניסן ור"ח ולא דמי רבניסן הטעם משום דאין מתפללים בו ע"ה אבל בר"ח הטעם משום דאין בו תועלת לעלות והוסיף מו"ר כך זה דרכם של המלקטים ואין לסמוך עליהם עכ"ד, הרי לך דלא כמו שכתב בשם אחיו רבי יצחק אוהב ציון שליט"א, ואמנם מקור שמועה זו נמצא בספר אחריו בנימין עמ' קלד בשם הגר"ב בצרי זצ"ל שאמר שבכל חודש ניסן אין עניין ללכת לקברי הצדיקים כיוון שהם לא נמצאים שם ואמר פעם בבדיחותא מי שהולך לקברי צדיקים בחודש ניסן ידע שהצדיקים יצאו לבין הזמנים, הם לא שם עכ"ד. ויש לעיין עוד במה שציין לספר משולחן אבותינו עמ' 201 יעו"ש. ועיין עוד בקובץ ישורון מס' לא מה שהאריך בזה.

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

ואמנם ראה בשו"ת מחקרי ארץ (ח"ז או"ח סמן צ"ב) שכתב לחדש דאף אי נימא שהנשמה לא נמצאת בשבת על הקבר וכמו שהבאנו לעיל מדברי האריז"ל, מ"מ אפשר לבוא להתפלל במקומות הקדושים לפי שהמקום קדוש והשכינה שורם שם ומיועד המקום לשפוך שיח לפני ה' אבל כ"ז שלא יבכה ויצעטר שם ע"ש עוד. וע"ע בשו"ת באר שרים (או"ח סימן נו אות ב'), ועיין עוד בשערי יוסף חול המועד פסח מה שהארכתי בזה בדין תפילה על הקברים בשבת ובחול המועד, ובאיסור לבקש בקשות פרטיות בחול המועד.

והגר"ע פריד שליט"א השיב בזה שמעיקר הדין אפשר לעלות בחודש ניסן אם לא מביא לידי בכי, ורק בר"ח לא עולים אבל בשאר ימים אפילו שאין אומרים תחנון עולים, ואמנם יש נוהגים שלא לעלות בכל הימים שאין אומרים בהם תחנון, וציין בזה עוד למש"כ בבאר הגולה יו"ד סימן שד"מ שכתב שבר"ח לא עולים לבית הקברות ויש שלמדו מדבריו שבכל יום שלא אומרים בו תחנון לא עולים, אבל יתכן שדין זה נאמר רק בר"ח, ולכן בחודש ניסן אם הוא לא חול המועד עולים, ועיין עוד באזמרה לשמך פסח ח"א, ושוב שמעתי ממנו שי"א שהנשמה לא נמצאת בימים שלא עולים לבית הקברות ויש עוד להאריך בכ"ז.

ושוב ששאלתי בזה להגר"י אוהב ציון שליט"א השיב לי בזה"ל: ידעתי גם ידעתי מד' הארחות רבינו, ולא הארכתי מחמת תאוות הקיצור. ועכ"פ זכורני שכך ראיתי משמו באיזהו מקומן. ומסתבר גם שהגר"ק שמע ממנו זאת. ועכ"פ אין בזה נפק"מ כ"כ. ובעיקר הענין של קברי צדיקים בחול המועד עמ"ש"כ בס"ד בס' קדוש יעקב. עכ"ד.

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

מכתב לקובץ קול התורה קריאת שמע קודם עלות השחר או ספירת

העומר קודם עלות השחר

בס"ד

שלהי ניסן תשפ"ב

לכבוד חברי המערכת קובץ קול התורה, לאחר עטירת השלו' הברכה.
ראיתי החוברת מס' צה וכולה גדשה ומלאה בדברי תורה מגדולי חכמי הדור, וראיתי במדור פלפולא דאורייתא עמ' קעה בהערתו של הגאון רבי נחום טרעפ שליט"א כולל בית אהרן יצחק ירנן מלונדון שכתב לדון באחד שביליל שבת בין פסח לעצרת נרדם מחמת עייפות אחרי סעודת שבת וכשהקיץ מתרדמתו היו רק דקות ספורות קודם עלות השחר ואינו יכול להספיק גם קר"ש וגם מצות ספירת העומר קודם עלות השחר הי מנייהו עדיף, וכתב שם שלכאורה היה נראה שקר"ש ודאי דאורייתא ולכן תהיה קודמת לספירת העומר וגם משום תדיר, אבל מצד אחר ספירת העומר מצותה רק בלילה וציין למשנ"ב סימן תפט סקל"ד משא"כ קר"ש בנאנאס יכול לקרוש גם אחרי עלות השחר כמבואר בשו"ע סימן רל"ה ס"ד וא"כ יש להסתפק הי מנייהו עדיף.

והנה לענ"ד נראה לומר דאף שיש מקום שגם ספירת העומר אפשר לקרוא אחרי עלות השחר, מ"מ הפוסקים כתבו שא"א לספור אחרי עלות השחר, משא"כ קר"ש, וראה מש"כ בזה בקונ' שירת יוסף פסקי הלכות ספירת העומר עמ' 15 שאם נזכר שלא ספר ספירת העומר אחרי עלות השחר עד זמן נץ החמה אינו יכול לספור בברכה ושכן כתב בשו"ע הרב סימן תפט ס"ג, והו"ד בפסקי תשובות סימן תפ"ט הערה מס' 7. וכן נראה מדברי הגאון רבי אשר חנניהו צ"ל בקובץ משנת יוסף מס' כג סימן קיב יעו"ש.

ואמנם בשו"ת מחקרי ארץ ח"ה חאו"ח סימן צו, וכתב להוכיח כן מדברי הגמ' במגילה דף כ' ע"ב כל היום כשר לקריאת המגילה ולקריאת ההלל וכו' כל הלילה כשר לקצירת העומר ולהקטר חלבים ואברים כו' ובגמ' שם מבואר מנלן דמאר קרא והימים האלה נזכרים ונעשים לקריאת הלל דכתיב ממזרח שמש עד מבואו הרי שהיום נקרא ממזרח שמש, דהיינו מהזריחה אבל אחרי עלות השחר לפני הזריחה הרי הוא לילה, וכתב שם להוכיח כה"ג מדברי הגמ' בברכות דף ח' ע"ב שיכול לקרוא קר"ש בברכות חוץ מהשכבינו אחרי עלות השחר וכמ"ש בשו"ע סימן נח ס"ה יעו"ש, וא"כ

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

כתב דה"ה בנ"ד שאם לא ספר ספירת העומר לאחר עלות השחר, אבל מ"מ לא יעשה את אותו זמן כיום לענין שאר דברים כגון קר"ש וכדומה אלא יקרא קר"ש של שחרית לאחר הנץ יעו"ש, אבל לדינא יש לומר סב"ל ולכן יספור בלא ברכה, ובפרט שהבאנו לעיל מדברי הרמב"ם שהברכה לא מעכבת את המצוה של ספירת העומר, ומ"מ בעיקר דברי המחקרי ארץ שהביא לדייק דזמן ספירת העומר כל הלילה מוכח דכיון דהוא דומיא דקצירת העומר א"כ אין חיוב לחוש לתמימות, ובזה י"ל עוד שמשו"ה לא תקנו לספור ספירת העומר עד חצות כמו בקר"ש, ושוב ראיתי להגר"ש סגל שליט"א בספר בירורי חיים חלק ו' סימן קלו אות ה' שנשאל מדוע לא תקנו לספור ספירת העומר עד חצות לכתחילה כמו קר"ד דערבית שלכתחילה זמנה עד חצות ובדיעבד עד עלות השחר וכתב שכיון שמדברי המשנה במגילה מוכח דקצירת העומר כל הלילה א"כ תקנו ספירה דומיא דקצירה, ומ"מ כתב שם להביא מש"כ בכה"ח סימן תפט סק"ב שכל כמה שמאחר מלספור ספירת העומר הרי הוא יותר גורם אחיזה אל החיצונים ולכן לא יאמר כיון שחארתי אחרתי ואמתין עוד מעט אלא תיכף שיזכור יתפלל ובירך יעו"ש, ויש להאריך עוד בכ"ז.

ושוב הראני ידידי הרה"ג יוסף סעדו שליט"א בעמח"ס מסיני בא, מש"כ בקונ' בהר סיני להעיר ע"ד המחקרי ארץ הנ"ל שיש לחלק בין קר"ש למצות ספירת העומר שהרי שאני דין קר"ש דלא כתיב ביה לילה ויום אלא בשכבך ובקומך ולכן מה שיכול לקרות קר"ש לאחר שעלה עמוד השחר עד הנץ החמה היינו כמ"ש בגמ' בברכות שם דף ט' ע"א אליבא דאיכא דמתני דלעולם יממא הוא והאי דקרי ליה ליליא הוא משום דאיכא דגנו בהיא שעתא ופירש"י שם וקרינן ביה ובשכבך, ומוכח שמסקנת הגמ' שלעולם אחר עלות השחר יממא הוא אלא דשאני קר"ש דטעמא אחרינא אית ביה דרבינן ביה בהיא שעתא בשכבך וא"כ אינו אינו ענין לספירת העומר דתליא בדין יום ולילה וכמו שכתב במג"א ריש סימן תרפז יעו"ש, וכתב שם שכיוצא בזה כתב בשו"ת פלא יועץ סימן א' לגבי גר שהגתייר בי"ד אייר אחרי עלות השחר אם מחויב לקרות את המגילה של לילה וכתב דאין להוכיח מקר"ש דשאני קר"ש משום דאיכא דגנו באותה שעה יעו"ש, ושכן כתב בילקו"י ספירת העומר עמ' סח, ושם לא מצאתי דבריו, ומ"מ כתב שכן כתב בשו"ת עזרת מצר סימן יז לגבי ספירת העומר יעו"ש.

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

ואמנם שוב כתב לי בזה בעמח"ס מחקרי ארץ הגאון רבי משה רחמים שעיו שליט"א מעיה"ק ירושלים תובב"א בזה"ל: יתכן לומר שהשלחן ערוך הרב אזיל לשיטתו בסימן נח סעיף ג' שזמן קריאת שמע עד רביע היום מחשבים מעלות השחר, דסובר דנקטינן דמעלות השחר כבר חשיב יום אבל לפי מה שכתב המגן אברהם בסימן רג"ל ס"ק ג' בשם הלבוש והלחם חמודות והסכים עמהם המגן אברהם שזמן קריאת שמע מתחילים למנות מנץ החמה א"כ עד נץ החמה חשיב לילה. ע"כ לשונו. והיינו דמה שהחמיר בזה השו"ע הרב הוא משום דס"ל שא"א לקרוא קר"ש לאחר עלות השחר.

ואמנם ידידי האברך המופלג רבי יוסף סעדו שליט"א כתב לי ע"ד בזה"ל: מ"מ לא ידעתי מדוע חזר לדמות ד"ז לק"ש, דהתם טעמא שאני משום דאכתי חשיב זמן שכיבה כמבואר בדברי הגמ', דלא תליא בדין לילה ויום אלא בזמן שכיבה. ויגיד עליו רעו, שהמג"א סימן רלג שהסתייע ממנו המחקרי ארץ כאן בסי' נח, כבר כתב בסי' תרפח גבי מגילה שזמנה עד עלה"ש ואינו יכול לקרות עד הנץ החמה. וטעמא משום דהתם תליא בדין לילה ויום, ולעולם מעה"ש יממא הוא. ודו"ק. ע"כ תשובתו אליו, ודפח"ח דסו"ס אכתי ליכא ראייה מדין קר"ש, וממילא נראה שקר"ש יכול לקרות אחרי עלות השחר, משא"כ ספירת העומר ולכן נראה דבכה"ג דידן עדיף שיספור ספירת העומר לפני עלות השחר בברכה, ומ"מ לנוהגים כשו"ע הרב יקרא קודם קר"ש, ומה שאח"כ יותר מאוחר יספור ספירת העומר הרי גם ביום יכול לספור בלא ברכה וכמ"ש בשו"ע סימן תפ"ט ס"ז.

ושוב ראיתי עוד בכ"ז בחזו"ע יו"ט עמ' רלח בהערה שכתב להביא מש"כ בשו"ת מהר"ש ענגיל ח"ה סימן מח שאם שכח לספור בלילה וקם באשמורת ומסופק אם עלה השחר או לאו שיש כאן ספק ספיקא שמא עדיין לילה הוא ויכול לספור בברכה ושמא הלכה כמ"ש יכול לברך על הספירה ביום יכול לסמוך על ס"ס זה ולספור, ובחזו"ע שם כתב וצ"ע, ומ"מ מוכח מדבריו דלאחר עלות השחר א"א לספור בברכה, וע"כ נראה דהוא ראייה דלא כמ"ש במחקרי ארץ, ויש עוד להאריך ולפלפל בכ"ז, ואני לענ"ד כתבתי.

ושוב כתב לי בזה הרה"ג יוסף סעדו שליט"א בעמח"ס מסיני בא, ובעמח"ס הקונ' בהר סיני בהל' ספירת העומר וז"ל: לכאורה לפו"ר נראה

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

שאם הוא היה אנוס כל הלילה באופן שהותר לו לקרוא ק"ש עד הנצה"ח, יספור העומר, שהספירה ביום היא מספק, ואין הכרח שמקיים בזה המצוה לשיטת רוב הראשונים, משא"כ ק"ש לאחר עה"ש שאם היה אנוס אכתי זמנה הוא, משא"כ אם לא היה אנוס באופן שלא הותר לו לקרוא ק"ש לאחר עה"ש, ממילא צריך להקדים ק"ש דהוי ד"ת. כנלע"ד לפו"ר. עכ"ד, ואמנם אכתי יש לפלפל בזה..

בברכת התורה

הצעיר באלפי ישראל

יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף ושא"ס

פה עיר התורה בני ברק

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

בדין ברכת האילנות על שבעת המינים

בס"ד

שלהי ניסן תשפ"ב

לכבוד ידידי ורעי הרה"ג בנימין ראובן שלזינגר שליט"א

במה ששאל בזה"ל: בענין ברכת האילנות בהידור, שמעתי על אחד מגדולי הדור שליט"א, שעושה מידי שנה ברכת האילנות על אילנות של שבעת המינים, - מעניין מאד לדעת את הענין בזה ובכל המסתעף, האם יש בזה ענין של הידור מצוה, האם על פי קבלה יש מקום בזה? ע"כ לשון שאלתו.

הנה מקור דין ברכת האילנות איתא בגמ' בברכות (דף מג ע"ב) "אמר רבי יהודה האי מאן דנפיק ביומי ניסן וחזי אילני דקא מלבלבי, אומר ברוך שלא חיסר בעולמו כלום, וברא בו בריות טובות, ואילנות טובות להתנאות בהן בני"א". וכן כתב ברמב"ם (הל' ברכות פ"י הי"ג) וז"ל "היוצא לשדות ולגנות בימי ניסן וראה אילנות פורחות וניצנים עולים מברך אתה ה' אמ"ה שלא חיסר בעולמו כלום, וברא בו בריות טובות נאות כדי להתנאות בהם בני"א". וכ"כ בשו"ע (סימן רכ"ו ס"א) "היוצא בימי ניסן וראה אילנות מוציאים פרח, אומר: "ברוך אתה וכו' שלא חיסר דבר בעולמו, וברא בו בריות טובות ואילנות טובות ליהנות בהם בני אדם".

והנה מדברי הגמ' מוכח דהאי מאן דנפק וראה, ואין דין דוקא בשבעת המינים או בסוגי אילנות שונים,

והכי נראה מהנהגת המקובלים דלא בעינן בדוקא לאילנות מיוחדים, וראה בס' מאמר מרדכי (שיעורי י"ג באלול בעמוד רלז) כתב שמספרים עוד חכמי ורבני בגדאד שהיו רגילים לצאת מידי שנה בר"ח ניסן לברך ברכת האילנות מחוץ לעיר בחצר גינת ביתן אחד השייכים הערבים שהיה לו פרדס מפירות שונים. באחת השנים יצאו גדולי הרבנים והמקובלים עשרה במספר והחליטו לברך ברכת האילנות עם כוונות הרש"ש זיע"א וביניהם היה מו"ר המקובל האלוקי גדול המקובלים הרה"ג רבי סלמאן אליהו זצוק"ל מחבר הספר כרם שלמה על עץ חיים אשר עליו אמר הגאון האדיר המקובל האלקי רבינו יוסף חיים זצוק"ל כי נשמה גדולה כזו טרם ירדה לעולם. ואילו הגאון המקובל ראש המקובלים בירושלים הרה"ג רבי שאול

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

דוויק הכהן זיע"א כששאלו אותו מי ימלוך אחריו אמר, ושלמה ישב על כסאי הכוונה למו"ר רבי סלמאן אליהו זצ"ל. וא"כ הלכו כולם ועמדו שם בחצר הפרדס וברכו ברכת האילנות בכוונה עצומה ואחר הברכה חילק להם השייך פירות מפרדסו כמנהגו בזה. לאחר כמה שעות באו קבוצות אחרות לברך ברכת האילנות באותו פרדס, והנה יצא השייך בעל הפרדס וקללם קללה נמרצת ולא הרשה להם להתקרב לפרדס, שאלו אותו מה חורי האף הגדול הזה, ענה להם, כי בבקר באו רבנים חשובים וברכו כמנהגם על העצים שלי וכבדתי אותם בפירות כמנהגי, אולם אח"כ ראיתי שהעצים עליהם ברכו יבשו כולם. לפיכך איני מרשה לכם לברך על העצים שבפרדס שלי שמא גם הם יתייבשו. הלכו להם כלעומת שבאו ונעשה רעש גדול בעיר על זה. אמרו חכמי הדור, שהמקובלים כל כך הועילו בברכתם, עד שתקנו כל הנשמות המגולגלות בעצים וגמרו את תיקונם, ולפיכך יבשו. ומכאן נראה מה גודל ערכה ומעלתה של ברכת האילנות, יעו"ש, ומ"מ מוכח דגם ע"פ הקבלה אין בדוקא לעשות ברכת האילנות על שבעת המינים, ואולי י"ל דאיכא להם מעליותא כמו שאיכא ליה מעליותא לגבי דיני קדימה בברכות, וא"כ אולי יש מעליותא לברך על ז' מינים, ואמנם בדברי הפוסקים לא מצינו להא מעליותא.

ואמנם שוב ראיתי בשו"ת הוראת שעה ח"א סימן סה ושם כתב להוכיח מדברי הגמ' בברכות האי מאן דנפיק דיש לבדוק איזה אילנות מלבלבים באותה תקופה יעו"ש, ויעו"ש מש"כ בזה להביא שאפשר שי"ל ששבעת המינים אין מרכיבים אותם יעו"ש עוד.

ושוב מצאתי בזה במכתבו של הגר"מ גבאי ונדפס בקובץ מריח נרחוח 694 שציין ע"ד ההוראת השעה הנ"ל למש"כ בשו"ת משנת יוסף חלק י"ד ס' ק"נ או"ב, כיון שמברך על הלבולב ולא נגמר הפרי לכאן אין שום ענין להדר ע"ז עי"ש, ואולם בס' כאייל תערוג מועדים עמ' ס"ח, שמרן הגראי"ל שטיינמן זצ"ל היה מהדר לברך ברכת אילנות על שבעת המינים עי"ש, ומה שכתב בזה בס' מעשה חמד הנדמ"ח ח"ב פכ"א ס"ח עי"ש. ויש לעיין שם, ומ"מ לדינא נראה דאין זה הידור שמצינו בדברי הפוסקים, וא"צ להקפיד עליו.

בברכת התורה

הצעיר באלפי ישראל יוסף אביטבול

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

האם מותר לשמוע במימונה מתי ששביעי של פסח יוצא בערב שבת

בס"ד

מוצאי חג הפסח תשפ"ב

נשאלתי מרבים בדין שמיעת שירים במימונה היכא ששביעי של פסח חל בערב שבת, והנה כבר כתבתי בזה בכמה דוכתי, ואין בית המדרש בלא חידוש.

הנה במנהג לעשות מימונה נראה שהוא נובע ממה שיש שנהגו לאכול חמץ במוצאי הפסח, דהנה במעשה רב להגר"א (קפה) כתב, ובמוצאי יו"ט היה משתדל לטעום חמץ, וכן חדש באורתא נגהי תמניסר, והיה נמנע לאכול אחר הפסח מצה שיוצאים בה ידי חובתו בפסח, וכל זה להיכרא לעשיית המצוה שאין עושין אותה להנאה אלא מפני גזירת הבורא יתעלה שמו עכ"ל, ובליקוטי הגר"א על המעשה רב הביאו מש"כ בס' תורה תמימה (שמות יב ס"ק קסח) ששמע בשם גהר"א שהיה מבדיל במוצאי הפסח על כוס שכר חמץ, אולם העירו דהרי כבר ברמ"א סימן רצ"ו ס"ב כתב שנהגו להבדיל במוצאי פסח על שכר ולא על יין משום דחביב עליו, ומ"מ יעו"ש בביאור הגר"א דהיינו דוקא במקום שהוא חשיב חמר מדינה יעו"ש.

עוד הביאו על המעשה רב מש"כ בילקוטי דינים וביאורים, מה שבמוצאי יו"ט היה מתשדל לטעום חמץ, וציינו למש"כ במג"א (סימן תצא סק"א) שאפילו אם לא הבדיל, כיון דחשכה לילה מותר לאכול חמץ, ואיסור חמץ אינו תלוי בהבדלה, שהרי אף בער"פ אם לא קיבל קדושת החג אסור באכילת חמץ, ואם יעבור ח' ולא יאכל יעבור על כל תוסף שבעת ימים וכו', וציין עוד למה דאיתא בעירובין דף צו ע"א דת"ק סבר דלעבור על תוסף לא בעי כוונה, ולכן השתדל הגר"א מיד מערב כ"א לחודש ניסן לטעום חמץ, אולם במעשה רב, כתב שטעם מהגו לאכול מיד חמץ להראות שאין עושה המצוה להנאתו אלא לקיים מצוות בוראו ולא משום חשש דכל תוסף.

ועוד בזה הביאו מש"כ הגה"צ רבי נטע ווייס שליט"א שכתב על הגליון של המעשה רב, שציין למש"כ בתרגום יונתן בן עוזיאל (שמות יב יח) עד יומא דעשרין וחד לריחא ברמשא דעשרין ותרין תיכלון חמיע עכ"ד, וכן בתורה תמימה הביא דברי התרגום יונתן בן עוזיאל שכתב בזה"ל: ולא

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

אדע מה רצה בתוספת שתי מלות האחרונות ואם הם מדברי עצמו או מאיזה מדרש ואגדה, ואיך שהוא תוספת דברים אלו מכוונות למה שנהגו גדולים מיוחדים לטעום חמץ בכניסת ליל מוצאי פסח, ואולי באמת סמכו על הת"י והוא כוון למנהג זה, והטעם כדי לעשות היכר בין זמן האסור ומותר בחמץ, וכמו כשיוצאין מן הסוכה לבית עושין איזה היכר בהכשר הסוכה להורות ולהראות שפטורין ממנה כמבואר באו"ח סימן תרסו עכ"ד, והנה מכ"ז מוכח דאם היה הגר"א עושה הבדלה על שיכר, בע"כ שהיה מסתמך בהא על מכירה לגוי, ואולי גם החמץ שאכל אח"כ, אלא דאפשר שקנו מגוים, ומ"מ בעיקר דין זה באיסור לאכול מצה, מאידך מצינו שיש נוהגים מחמת החומרה של נטחן אחרי הפסח, ואוכלים מצה, חוץ מהא שנכנסים למח' הפוסקים מה מברכים על מצה לאחר הפסח [ובמק"א דברנו בזה] ומ"מ נראה דכ"ז אינו אלא הידור שלא לאכול מצה, אבל אין חיוב ודין לאכול חמץ.

ומ"מ יש להוסיף בהא מש"כ לעורר בילקו"י (פסח ח"ג עמ' תתצח) וז"ל: ראוי ונכון מאוד לכל ירא שמים להזהר שלא לאכול חמץ בצאת החג של שביעי של פסח, עד אחרי שיגיע זמן צאת הכוכבים לשיטת רבינו תם כי כיון שחמץ זה דאורייתא יש להחמיר בזה, ושם בהערה כתב פשוט. ומ"מ בני אשכנז שאינם נוהגים כשיטת השו"ע ולא מחמירים כשיטת ר"ת אינם צריכים להחמיר בזה גם הכא כן נלענ"ד.

ועוד בענין זה כתב לי הגר"י ולר שליט"א בעמח"ס שו"ת ירוץ דברו וש"א"ס, ז"ל: לכבוד הגר"י אביטבול שליט"א. שלום רב לאוהבי תורתך. ראה ראיתי הקובץ הנפלא "באר התורה", יהי רצון שימשיך כת"ר להגדיל תורה ולהאדירה. בהקשר למה שדן בעניני המימונה, הנה בחג המימונה השנה שמעתי מפי ידידי רבי משה דהאן שליט"א, שהוריו מהעיר הקדושה תאפיללת שבמרוקו, שנהגו שם שלא לאכול חמץ במוצאי הפסח עד למחרת בבוקר ביום איסרו חג, ושכן נהגו משפחת אביחצירא המעטירה זיע"א. רציתי לבקש מכת"ר נר"ו אם באפשרותו לברר אם אכן נכון הדבר, וא"כ מה פשר הנהגה זו. עכ"ד, והנה למעשה לא מצאתי מקור להנהגה זו, ואפשר שהוא משום שלא סמכו על החמץ במוצאי פסח מכמה חששות ועיין.

והנה יש כמה טעמים מדוע נקרא חג המימונה כן, א), כמו שידוע מלשון אמונה, משום חג הפסח, ויש להוסיף דמשו"ה עשו כן להורות שמה שאנו

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

יוצאים בחג הפסח, עם התחזקות באמונה, וזה תכלית חג הפסח, (ב). עוד כתבו כי מימון פירושו מזל בערבית, (ג). על שמו של אביו של הרמב"ם רבי מימון שנפטר ביום זה, (ד) מימונה הוא כינוי לכיכר לחם הראשון שנאפה לאחר חג הפסח, כי מימונה בשם מזון ועוד שבערבית מונא בערבית הוא מזון, (ה). עוד טוענים כי ישם בשם מימון ומטאת החג להפיס את דעתו, (ו). וי"א שהוא משום מזל, משום שביום זה כן נגהו להתחתן לפני ימי העומר, ולחגיגה קראו ללה מימונה, שפירושה הגבירת בת מזל ולכן הכינוי הוא לכלה המיועדת תרבחו ותסעדו, (ז). עוד הביאו בשם הגאון רבי יוסף משאש זצ"ל שמימונה הוא מלשון מימון, שבערי המערב פירושו מצליח ומימונה זה הצלחה, (ח). עוד ראיתי גליון מריח ניחוח, שהוא על שם העיר תמימונה הקרובה לסודאן שנחרבה והגולים ישבו בתפאיללת והיו נוהגים שהקב"ה יחזיר אותם לשם, ומסתמא יש עוד טעמים, ואין הזמן עתה בידי להאריך בכ"ז.

ועוד בענין חג המימונה בזמנינו כתב, הרה"ג אליהו ביטון שליט"א בס' נתיבות המערב (עמ' קצב) וז"ל: וכזה קרה גם לחג הקדוש "חג המימונה", אשר הוא מנהג עתיק יומין, ויש אומרים שראשיתו כבר בתקופת הגאונים (ועי' בס' "חג המימונה"). והוא בא לחזק את האמונה בביאת המשיח, ולשמח לב נדכאים במוצאי חג הגאולה. וכפי הידוע לכולם, שבמרוקו היה נערך חג זה בצניעות ובשמחה של מצוה, והיה מקרב לבבות, ומשים שלום בין אדם לחבירו ובין איש לאשתו, עד שכולו היה חופף הוד של קדושה ושמחה של מצוה. והנה עתה חדשים מקרוב באו, לא שערום אבותינו (ע"פ דברים לב יז) אשר הפכו את היום הקדוש הזה ליום חגיגות והוללות ופריצות נוראה, בו רוקדים גברים ונשים יחד, ומגבירים בו את כח הטומאה בצורה קשה, והם במעשיהם ממייטים חרפה על קהילה קדושה, עדת מרוקו המעטירה, ומבזים את אבותיהם הקדושים. ועל כיוצא בזה אמרו חז"ל (ב"ק ב"מ מז) כל המשנה ידו על התחתונה. ואמרו: מנהג אותיות "גהנם". ואפשר להמליץ על כך את הפסוק בהושע מי חָכַם וַיִּבֶן אֶלֶּה נְבוֹן וַיִּדְעַם פִּי יִשְׂרָאֵל דִּרְכֵי ה' וַצַּדִּיקִים יִלְכוּ בָּם וּפְשָׁעִים יִפְשְׁלוּ בָּם - ב"ם ראשי תיבות בחג מימונה ומכאן אנו פונים אליכם אותם מבני עדתנו הקדושה, זרע קדושים, אשר 'עֲזְבוּ מְקוֹר מַיִם חַיִּים לְחָצֵב לָהֶם בְּאֵרוֹת בְּאֵרֹת נְשֻׁפְרִים אֲשֶׁר לֹא יָכֻלוּ הַמַּיִם שׁוּבוּ בָנִים שׁוֹבְבִים' (שם ג' י"ד, כ"ב), החזירו עטרה ליושנה (ע"פ יומא סט:) והפסיקו מחיי הוללות ומדרכי הגויים הרעים. כדי שזכות אבותיכם הקדושים תעמוד לכם ולבניכם ולבני

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

בניכם, בבריאות איתנה ונהורא מעליא (ע"פ סידור התפילה), ובכל אשר תפנו תשכילו ותצליחו, אמן כן יהי רצון", עד כאן לשונו. וכן כתב בס' נהגו העם (עמ' שמו) וזהו ליל ה"מימונה" באופיה הטהור, ולא כמו שקמו כאן אנשים ובדו מליבם "חג המימונה" ביום אסרו חג, ובו המיטו בושה וחרפה על קהילות מרוקו, שמזעיקים אנשים ממשפחותיהם לבוא ולהשתתף בקרנבל ובריקודי פריצות ואי צניעות, ה' יחזירם בתשובה, וראוי ונכון לבטלו ומביטולו יהיו תוצאות חיים ברכה ושלוש לכלל עם ישראל, אמן", עכ"ד. ועוד בכ"ז ראה מש"כ הרב אליהו רפאל מרציאנו שליט"א, בספרו "חג המימונה", ויעו"ש בספר הנ"ל שכתב, ביום כ"א אדר ה'תשל"ט גילו דעתם מרנן ורבנן, עטרת ראשנו, הרב הראשי וראב"ד לירושלים עיה"ק, הגה"ר שלום משאש זצ"ל ויבלחט"א הראשל"צ הרה"ר לישראל (לשעבר), הגה"ר עובדיה יוסף (שליט"א) וזו לשונם: "לאחינו בית ישראל, שלומכם ישגא מאוד, מנהג ה"מימונה" שהתקיים בחו"ל ביום אסרו חג של פסח, יסודתו בהררי קודש, לחזק בלב הקהל הרחב אמונת חכמים, על ידי ביקורם בבית גדולי הרבנים ותלמידי החכמים להתברך מפה-קודשם בברכת השנים, ישנם הרוצים לקיים מנהג ה"מימונה" דוקא ב"חיק הטבע", אך על ידי כך פירצה קוראת לגנב כי אין שליטה מלאה בידי המארגנים למנוע ריקודי פריצות והוללות הנוגדים את רוח תורתנו הקדושה (וראה בדברי רבינו הגדול הרמב"ם בפ"ו מהל' יו"ט הכ"א, ובשו"ע או"ח סימן תקלט ס"ד: "חייבים בית דין להעמיד שוטרים ברגלים, שיהיו משוטטים ומחפשים בגינות ובפרדסים ועל הנהרות, שלא יתקבצו שם לאכול ולשתות אנשים ונשים ויבואו לידי עבירה, וכן יזהירו בדבר זה לכל העם שלא יתערבו אנשים ונשים בבתיהם בשמחה, ולא ימשכו ביין שמא יבואו לידי עבירה אלא יהיו כולם קדושים"). וכבר אמרו חז"ל (מדרש תנחומא, כי תשא פל"א): אין לך מידה יפה מהצניעות, ולכן יש להעדיף קיום מנהג זה בבתיים ויזכו בכך להארת חגיגת ה"מימונה" באורה החיובי. ולשומעים ינעם ועליהם תבוא ברכת טוב. תזכו לשנים רבות נעימות וטובות", עד כאן לשונם. והגה"ר שלום משאש זצ"ל, אף הדגיש וכתב בהסכמתו לס' "חג המימונה וז"ל, "שמנהג ה"מימונה" במרוקו היה בצניעות ובחרדה גדולה בתוך הבתים דוקא. כל בתי כנסיות מלווין הרב שלהם עד הבית כמו חתן בשירה ובזמרה, והרב מברך כל אחד מהקהל ונותן לו ב' תמרים על מה תחול הברכה, וגם באים אנשים אחרים. כל רב כדי כוחו ולפי קדושתו, באים לבקרו ולקבל ברכתו. אבל בתוך

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

השוק לא נזכר שוב דבר מזה, כי גם האטמוספירה של השוק היתה קדושה. ולכן אני אומר שאין מקום וטעם למה שעושים ה"מימונה" בישראל בשוקים וברחובות בתערובת אנשים ונשים. בלי שום צניעות כלל. כל זה חס וחלילה לקרות זה על מנהג מרוקו. שלא היה שום זכר לזה כלל. והרבנים שם לא יסכימו לזה כלל, ואין ראוי להשתתף בזה כלל. כי היא מצוה הבאה לידי בעבירה ... ושומע לנו ישכון בטח", עד כאן לשונו. יעו"ש בכל ספרו הנ"ל.¹

¹ . ועוד אציין במש"כ בזה ידידי הגאון הרריחמ"א שליט"א בעמח"ס מריח ניחוח עפולה, והבאתי דבריו במאמרו בקובץ באר התורה מס' קסה, מנהגי וטעמי המימונה, נוהגים במוצאי חג הפסח לילך לת"ח ולבקש ממנו ברכה. וגם הולכין מבית לבית לפני חברים וריעים ושכנים.

יש כמה טעמים בענין זה של המימונה ונכתב אותם אחד לאחד, ואלו הם:

א. ליל מוצאי פסח נוהגים לשטוח שבולים בבתיים, ומניחים ג"כ שבולת בראשם, משום דבפסח נידונין על התבואה. ולסימנא שתהיה שנת שובע.

ב. כל המועדים נאמר בהם שמחה, ובחג הפסח לא נאמר בו שמחה, לכן הם הולכין לפני תלמידי חכמים לבקש עליהם רחמים. דברכה מפי ת"ח עושה רושם כמו מפי ה'.

ג. מאחר שכתוב בספרים שבשביעי של פסח מתגלה מוח החכמה ע"י שנפתחו המוחין, מפני זה אמצו צדיקי הדורות שטוב אז לשקוד על דלתות הצדיקים, להמשיך הקדושה על כל השנה.

ד. על פי מסורת ישנה מטריפולי שהמימונה ביום זה הוא יום הזיכרון לפטירתו של הרמב"ם, ונקרא מימונה על שם רבי מימון אביו של הרבי משה (הרמב"ם) שנפטר לפי יהודי טריפולי ביום כ"ט ניסן.

ה. מימונה בשם מזון. ועוד שענינה מונא בערבית הוא מזון, להיות שמהיום מתחילים לקנות מזונות וחמץ. ולכן נוהגים לאכול בסעודה זו מאפה מופליטא וכדומה.

ו. על שם העיר תמימונה הקרובה לסודאן שנחרבה, והגולים ישבו בתפאיללת, והיו נוהגים לומר בהגדה גם לשנה הבאה בירושלים, וגם תפילה שהקב"ה יחזירם למקום הנזכר שגלו משם.

ז. מימונה היא "אמונה", ומנהג זה על שם שאמרו חז"ל דבניסן נגאלו ובניסן עתידיים ליגאל, וכיון שראו שרוב ניסן יצא ועדיין לא נגאלו, לכן מכריזין ואומרים מילת "אמונה", כאומרים: שאנו מחזיקים ומאמינים באמונה על זה שבמהרה נגאל אלא שבאורך הזמן נתחלפה בפי ההמון מילת אמונה ב"מימונה".

ח. כשעברו בני ישראל את הים בשביעי של פסח, היו עסוקים לקבץ ביזת הים ולא היה להם זמן לאחל לחבריהם הצלחה, עד אחרי החג שאיחלו לידידיהם שירוויחו ויצליחו. ועל זה מאחלים בליל מוצאי פסח "תרכחו ותסעדו". שירוויחו ויצליחו.

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

ואמנם שמעתי בהקלטה מהגאון רבי ישראל שניאור שליט"א שאין בשום מקורות מהפוסקים שהביאו מנהג המימונה שהוא בהרבה מקומות ולא רק במקומו, שאוכלים בו חמץ, כמו שאומרים העם שמכינים מופלטה, אלא שהיו שותים חלב במוצאי חג הפסח, ועוד דבר שהיה מובא שם שהיו מביאים שיבולים או עלים של ירק וטובלים בחלב ודופקים על הראש לאורך ימים, ויש מקומות שמוזכר שיבולים ויש מוזכר עלים ירוקים, ויש שמפזרים בחלקי הבית, וזה מקור שמובא בעשרים חמשה ספרים, ואין שום איזכור לחמץ, ויש לדעת מאיפה המנהג הזה, והאשכנזים לא נהגו בכ"ז, ולגבי המנהג עם החלב יש אומרים שזה מנהג עכו"ם, אבל האשכנזים מיד ירוצו למאפיות ויבואו חמץ, וליתר הבהירות אכילת חמץ במוצאי הפסח אין ענינה למימונה, ואמנם גם הספרדים תפסו את זה, אבל עיקר מנהג המימונה הוא כמו שאמרנו, והמקור לאכול חמץ הובא במעשה רב אות קעד ובתורה תמימה ובפרי צדיק ובספר ברכת הפסח סימן טז אות ד', והצמח צדיק היה מקפיד למכור חלה לפני פסח כדי שיהיה לו אותה מיד בצאת החג שלא יצטרך לחכות למאפיות, ומוכח דהוא מנהג איתן וחשוב, שיש לאכול חמץ מיד בצאת החג, ומ"מ מנהג זה לא קשור למרקואים והספרדים, ומקורו ממנהגי אשכנז, שהוא משום היכר, ויש להבין במנהג ספרד מה הרעיון בזה, ותמיד היו אומרים שמימונה הוא משום אמונה כי בר"ה יא כתוב שבניסן נגאלו ובניסן עתידין ליגאל וכו', ונגמר פסח ולא הגיע פסח היאוש מכרסם ולכן מחזקים את האמונה, וזה רק עברות, ולפי"ז קשה מה הרעיון של המאכלים, ורבי שלום משאש שאמרו לו טעם זה, כתב תפסיקו לבלבל, וכתב שם מה הפירוש של זה, הפירוש של הדבר הזה שמימונה זה כמו מיימון כי מיימון בערבית זה הצלחה, והוא לא מסביר, ויש לבאר שהרעיון הוא לאכול מאכלים שהם מראים לפשע וסימן ברכה וזה הברכות שמברכים, תתברכו ותסעדו, חלב זה שפע ארץ זבת חלב ודבש, וכן עלים ירוקים חיים שמראה על פריחה, ואנשים חושבים שזה מנהג של מאה מאתים שנה, ולמעשה נראה שהמנהג

יש משפחות שנהגו להניח לפניהם בלילה זה קערת קמח ובתוכה מטבעות, ופולים ירוקים עודם בקליפתם. ויש שמניחים בתוך הקמח מיני ירקות, כל אחד כמנהגו.

יש שבמוצאי ליל פסח מניחים עששית מלאה שמן ובה נרות דלוקים, ונותן בהם מטבעות זהב ושיבולי שעורים ירוקים, ולוקח איזה אלומות שיבולים בידו וחובטם בראשונה על גב אשתו ומברכה יהי רצון שתהיה לך שנה ירוקה ורעננה, וכן עושה לבני ביתו. והכל הוא משם סימן טוב, המטבעות סימן לעושר, הירקות מצד חודש האביב, שתתברכו כתבואה שבשדות. עכ"ד.

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

הוא יותר מאלף שנה, היה גאון שקראו לו רבינו נסים בן רבי יעקב והיה בסוף תקופת הגאונים, והיה תלמיד חבר של רבינו חננאל וחיבר ספר בשם מגילת סתרים זה ספר עם מנהגים נפלאים, ושם יש הרבה מנהגים שאנשים נוהגים ויש מזלזלים בזה ולמעשה המקור משם, ושם הוא כותב שזורקים תפוחים בחג השבועות וכמ"ש בכמה ספרים, וכותב, וחלב במוצאי חג הפסח, והובא בספר עדן מקדם לחכמי מרוקו, שהוא היחיד שמצטט אותו, ומוכח שהמנהג הזה היה קיים מאז שבמוצאי חג הפסח לשתות חלב, ובמקומות היותר מאוחרים בשו"ת שער שלמה זורפא, סימן מז ובספר תפילה חנה סימן צה מועד לכל חי בסימן ד' מדברים על המנהגים שהיו קיים אז, ובנוסף לחלב שלא הביאו ספר קדמון זה, וכתבו להביא המנהג הזה על החלב ועל השיבולים שזרקו אז, ולפי"ז יוצא דבר מעניין שאכילת חמץ הוא מנהג אשכנזי, ומנהג המימונה הוא שתיית חבל ועלים ירוקין ושיבולים לפזר במוצאי החג, ומקורו מעל אלף שנה מרבינו נסים, ויש לעיין מדוע הסימן לברכה הוא דוקא במוצאי פסח ולא במוצאי שאר החגים, במשנה בר"ה דף טז מבואר שבר"ה נידונים על החיים ובפסח נידונין על התבואה, ובעצרת על פירות האילן, ובסוכות על המים, ובפסח על התבואה הגמ' שם דנה ומסקנת הגמ' שבפסח קוצרים את התבואה ובסוכות זה מתייבש, וכיון שחג הפסח הוא יום הדין על הכלכלה ועל התבואה, וכתוב בגמ' בר"ה שם למה הקב"ה אמר להביא את העומר בט"ז בניסן משום שפסח יום הוא דין לתבואה כדי שיתברך לכם התבואה כדי שיהיה סימן לברכה והצלחה, וכהמשך למה שעושים אז עושים בחג המימונה, ויש מדרש פליאה שכותב שיש חג העומר, וזה קשה מכל ספרות הש"ס והראשונים והמדרשים לא מצאנו שיש שבעה חגים ובתוכו חג העומר, וחג העומר זה ט"ז ניסן ואיך זה נהיה חג עצמאי, ויש עמק ברכה בדף עח שדן שם מבחינה הילכתית על המדרש הזה וכותב שנקרא חג משום הקרבן שנוסף באותו יום לעומר, וכמבואר בגמ' בערבין שחלוקין בקרובנותיהן חשיב חג, וא"כ ה"ה הכא, וכתב שם שגאון אחד הקשה לו מדוע לא אומרים באותו יום הלל השלם, וכנראה שאריות לאותו חג העומר הוא חג המימונה, ומטרתו הוא כדי שיתברך התבואה, ולכן עושים חלב ושעורים שיהיה לסימן של ברכה, ע"כ דברי הגאון רבי ישראל שניאור.

ולגבי דין שמיעת שירים משום איסור חג מבואר בגמ' בסוכה דף מה ע"ב, אמר רבי ירמיה משום רבי שמעון בן יוחי כל העושה איסור לחג באכילה ושתיה, מעלה עליו הכתוב כאילו בנה מזבח שנאמר אסרו חג בעבותים עד קרנות המזבח, וכתב רש"י ז"ל איסור לחג, אגודה לחג באכילה ושתיה

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

שקורא לחג עונג במאכל ומשתה, וי"א יום שלאחר החג עכ"ל, ומבואר רש"י שלענין איסור-חג תלוי בהני ב' לישני, וברמ"א פסק כלישנא השניה דבסימן תכ"ט ס"ב כתב, שנוהגים קצת להרבות באכילה ושתיה ביום אחר החג, והוא איסור חג, ובמשנ"ב שם כתב שהמנהג שלא להתענות בכל אסרו חג, יעו"ש, וכן האריך בחזו"ע פסח, מדברי הפוסקים ייעו"ש, וכיון שכן נראה דיש בו דין שמחה, וא"כ אולי יש להתיר בו שמיעת מוזיקה כמו בחול המועד, אף שגם בימים אלו מתו תלמידי ר"ע, ומ"מ כיון דחשיב כיום שמחה, וגם משו"ה יש למעט בו בהספד וכמו שכתב שבולי הלקט (סימן רסב) וכן בלבוש (סימן תצד ס"ג).

וכן כתב להתיר בשם מרן הגרע"י זצ"ל בס' רבנו (עמ' רמב) שמותר לשמוע מוזיקה באסרו חג של פסח, וכן כתב להתיר בילקו"י (ספיה"ע תשע"ט עמ' תמט) שנהגו להקל לשמוע שירים בכלי שיר במה שנקרא חג המימונה, ושם כתב הטעם להיתרא הואיל שאיסור ריקודים ומחלות לא נזכר להדיא בדברי מרן השו"ע לכן ביום אסרו חג שיש בו מצוה להרבות שמחה נחשב שמחת מצוה ואשר להתיר בו שמיעת שירי קודש, וכ"ש בחגיגות המימונה וכו', והביא שכן כתב בשו"ת ויצבור יוסף להגר"י בר שלום זצ"ל ח"ד סימן לז, ומ"מ נראה שלא סמך כ"כ על האי היתרא, וכתב, ובחגיגה הנערכת ברוב עם המון חוגג נכון להתכונן מבעוד מועד שאחד המשתתפים יסיים מסכת ובמעמד סיום המסכת שפיר יהיה מותר להשמיע שירים בכלי שיר, עכ"ד, ומוכח דאין להתיר מעיקר הדין, כי אם ע"י סיום מסכת, אלא דמתחילת דבריו משמע דמותר לשמוע מוזיקה כל האיסור-חג, ומ"מ נראה דמעיקר דינא יש להחמיר בזה.

אולם מדברי הגר"ב חותה שליט"א בס' כי בא מועד (ספירת העומר מע' מב סעיף פו) הנוהגים לשמוע שירה בכל נגינה בחג המימונה מותרים לשמוע ולהשמיע שירים אלו, ושם במקור דבריו כתב, ששלח שאלה זו בשנת תש"ע למרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל שהשיבו ע"י אחר מבאי ביתו, וכתב שם שאף שבס' שערי ימי הפסח (עמ' רמה אות ה) כתב לאסור באיסור חג, מ"מ למעשה בהא יש להקל, וכן הוסיף שם, שכן אשכנזי או ספרדי שאינו חוגג את חג המימונה או שאינו נוהג לשמוע שירים במימונה רשאי לבא לבקר אל הנוהג חג זה ואין לו להימנע מכך מחמת שמיעת השירים, ויעו"ש בהערה קס, שעיקר מקורו להקל ע"פ מש"כ בהליכות

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

שלמה עמ' שסג לגבי חתן, ואף שיש מקום לפלפל ולחלק אבל נראה יותר להקל.

אולם בהא כתב בקונ' עיטורי מרדכי דיני שש"פ (תשפ"א עמ' 4) ששמע בהא מהגר"י בן נעים שליט"א שגם לספרדים אסור לשמוע מוזיקה באיסור-חג ובעירו במרוקו לא היה מושג של מוזיקה במימונה אלא שבאר"י החילוניים נהגו כן עכ"ד, ושם כתב לציין למש"כ בספרים נוהג בחכמה (בן נאים עמודים לב קסא) ובס' נהגו העם (עובדיה עמ' קב) שתארו איך היה נהוג שמחת המימונה במרוקו שהיו מברכים איש את רעהו והולכים לביתו של הרב ולא הזכירו כלל שהשמיעו מוזיקה, אולם כתב שבירר שבקצת ערים היה מנהג לעשות שמחת מימונה עם ריקודים וכלי זמר, ונראה שסברו שהיות ולפי חלק מהפוסקים אסור מעיקר הדין להתענות באיסור-חג, לכן לא נהגו אבילות.

ולענ"ד יש להקל בזה דהרי בעיקר האיסור של שמיעת מוזיקה בימי הספירה, מקורו מדברי המג"א, (סימן תצג ס"א) שכתב והו"ד במשנ"ב (שם סק"ג) שאסור לעשות ריקודים ומחולות בימי ספירת העומר, ומוכח שרק ריקודין ומחולות אסרו, אולם הפוסקים הרחיבו את האיסור גם לכלי זמר ושמיעת מוזיקה מטייפ ומנגן וכו', והארכנו בהא במק"א, וכיון שכן שמעיקר הדין נאסר רק ריקודין ומחולות, בכה"ג דחשיב כסעודת מצוה לחיזוק האמונה שרי, וכה"ג ראיתי סברא להיתרא שכתב בהא הגר"א אזואלי שליט"א מח"ס אשרי האיש, שמותר לשמוע מוזיקה משום מה שנקרא 'חג המימונה'. וכן יש הארה של ימי החג. וכמה מרבני מרוקו מחשיבים זה כמו סעודת מצוה מכיון שהוא לחיזוק האמונה, והתירו לשמוע מוזיקה כמו שהתירו בשאר סעודות מצוה (עי' בילקוט יוסף ספירת העומר, עמ' תמח) עכ"ד. וע"ע בזה בשו"ת ישא יוסף חלק ד' (סימן קיז) שאין להקל בזה יעו"ש ואף שהבאנו לעיל בשם מרן הגריש"א להקל, אבל מלשון ספרו נראה שהגריש"א הקל רק משום המימונה [ורק איהו מדנפשיה ע"פ סברת הגרשז"א כתב להקל גם לבני אשכנז] והישא יוסף שהביא שאין להקל היינו לבני אשכנז והכל בא על מקומו בשלום, וכן ממה שהבאתי בילקו"י שגם נדחק להקל במימונה וכותב שטוב שיעשו סעודת סיום מסכת ולכן נראה באמת שמעיקר הדין אין להקל באיסור חג.

וששאלתי בזה את הגאון רבי אברהם צבי הכהן שליט"א כתב לי מש"כ בשו"ת ויצב אברהם (סימן סח) וז"ל: לידידי הרה"ג רבי חיים שלום סגל

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

שליט"א, בעל מח"ס בירורי חיים, במענה לשאלתו, אם אריך לשמוע כלי זמר באיסור חג דפסח. הנה עיקר הדבר נראה נכון כמו שכתב מעכ"ת, שדברי האליה רבה שיש להקל בריקודים ומחולות עד ר"ח אייר ומר"ח סיון עד שבועות, מיירי להנוהגים אבילות בימים אלו, וכמו שכתב בשם הגר"י סילמן שליט"א. דכן מתבאר להדיא מלשון הא"ר, דקאי על דברי המג"א סק"א, שכתב שנהגו לאסור ריקודים ומחולות, ועל זה כתב הא"ר ומיהו עד ר"ח אייר וכו'. ודברי המשנה ברורה שלא פירש כן תמוהים, ונראה שלא ראה דברי הא"ר במקורם, אלא כאשר הובאו בפמ"ג (וכן מוכח באיזהו מקומן, שלא היה לפניו ספר אליה רבה, עיין ביאור הלכה ריש סימן תקנ"א, ועיין בדעת תורה שם, דוק ותשכח). וכן נראה ממה שמציין כאן לפמ"ג, ולא לאליה רבה שממנו מקור הדברים.

ומיהו אין צריך לדחוק כלל במה שכתב הא"ר - ומר"ח סיון וכו', כמו שדחק מעכ"ת, דכוונתו פשוטה ומתבארת ע"פ מה שכתב בעצמו באליה זוטא על הלבוש שם סק"ה, שהמנהג במקומותינו להחמיר בכל הימים מפסח עד עצרת חוץ מל"ג בעומר (ונזכר מנהג זה גם במהרי"ל ובחק יעקב), ועל זה כתב שעכ"פ בימים שאין אומרים תחנון (שבהם לא מתו תלמידי רבי עקיבא לשיטת התוס', עיי"ש בב"י), די להחמיר בתספורת ונשואין, ולא ברקודים ומחולות שאיסורם רק ממנהג האחרונים שהזכיר המג"א הנ"ל. תבנא לדינא, דהדברים נראים נכונים, דעכ"פ מכלל ספק לא יצא, אם יש איסור בריקודים ומחולות בכל הימים שאין אומרים בהם תחנון, ומכ"ש באיסורו חג, וא"כ יש לצדד להקל מכח דברי החק יעקב, די ש להקל בספק אבלות ישנה, כאשר צידד מעכ"ת. עכ"ד.

אולם בשו"ת משנת יוסף (ח"ו סי' קג) הביא תשובת בנו הגאון רבי יהושע ליברמן שליט"א אל הגר"ח"ש סגל שליט"א, מח"ס בירורי חיים ושא"ס, ושם שאלו אם מותר לשמוע כלי שיר באסורו חג של פסח, ונטה להקל משום שבאס"ח אין אומרים תחנון ונוהגים להרבות קצת באכילה ובשתיה וכמ"ש לעיל, וא"כ הרי זה דומה לחול המועד פסח שהרכיעו האחרונים בשו"ת אז נדברו ובשו"ת משנה הלכות לשמוע כלי שיר, ולא חששו לחידושו של הפרי מגדים בשם הא"ר שנסתפק, וא"כ לכאורה יש להקל.

אולם שם השיב לו שאין לדמות את איס"ח לחול המועד פסח, וכתב, דלא נראה לו לדינא כן, דהרי חול המועד הוא בכלל יו"ט שנאמר בו מקרא קודש ויש בו חיוב שמחה כמבואר בסימן תקכ"ט במשנ"ב סקט"ז ובשו"ע

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

הרב שם ס"ו משא"כ אסרו חג שמבואר במג"א סימן תכט סק"ח שמעיקר הדין מבואר בב"י שם שמותר להתענות בו, וכן משמע בסוס"י תצד דדוקא אחר שבועות אסור משום שהוא יום טבוח, מיהו בתוס' ר"ה (יט:) משמע דהמנהג שלא להתענות עכ"ד, וכן כתב בשו"ע הרב (תכט סי"ז) כתב שאין מתענין באסרו חג ואיסור זה אינו אלא מנהג, אבל מעיקר הדין אין איסור כלל להתענות בו אלא שהמונע הרי זה משובח עכ"ל, וע"ע בביאור הגר"א (סימן תכט ס"ב) שמותר להתענות באסרו חג דפסח יעו"ש, ומ"מ כתב שם שקשה להקל בו שהרי בקושי התירו האחרונים בשאר ימות השנה ואין אפשר להתירו בימי הספרה שאין נוהגים בהם מנהגי שמחה. ויעו"ש עוד שדחה כ"ד, והעלה לדינא שכמו שנהגו להחמיר בימים שבין פסח ר"ח אייר שלא לישא ולהסתפר ולשמוע כלי שיר וכן ריקודין של רשות ה"ה באסרו חג, מאחר שיש בזה שמחה יתירה, אולם ראה בספר בירורי חיים (סגל, ח"ג סי' כט) כתב בזה באריכות והעלה להקל בזה. וכתב שם שגם הגאון הרב אברהם צבי כהן הסכים עימו להיתרא, ע"ש. אבל הביא שם מהמשנ"י הנ"ל שהשיב לו לאיסור, וכן הסכים עימו לאיסור הגאון רבי יהודה סילמן, יעו"ש. וכן הגרב"צ מוצפי שליט"א (שו"ת דורש ציון) ענה לאיסור. אולם לדינא יש להקל בעת המימונה, לבני מרוקו, בפרט, וגם לבני אשכנז יש להתיר וכפי שכבר הורה זקן מרן פוסק הדור הגרי"ש אלישיב זצ"ל.

וששאלתי להגר"ע פריד שליט"א ענה בזה"ל: אסור. דיני ספירת העומר חלים מיד במוצאי שביעי של פסח הנוהגים לעשות מימונה - יעשו כמנהגם עכ"ד.

וכששאלתי להגר"א שלזינגר שליט"א אב"ד גילה, ובעמח"ס שו"ת שואלין ודורשין, בזה"ל: לדינא האם מותר לשמוע מוזיקה באסור-חג פסח, שהוא ספירת העומר, ואף שעבר כבר הזמן, מ"מ נפק"מ גדולה היא לי, מה הדין בהא, כי יש ויכוח בזה בדברי הפוסקים בהא מהו דעת מרן הגריש"א, כי יש אומרים בשמו להקל, וכתב לי בהאי לישנא: כתבתי ע"ז הרבה נמצא בשו"ת שואלין ודורשין, וכן בספר אלה הם מועדי, וכן בספר מנחה חדשה, שיש מקום להקל בנגינה של רגש שמעוררת את הנשמה. עכ"ל, וראה בזה עוד בספרו אלה הם מועדי ח"ג סימן סג בדין שמיעת ניגונים וכלי זמר בספירת העומר, מה שדן בגדרי שמיעת ניגונים וכלי זמר בספירת העומר.

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

והנה בענין זה שאלתי את הגאון רבי נחום אייזנשטיין שליט"א בענין שמיעת מוזיקה באסור חג בדעת מרן הגריש"א, מה היתה דעת מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל בענין שמיעת מוזיקה באסור חג, וכתב לי בהאי לישנא, לא זכיתי לשמוע ממרן בנידון שאלתכם אצלי שזה דבר פשוט שאין שום שינוים במנהגי האבילות. גם לגבי אמירת למנצח אמר לי מרן שיש לאומרו רק במקומות שי בני חו"ל שמארגנים מנינים ליו"ט שני א"צ לאומרו. ע"כ לשונו, ובנו הגאון רבי יהודה אייזנשטיין שליט"א כתב לן דכוונת אביו שליט"א שאם לגבי אמירת למנצח לא פשוט כ"ש שאסור לשמוע מוזיקה. ולכן נראה לאסור משום איסורחג, ועוד בענין זה כתב לי וז"ל: ויש להעמיד הלכה על תילה ולפרסם דבר זה - שמשום מה הרבה מקילים בליל אסור חג (שבאמת זה מיקל מאוד על מלאכת החזרת הכלים, אבל יקוב הדין את ההר....) עכ"ד, ויש לדון באמת שבשעת החזרת הכלים, אם מתחילים את המימונה מאז, וכו', וכמו"כ יש לחקור בדין המימונה שאם הוא שם כללי לכלל היום, א"כ למעשה לדינא שיהיה מותר כל היום. וצריך רב לכל זה, אבל עכ"פ נראה דיש להחמיר בזה, וכמו שהבאנו שנראה מהילקו"י שיש להחמיר בזה.

ושוב שאלתי בזה להפוסק הגאון רבי יהודה אריה דינר שליט"א רב בית הכנסת דברי שיר בבני ברק בזה"ל: שאלה: האם מותר לשמוע מוזיקה ביום אסור חג כי השמועה אומרת בשם מרן הגריש"א זצוק"ל להתיר. וכתב לי בזה"ל: לא שמענו היתר לזה, עכ"ד.

ועוד בענין זה ראה בשו"ת אליבא דהלכתא (ח"א סימן קעח) שכתב לדינא שמותר לשמוע שירים ביום המימונה, כל היום כולו, וכתב שם שאף שחל שביעי של פסח ביום שישי וחג המימונה ביום ראשון מותר לשמוע שירים ממוצאי שבת ועד מוצאי יום ראשון, ויעו"ש בהערה, שכתב שאינו חשיב כדחוי, ובעיקר הדין שבמימונה שרי לשמוע שירים שכן השיבו מרן הגרע"י זיע"א שאלו ששומעים שירים במימונה ימשיכו במנהגם יעו"ש, ומ"מ חזינן מדברי מרן הגרע"י דרק מי שנוהג את חג המימונה, ואין בזה היתר לכולם. ושוב מצאתי בזה בספר מנהגי הראש"ל ח"ב עמ' 150 בשם ספר רבינו עמ' רסב שמותר לשמוע מוזיקה ביום אסור חג של פסח אע"פ שהוא שמספירת העומר כיון שהוא יום שמחה, ומוכח דדוקא ביום אסור חג, ומ"מ נראה שבמימונה עצמה הנוהגים לעשות מימונה ומנהג אבותיהם בידם לעשות עם מוזיקה ושיריים שמותר להם רק בשעת

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

המימונה, כיון שהאיסור של שמיעת מוזיקה בספירת העומר אינו מדינא אלא ממנהגא, וכמו שהארכתי בספרי שערי יוסף הל' ספירת העומר יעו"ש באריכות.

בברכת התורה

הצעיר באלפי ישראל

יוסף אביטבול

פה עיר התורה בני ברק

הוספות:

וכמ"ש להתיר כן כתב לי הגר"ב חותה שליט"א, והגר"ר יוסף פרץ שליט"א מפנמה כתב לי דתלוי במנהג

והגר"י אוהב ציון שליט"א כתב לי שיש להקל בזה, וז"ל: דעת מרנא שעיקר איסור שמיעת השירים אין לו בסיס חזק ולכן אם יש מזה חיזוק באמונה וכו' בודאי שפיר דמי ובפרט שירים רגועים כמו ר"ש קרליבך וכו', דבזה מורה מרנא לשמוע רגיל גם בימי בין המיצרים עכ"ד

וכן כתב לי הגאון רבי אליהו בר שלום שליט"א בעמח"ס משפטי הכתובה וש"ס ורב העיר בת ים וז"ל:

תודה רבה. ולענ"ד בוודאי מותר לשמוע מוזיקה באיסורו חג שחל בחול. והא הלכה היא בשו"ע שבאסורו חג נוהגין קצת שמחה. ובכך במה נוהגים שמחה אם אסור לשמוע מוזיקה? ובפרט לספרדים שאיסור מוזיקה בספירה קלוש מאוד. ואכמ"ל. אבל ריקודים ומחולות אה"נ יש לאסור. דאפילו בקידושין לבד שמותר בספירה, אסור ריקודין ומחולות כמ"ש המשנ"ב. וקיצרתי כיון שכב' ת"ח. ע"כ דבריו

ואמנם הגאון רבי אושרי אזואלי שליט"א כתב לי להחמיר בזה וז"ל: אין להתיר לשמוע שירים היום הרב חותה טועה ומטעה את האחרים ואין לסמוך עליו עכ"ל,

וכן כתב לי הגאון רבי חיים יוניאן שליט"א כתב לי בזה"ל: שלום רב לכת"ר. עברתי על כל התשו'. לענ"ד מותר באיסורו חג משום הא דסוכה, אולם אם יוצא כמו השנה אין מקום להתיר במימונה, אם לא עושה סיום מס', ואע"פ שאין כ"כ מקור לאיסור שמיעת שירים, מ"מ הואיל ופשט להחמיר, אין להקל בדברים חדשים. וכן אנו משיבים בקוי ההלכה בית מרן

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

וקו ההלכה הספרדי ועוד. ע"כ. ועוד כתב לי בזה שאם מתיר במימונה אז אנשים שואלים אותו מאי שנא מחג בעצמאות שאין להתיר, ולענ"ד אי"ז סיבה מספקת. ומה שמותר מותר, וצדיקים ילכו בם ורשעים יכשלו בם.

ואמנם למעשה אפשר לסמוך ע"ד של הגר"ב חותה שליט"א שהעיד בשם הגרע"י זצוק"ל שגם בכה"ג יש להתיר, ואמנם זה כמ"ש שכ"ז לנוהגים לעשות מימונה,

והגאון רבי רפאל אלחנן רבינוביץ שליט"א בעמח"ס רבים, כתב לי בזה"ל: אני לא רואה שום מקום להקל לשמוע שירים בחג המימונה, ובפרט לספרדים שהרי השו"ע פסק (סי' תקס ס"ג) שכל השנה אסור לשמוע שירים, ומה שהספרדים מקילים בזה כל השנה הוא משום שהם סומכים על הרמ"א (שם) שפסק כהראשונים שרק ברגיל בכך אסור אבל באקראי מותר, אבל בספיה"ע ובביהמ"צ נוהגים להחמיר כדעת השו"ע והב"ח שאוסרים שמיעת שירים מדינא ולא ממנהגא, כמו שהובא באשרי האיש בשם הגריש"א, ולספרדים יש יותר סיבה להחמיר, ואדרבה אם כבר יש מקום להקל רק לאשכנזים כי מלבד שי' הרמ"א שמיקל למי שאינו רגיל בכך, הרי האשכנזים נוהגים אבילות עד ר"ח סיון כמש"כ בלוח אר"י וכמו שהורו הגריש"א והגר"ש וואזנר, וא"כ יש להם יותר מל"ג ימי אבילות ואולי יש מקום להקל בזה באיסור חג, וכן יש אשכנזים שנוהגים לכתחילה לשמוע שירים עד ר"ח אייר, אבל הספרדים הרי נוהגים אבילות רק עד ל"ד בעומר ולא יותר, וא"כ בודאי שאיסור חג בכלל הל"ג ימים, והוא חלק מימי אבילות, ואם נמציא לחדש שהמימונה נקרא סעודת מצוה א"כ אז כל השנה נתיר לכתחילה לשמוע שירים בכל סעודה שאומרים בה דבר תורה שלדעת הרמ"א (בהל' חנוכה סי') נקרא סעודת מצוה, ולא מסתבר להחשיב את המימונה שהגיע מהחילונים לסעודת מצוה, וכשם שלא נתיר לשמוע שירים ביום ההעצמאות, ומתפלא אני על מרן הגר"י יוסף שליט"א שתקף את הגר"מ מזוז שהמציא לחדש להתיר שמיעת שירים בספיה"ע ביום שישי אחרי חצות שאין לזה שום סיבה ומקור, ואילו גבי המימונה שהגיע מהחילונים הוא מתיר לשמוע שירים, וצע"ג. ע"כ דבריו

ובמש"כ שהמימונה מגיע מהחילונים פלא על דבריו, ועיין היטב בתשובותי ממקור המנהג המימונא, וסו"ס הרי יש שמחה.

ועוד הוספה אוסיף עמש"כ במנהג לאכול חמץ, אמנם יש נוהגים שלא לאכול חמץ עד אסרו חג, וכן כמדמוני שהמנהג במשפחת אבוחצירא, ושוב כתב לי בזה הבה"ח יצחק פרץ נ"ו מוציא לאור גליונות בארות יצחק, ששאל בזה את הגאון הגדול כ"ק האדמו"ר רבי ברוך אביחצירא

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

"הבבא ברוך" שליט"א ואמר לו שכן הוא המנהג ולא אוכלים עד למחרת בערב עכ"ד, והוא כראיה למש"כ בשם הגאון רבי ישראל שניאור.

ועוד בכ"ז כתב לי חכם ששון לוי שליט"א בזה"ל: שלום אהובנו שליט"א מאד נהנתי מתורתך על שמיעת שירים באסרו חג, וכיהודה ועזר רציתי אולי להוסיף דבר שלא ראיתי שכת'ר הביא זאת על עוד טעם המימונה מכיון שבפסח נמנעים להתארח אחד אצל השני בגלל החומרות בכשרויות לכן עושים עוד יום כדי להפיס דעתן, וכן אחד מערוצי דקודשיא השמיע מוזיקא אתמול והסביר השדרן שהגאון רבי מאיר מזוז שליט"א התיר להם בהדיא בגלל חג המימונה למרות שהוא דחוי, בברכת יגדיל תורה ולהאדירה אמן עכ"ד, והוא ראיה נפלאה למנהג שהבאנו לעיל בשם הבבא ברוך שנוהגים שלא לאכול חמץ עד למחרת.

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

בדין מכירת חמץ שכר פסיעות ועירוב תבשילין

בס"ד. מוצש"ק פר' אחרי, ח' למטמונים תשפ"ב

א. שכר פסיעות, האם זה בכל המצוות או רק בהליכה לבית הכנסת לתפילה?

שמעתי רבינו בחיי פרשת משפטים כתב ששכר פסיעות זה בכל המצוות. [ומרן הגר"ק זצוקללה"ה (הובא בקובץ שערי יוסף פסח תשפ"ב) אמר לגבי ניהום אבלים שילך ברגל ולא במעלית, אולם י"ל שזהו משום כבוד ולא משום שכר פסיעות].

אולם יש מי שסובר ששכר פסיעות הוא רק בהליכה לבית הכנסת לתפילה שזהו מכבוד התפילה ולא בשאר מצוות.

ב. האם צריך עירוב תבשילין כאשר אוכל את סעודת שבת בזמן של יום טוב?

בשו"ת שבט הלוי (חי"א סי' ל"ב) כתב בענין שבת שחל לאחר היו"ט, ואדם עומד לאכול את סעודת שבת שעה קודם השקיעה, האם הוא צריך לעשות על זה 'עירוב תבשילין', כדי שיוכל לבשל את הסעודה של שבת ביו"ט, או שמא אין צריך לזה עירוב תבשילין, כיון שאוכל את הסעודה שעה קודם השקיעה שזה בזמן של יו"ט.

ודעת השבט הלוי היא שבוודאי צריך לזה עירוב תבשילין, כיון שאף שאוכל את הסעודה בזמן של יו"ט, מ"מ העירוב תבשילין הוא על זמן שאסור לבשל בו לצורך אוכל נפש, ואף כאן בזמן שאוכל את סעודת השבת כבר אסור לו לבשל לצורך אוכל נפש.

אולם דעת מרן הגר"ק זצוקללה"ה שבאופן זה אין צריך עירוב תבשילין כיון שאוכל את הסעודה בזמן של יו"ט.

ומצאתי בקובץ עת חיים ניסן תשע"ח, שיש שם תשובה ארוכה בענין זה והביא שם את הדעות הנ"ל והרחיב שם עוד בזה והעלה להיתרא, ויש לעי' עוד בזה בספר עירוב תבשילין הערוך (מהדורת תשפ"ב), או בשו"ת יד העירוב) להגרי"ד שטרן שליט"א.

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

ג. מכירת חמץ לכמה רבנים

הנה, יש הנוהגים לעשות את שטר מכירת חמץ אצל כמה רבנים, משום יחסי כבוד לרב וכדו', ושמעתי שכן נהג מרן הגריש"א זצ"ל, שכתב שטר מכירה הן להג"ר יוסף אפרתי שליט"א, והן לעוד רב. ויש לדעת האם יש בדבר זה חשש כל שהוא או לא.

ומצאתי בס"ד בקובץ שערי הוראה ניסן תשע"ח (שיו"ל ע"י בית ההוראה דהגרש"א שטרן שליט"א), שכתב בענין זה הג"ר משה שטרנבוך שליט"א, שמה שכתב בזה בח"א סי' קצ"א.. הוא חוזר בזה, כי שם כתב שיש בזה חשש של ברירה, וזה אינו כיון שכעת רואים מי מכר ראשון לגוי והמכירה הזאת חלה ולא יתיר.

אלא כתב שיש לומר בזה חשש שהרי בדינים של הגויים, אין הגוי זוכה כלל בחמץ, כי כיון שיש כמה גויים שקנו זאת באותו יום וא"א להוכיח מי קנה הראשון אין המכירה חלה כלל, - ורק בבי"ד שלנו, יש לגוי שקנה הראשון את הקנין בזה.

והנה באמת העירו עוד בזה, למה אין כאן מיקח טעות שהרי אומרים גוי שמוכרים לו כך וכך, והוא משלם על זה, ובאמת יש כאן מכירה אחת שלא חלה

אשמח מאד לשמוע עוד בכל זה.

בברכת התורה

בנימין ראובן שלזינגר

בס"ד

לכבוד ידידי ורעי שליט"א

הנה בעיקר דין שכר פסיעות, כתבתי בקונ' שיח יוסף חלק י כתבתי בעיקר דין שכר פסיעות, הנה כתיב בתורה (פרשת לך לך יב א') ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך, ואמרו חז"ל שהקב"ה לא אמר לאברהם להיכן כדי שיקבל שכר פסיעות על כל פסיעה ופסיעה, והביאו באחרונים שביאר הגרב"ד ליבוביץ זצ"ל בעל הברכת שמואל שלא אמרו ליתן לו שכר על ההליכה משום שאם היה יודע

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

להיכן ילך היה מקבל שכר פסיעות רק על התוצאה ולא על ההליכה, ולכן הקב"ה לא אמר לו להיכן ללכת כדי שיקבל שכר על כל פסיעה ופסיעה, והנה צ"ב דהרי בפשטות שכר פסיעות זה אף על ההכנה למצוה, ובזה יש לומר דתלי המקור לשכר פסיעות.

הנה בגמ' בסוטה דף כב ע"א איתא: דההיא אלמנה דהואי בי כנישתא בשיבבותה כל יומא הות אתיא ומצלה בי מדרשיה דר' יוחנן אמר לה בתי לא בית הכנסת בשיבבותך אמרה ליה רבי ולא שכר פסיעות יש לי ע"כ, ומבואר דאיכא דין שכר פסיעות ולכאורה אף דהוי הכשר מצוה והכנה למצוה, ולא עוד אפילו שיכלה ללכת למקום קרוב והלכ למקום רחוק איכא לה שכר פסיעות.

וכן מוכח מדברי הגמ' במסכת בבא מציעא דף קז ע"א דאיתא שם: ואמר להו ר' יוחנן לא אמר הכי אלא ברוך אתה בעיר שיהא בית הכסא סמוך לשולחנך אבל בהכ"נ לא ורבי יוחנן לטעמיה דאמר שכר פסיעות יש ע"כ, ושם משמע דרק רבי יוחנן ס"ל, אולם לאחמ"כ ראיתי שבשד"ח (פאת השדה מערכת א' סימן צב בד"ה ובספר) כתב דהלכה כר"י והראיה מדברי התנא באבות (פ"ה משנה י"ד) לענין מי שהולך לבית המדרש ששכר הליכה בידו, ומ"מ למדנו אותו ענין שמבואר בגמ' בסוטה.

והנה בטעם שאיכא שכר פסיעות כתב רש"י בסוטה שהאדם מטריח את עצמו במצוה כדי לקבל שכר יותר, וקשה הרי אי"ז מצוה אלא הכנה למצוה ועוד וכי עושים את המצוה בשביל שיקבל יותר שכר הרי קימ"ל באבות אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב ע"מ לקבל פרס.

והנה לכאורה מדברי ר"י משמע דהוא הדין לשאר המצוות, והנה מדברי ב' הגמרות משמע דעיקר שכר פסיעות הוא לבית הכנסת, וא"כ משמע דדוקא שאני התם, ויל"ע מ"ש הליכה לבית הכנסת, אולם מאידך דברי חז"ל הכא דאיכא דין שכר פסיעות משמע דזה לא רק בהליכה לבית הכנסת, ואולי אפשר דהענין דשכר פסיעות הכא משום שאיכא מצוה על כל הליכה ואינו עדין לשכר פסיעות לבית הכנסת ודו"ק.

והנה במהר"ל (נתיבות עולם נתיב העבודה פ"ה) כתב ששכר פסיעות הוא רק להליכה לבית הכנסת, ולכאורה דין זה מכורח מהא דהמקור בדברי הגמ' הוא רק לבית הכנסת, אולם ברבינו בחיי (בפירוש עמ"ס אבות) כתב שהמקור לההולך לבית הכנסת שיש בידו שכר פסיעות מדכתיב 'וילכו ויעשו בני ישראל' ואיתא במכילתא ליתן שכר על ההליכה ועל העשיה.

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

ולכאורה מוכח דבכל מצוה איכא שכר פסיעות, [ראה בספר רבד הזהב (לך לך) שהביא מעשה מהגרי"ז שצריך למשנה באבות (פ"ה מי"ז) שדוקא בהליכה לבית המדרש איכא שכר פסיעות עי"ש, וזה קשה דבגמ' בב"מ כתוב אף על בית הכנסת ואף שמהגמ' בסוטה אפשר דמוכח דוקא בבית מדרש בדייקא ואולי לא דק, ומצינו דנשיהם ענין אחד ודו"ק].

והנה יש לדון מה הדין שנוסע או רוכב או הולך ברגל, האם גם שרוכב או נוסע יש לו שכר פסיעות, הנה בשו"ת תורה לשמה (סימן מ') נשאל בענין זה, וכתב דאיכא דין דוקא ברגל, וכמו שכתוב בגמ' במס' חגיגה (דף ג') מה יפו פעמיך וכו', וכן מבואר בשו"ת ציץ אליעזר (חי"ב סימן י"ז אות ג') הוסיף בזה מדברי רבינו בחיי (משפטים כ"ג יד) שאזהרה לישראל שלא יעלו לרגל אלא ברגליהם, [ואולי מטעם זה נקרא רגל, כי בשלושת המועדים אלו שנקראים רגל, יש חובה ללכת ברגל].

וכן מבואר בשו"ת בצל החכמה (ח"ד סימן כא) שיטרח רגל ויקבל שכר פסיעות, וכמו שמשמע מרש"י, וכן מבואר שם בחלק ה' (סימן קא), וכתב בזה דאף דאיכא בהא טירחא דממונא, מ"מ עדיף טירחא דגופא עי"ש, וכן כתב בשו"ת חזון נחום (סימן פו אות ב'), וע"ע באוצר תשובות לשאלות המצויות (ח"א סימן נו), ומ"מ נראה לענ"ד דשכר פסיעות הוי רק מצוה אבל לא הוי חובה.

ובמה ששאל לגבי עירוב תבשילין לכאורה מעיקר הדין א"צ לכאורה כיון דאזיל טעמא, אבל יש לעשות משום המצוה של עשיית עירוב תבשילין וכמ"ש בשו"ע שכל אחד יעשה לעצמו

ועוד שעירוב תבשילין הוא לא רק בשביל האכילה לבני אשכנז אלא בשביל עשיית מלאכות כמו קיפול הטלית ועוד, וכמו שהארכתי בשערי יוסף שבועות חלק ב' יעו"ש.

ובמה ששאל לגבי מכירת חמץ לכמה רבנים,

הנה לענ"ד לכאורה נראה שהרי אם המכירה היא חלה הרי סו"ס יש כאן תרתי דסתרי, ולא שייך למכור לשני גויים, וכמו שהביא כת"ר שליט"א, ומי שהידר ע"כ כנראה שלא סמכו על המכירה כמו שצריך.

בברכת התורה

הצעיר באלפי ישראל

יוסף אביטבול

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

לעשות טיפול לייזר בספירת העומר

בס"ד

חול המועד ניסן תשפ"ב

נשאלתי ע"י צורב אחד, בדין עשיית טיפולי לייזר בימי ספירת העומר, וחשב להקל בזה כי אין זה הסרת שער, אלא רק מניעה, הנה יסוד האיסור לא להסתפר בספירת העומר ממה דאיתא בגמ' ביבמות דף סב ע"ב שמתו תלמידי ר"ע וכו' ומשו"ה נוהגים מנהגי אבילות, ובשו"ע סימן תצג ס"א שנהגו שלא להסתפר מחמת זה, יעו"ש, ונראה דהאיסור הוא משום שמחה, וא"כ היכא שהוא מביא לו שמחה אסור, וא"כ ה"ה הסרת שער ע"י לייזר שעוקר את שרשי השערות אף שאינו נראה עכשיו מ"מ הרי הוא מונע דבר עתידי, אבל לכאורה אין לאסור את זה כיון שאין לנו אלא מה שגזרו חז"ל, ואין אנו יכולים לגזור גזירות מדעתנו, וממילא נראה דליכא לאסור בהא, וכ"ש דהוא רק מניעה וכמו שמצינו בב"ק דמניעת ריוח לא חשיב הפסד ה"ה הכא.

ואמנם היה נראה לדמות דין זה למש"כ הפוסקים בעיקר הדין אם מותר לעשות טיפולי לייזר להסרת שער, ולפי הפוסקים האוסרים אין כאן מקום לדון, אבל יש מקום לומר דאף להמתירים מ"מ מודו דאיכא כאן איזה הסרה, וממילא לכאורה נראה דיש מקום להחמיר בזה.

וכן נראה להוכיח ממש"כ בחזו"ע יו"ט עמ' ריא שלאשה נשואה שרי להוריד שער במקומות המכוסים בגוף וכו' אף בחול המועד, אף שהוא יפוי הגוף, ומוכח דהוא לכאורה חשיב מלאכה דשמחה, וא"כ נלמד לדידן דבספירת העומר לגברים באופן המותר יהיה מקום להחמיר בזה.

שוב לאחר חופשי בזה בדברי הפוסקים מצאתי להגאון רבי יוסף ליברמן שליט"א מזקני הפוסקים בשו"ת משנת יוסף חלק ט' סימן קלד שנשאל בזה אם מותר להסיר שער לנשים ע"י מכונה שעוקרת השער מהשורש בימים האסורים בתספורת, וכתב שנראה שתספורת שייך רק במקום גדילת שער והסרה במכונה מסתמא הוא במקום שאינו צריך לגדול שם שיער ואי"ז בכלל איסור תספורת, אבל כתב שם שבמקוה שמייפה את הפנים והראש כגון גבות העיניים הרי זה בכלל תספורת ואסור כיון כיון שפעולה זו מייפה הפנים מיד ויעו"ש עוד לגבי דין אשה, ומ"מ למדנו מדבריו הגדר דמה שאינו עוקר שיער אלא רק מונע גדילת השיער אינו בכלל האיסור, [ועיין עוד בחזו"ע תעניות עמ' קסד] וא"כ נראה דיש לבדוק כל מקרה לגופו אם יש שערות במקום עשיית הלייזר או לא, כי אם יש שערות אז

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

בדרך כלל רגילים להוריד את השערות לפני שעושים את הלייזר, ואולי גם תלוי בזה היאך הלייזר עובד.

וידידי הרה"ג יהודה בן דוד שליט"א עורך הקובץ משנת יוסף הראני למש"כ החת"ס דמקום שאין רגילין לגלחו אינו בכלל הגזירה, וממילא אף אם מורידים שער לפני זה אין בהא איסור כיון שאין רגילין לגלח שם ממילא אינו בכלל האיסור, ובקובץ משנת יוסף חלק ד' סימן מז במאמרו של הרה"ג מנחם גיאת שליט"א בעמח"ס תורת חכם בדין גילוח הזקן לבחור לצורך שידוכין כתב שם להביא מש"כ בשו"ת חת"ס חאו"ח סימן קנח שרבותינו לא דברו אלא מגידול שער הראש דלא מנוול כ"כ אבל הזקן לא היו מסתפרים בלא"ה רק שפה המעכבת את אכילה והאידינא נהופוך הענין והוא מתנוול יותר כידוע יעו"ש, ומכ"ז נראה דלא ע"ז היתה הגזירה, וא"כ נראה לכאורה דה"ה לגבי גילוח בלייזר, וראה עוד בקובץ משנת יוסף בגליון י' תגובה א' בתגובתו של הגאון רבי יהודה ברכה שליט"א שאין ראיה מדברי החת"ס להתיר לצורך שידוכים, יעו"ש ויש עוד לפלפל בכ"ז. ושוב הראוני למש"כ לדון בזה בשו"ת יביע אומר חלק יא חאו"ח ואין ספרו תחת ידי.

ובשו"ת אבני דרך חלק יא סימן עג כבר כתב לדון בזה וכתב שיש להחמיר בזה אלא א"כ לאדם נשוי שרגיל לעשות כן כל שבועיים, יעו"ש באריכות בכ"ד וצרף לכאן, וראה עוד בקובץ מריח ניחוח מס' 694 שאל הגאון הרריחמ"א שליט"א בעמח"ס מריח ניחוח ושא"ס, להגר"א פרינץ שליט"א עמש"כ באבנ"ד בזה"ל: רק רציתי להבין האם לייזר הוא דרך תספורת בכלל? ואולי כל מה שאסרו הוא דבר שהוא בדרך תספורת ולא על ידי לייזר? עוד יש להוסיף נקודה על הענין והיא באדם שהתחיל טיפולי לייזר להסרת שיער ואם יפסיק את הטיפול למשך אותו הזמן הטיפול הבא לא יהיה אפקטיבי. והשיב לו בזה"ל: אם התחיל טיפול לפני וזהו טיפול מתמשך (וכ"ש רפואי), יש מקום להקל. אלא שברוב המקרים אין מתחילים טיפול ועושים הפסקה של יותר מעשרה ימים. וממילא מער"פ עד אחר חוה"מ לא מצוי הכי. ע"כ.

והגאון רבי מרדכי יעקב מאיר שליט"א בעמח"ס עיטורי מרדכי כתב לי שבמקום שא"צ להוריד שערות לפני, יש להתיר כי אינו אלא גמרא ומ"מ ציין לי שכ"ז בכה"ג שמותר לגלח ואין בהא איסור של לא ילבש.

ובשו"ת משנת יוסף חלק טו שיו"ל עתה בסימן נז דן מזקני הפוסקים הגאון רבי יוסף ליברמן שליט"א דן בזה, ואין ספרו תחת ידי.

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

ועוד סברא בזה השביני הגאון רבי שמואל כהן שליט"א בעמח"ס רבים ירושלים, בזה"ל: היום בבוקר נשאלתי כיו"ב לגבי שערות החזה של גבר, והשבתי שאם מקל מצד לא ילבש - ש"מ שאי"ז ליפוי אלא כרפואה (כמ"ש הפוסקים), ואם אוסר מצד לא ילבש, ממילא אסור מתרי טעמי. ואכמ"ל. ע"כ תשובתו אלי, ודפח"ח שאם ליכא איסור לא ילבש כמו במקום שמתבייש וכל כיוצא בזה ממילא אין בזה אין איסור תספורת בספירת העומר, ואמנם אכתי יש לדון לפוסקים שהתירו לעשות לייזר בגוף לא משום רפואה אלא כיון שהגויים והעולם נהגו כן והרי יש לעשות כן לכתחילה, וכמו שהארכתי בזה בכמה דוכתי, [ובעזה"ת יצא לאור בקרוב ממש בספר שערי יוסף הלכות לא ילבש]

ואמנם מו"ר הגאון העצום רבי עמרם פריד שליט"א אמר לי ששאלתיו האם מותר לגלח בספירת העומר מקומות המכוסים, והשיב לי לאסור כי השו"ע בסימן תקנ"א כותב כל שערו, ושוב שאלתיו, דוקא שם בבין המצרים שהרי הוא כדין אבילות אבל ספירת העומר הוא רק מנהג, ולא השיב לי הגר"ע, ולגבי עשיית לייזר במקומות המכוסים אמר לי שרק אם התחיל טיפולים מותר שזה יהיה נזק אבל להתחיל מחדש אסור, ובמקום שמתבייש שאין איסור לא ילבש נראה שמותר עכ"ד.

והגר"מ וייל שליט"א כתב לי בזה"ל: כתבתי על ענין זה בהמועדים כהלכתם סי' מו סעיף כא, וההוכחה היא מסי' תקנ"א סקע"ט [ע"פ סי' תקמ"ו, ה'] ומיו"ד סי' ש"צ, ה', ועי' גם אגרו"מ יו"ד ח"ב סי' קל"ז, ולכן מבואר להקל לנשים להסיר שיער במקום שיש גנאי בשיער עכ"ד.

והגאון רבי יקותיאל אוהב ציון שליט"א בעמח"ס שו"ת יעלת חן זכר עשה וש"ס כתב לי בכ"ז בזה"ל:

גדרי האבלות על תלמידי רע"ק בימי העומר

כבוד ידי"נ הגר"י איבטבול שליט"א, בעל "שערי יוסף" וש"ס"ח

אודות השאלה שנשאל מעכ"ת אי שרי לעשות "טיפול לייזר" בימי העומר, באופן שאין מסיר שער מגופו כלל, וכל פעולת הטיפול היא על העתיד - שלא יגדל שער באותו מקום.

תשובה: מודעת זו, דמנהגי אבילות בימי העומר אין להם מקור בתלמוד, כי לא מבואר בחז"ל מידי בענין זה, רק אמרו ביבמות (סב ע"ב) שמפסח עד עצרת מתו כ"ד אלף תלמידיו של רבי עקיבא, מפני שלא נהגו כבוד זה בזה. ומזה ילפינן חיזוק גדול בענינים שבין אדם לחבירו בכוליה שתא,

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

ובפרט בימים אלו שיש בהם התעוררות וזכרון טפי - מחמת עובדא דהוה בההוא זמנא. והדינים שנתקבלו אח"כ בכלל ישראל, יצאו מדברי רבותינו הגאונים בתשו' (שערי תשובה סי' רעח) שכ' שלא לישא אשה בימים אלו, [ולשון הטור (ר"ס תצג) שנהגו בכל המקומות שלא לישא אשה בימים אלו, ויש מקומות שנהגו שלא להסתפר וכו']. וענינם לעורר את התיקון בענינים שב"א לחבירו, ולהתרחק מהקנאה והשנאה והגאווה והכבוד, ולקנות מדת האהבה והענוה והשלום, וכמ"ש מהרי"ח סופר זיע"א ב"כף החיים" (סי' תצג אות ה).

וכ"כ גאון עזינו הרי"ח הטוב מבבל זיע"א בס' "לשון חכמים" ח"א (ר"ס עז), שיש להזהר בימים אלו מכעס וקטטה ומחלוקת מבית ומחוץ, ויראה אותות אהבה ורעות, הן לבני ביתו והן לאנשים אחרים. ע"ש. ואמנם דברי הגרי"ח באו מצד "ימי העומר" ולא מצד "עיתוי פטירת תלמידי ר"ע בימי העומר", והיינו משום דלפי סודן של דברים, ימים הללו הם יומין דקטנות ומצויה בהם מידת הדין טפי משאר יומי כנודע. ומ"מ גם לדעת המקובלים, כל מה שאירע לתלמידי ר"ע בימים אלו, היינו מחמת שבימים אלו איכא התעוררות הדינים טפי, וכהיא דשבת (לב ע"א) נפל תורא חדד לסכינא. וא"כ עלינו להזהר טובא בעניני ב"א לחבירו בפרט בתקופה זו.

ומטעם זה דהתעוררות הדינים בהני יומי, המקובלים לא נוגעים בשער הראש עד סמוך לחג השבועות, ואינן פוסקין בל"ד לעומר, כיון דאינהו מצד מידת הדין עבדי הכי, ולא רק מצד זכרון תלמידי רע"ק. [וכנודע ב"שער הכוונות" (דפ"ו ע"ד), וב"פרי עץ חיים" (שער כב פ"ז), וב"נהר שלום" (דכ"ה ע"ד), שיש להותיר השער כמות שהוא עד מ"ט לעומר. וכ"כ החיד"א בברכ"י (סי' תצג סק"ו), והגרי"ח בשו"ת רב פעלים ח"ד (סוד ישרים סי' טו). ע"ש]. אכן כל זה מיירי בשער הראש כמ"ש המקובל רמ"ד וואלי בס' הליקוטים ח"ב (עמ' תקנג), דדוקא שערות הראש שהם הדינים, אין לחתכם בימי התפשטות הגבורות. וראה מש"כ בשמו בתשו' אודות גילוח הזקן בימי העומר. ואכמ"ל כעת. ועמ"ש"כ הגרי"מ הלל שליט"א בס' עמודי הוראה (ר"ס ח).

ויש לדון אם מה שנהגו שלא לגלח השער בימי העומר, היינו רק שער הנגלה [כגון הראש והזקן], או גם שער הנסתר שבגוף, וחזינא להגאון הנורא מהרב"צ א"ש זיע"א בשו"ת אור לציון ח"ג (פי"ז סי' ד) שכתב דהאיסור על כל שער הגוף, וראיה לדבר ממ"ש בשו"ע יו"ד (סי' שצ ס"א), "אבל אסור לגלח שער, אחד שער ראשו ואחד שער זקנו, ואחד כל שער שבו, ואפי' של בית הסתרים, כל ל' יום" וכו'. וכ"כ בשו"ע או"ח (סי' תקנא סי"ב) בענין איסור תספורת בשבוע שחל בו תשעה באב. וילמד

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

סתום מן המפורש דגם במנהג איסור התספורת בימי העומר, כל שער הגוף בכלל. עכ"ד. ומבואר מדבריו, שלמד בצורה פשוטה, דמנהגי ימי העומר הם כגדרי אבלות דמי שמת לו מת, וכן כעניני אבלות של חורבן הבית.

ובקושטא יש לחקור טובא, מהו יסוד מנהג האבלות בימים הללו, דזה ברור שאין כאן אפי' גדר "אבלות ישנה", שהרי עבר זמן זמנים טובא מפטירת תלמידי ר"ע, ואין זכר של קרבה, הן מצד הזמן והן מצד גדרי משפחה - בין דורות שלנו לתלמידי ר"ע, ומסתמא זו הסיבה שלא נזכר בתלמוד שום ענין של אבלות מצד הדין בימים הללו, ואבלות דביהמ"ק שאני, דכל דור שלא נבנה בימיו כאילו חרב בימיו (ירושלמי ריש יומא), ולא דמי כלל לשאר מתים שיש בהם גזירה להשתכח אחר יב"ח (ברכות נח ע"ב), ואדרבה, דין הוא שלא לשכוח החורבן לעולם, כי ביהמ"ק לא דומה לאדם שמת, רק שמעוכב הוא מלהתגלות לנו מחמת עונותינו, ובפרט עוון שנאת חנם כמבואר ביומא (ט ע"ב). ומכיון שלפי החשבון, אילו היה ביהמ"ק בזמנינו, היה נחרב, וראיה ברורה לזה, ממה שלא נבנה עדיין, משום דעוון שנאת חנם אכתי מרקד בינינו, א"כ אין לך [כעין] אבילות חדשה גדולה מזו.

ואמר מרן שר התורה הגר"ד קוק שליט"א, כי רבותינו הגאונים והראשו' שאחריהם, שתקנו למנוע נישואין ותספורת בימים אלו, לא באו לומר שיש כאן "אבילות לשמה", אלא עשו כאן גדר חדש של "אבלות דכבוד תורה". וביאר עוד, כי בימים אלו עסקי' בהכנה למתן תורה כנודע, והרי כבוד תורה עדיף מתורה גופה כמבואר במגלה (ג ע"ב), והביטוי שלנו לכבוד התורה הוא בניהוג עניני אבלות על "סילוק התורה" בימים הללו. והא גופא - תיקון מה שלא נהגו כבוד זה בזה, שהוא חסרון משהו בכבוד התורה גבייהו, ונשלם באבילות של כל הדורות בתורת כבוד התורה. עכ"ד הנפלאים. [ונדפסו הדברים בספרו "שם עולם" ח"ב (יבמות סב ע"ב)]. ע"ש.

ולאור כל האמור, זה ברור שיש חילוקא דרבנן בין אבלות של ז' קרובים, לאבלות של זכרון תלמידי רבי עקיבא, כי באבלות אדם על קרובו, הענין הוא להזניח את תיקון הגוף, ובזה נעשה האדם שותף פורתא בצערו של המת אשר גופו נרקב בעפר, [וזה סוד ישיבת האבל סמוך לקרקע וכן שינה בכפיית המטה ואיסור נעילת מנעלים, שבכל זה מתבטא גדר "דבקה לעפר נפשי", ויש בזה הזדהות של האבל עם הנפטר אשר הוא ערב לו, ואכמ"ל כעת], ולכן אסור בהסרת שער בכל מקום שהוא בגוף, כיון דמידי טעמא הוא שלא להתעסק בתיקוני הגוף.

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

אבל בימי העומר, עיקר הענין הוא במידי דפרהסיא, כגון שער הראש, שעל ידי גידול פרע שער ראשנו, עבדינן זכירה להפסד תורה של כל העולם, ומזה ימשך אלינו חיזוק בענינים בין אדם לחבירו. ואין ענין להחמיר בהסרת שער מהגוף במקום המכוסה. וכן הסכים עמי לדינא מו"ר הגאב"ד טבריה רב אד"א זצוק"ל, דעיקר מנהג איסור הגילוח הוא בשער הראש והזקן, ובשאר מקומות שרי בין לאיש בין לאשה. ודלא כאול"צ שהפריז על המדה להחמיר בזה. [ועמש"כ בתשו' אחרת אודות גילוח הזקן בימי העומר].

ובשאלתא דאתיא קמיה דמר שליט"א, לענין טיפול לייזר בימים אלו, אם הטיפול הוא במקום הזקן או שער הראש, אכן יש לדון בזה דשמא גרמת מניעת גידול השער חשיבא כהסרת שער בפועל, אבל אם עושה כן בשאר מקומות בגוף, יש להקל אפי' במספריים, וק"ו לייזר. ולמעשה נראה שגם בעושה הלייזר בראשו אין להחמיר בזה, דסו"ס לא עביד מעשה להסיר שער מגופו, ולחדש דנידון ע"ש סופו במידי דלאו דינא דגמ' הוא אלא מנהגא [דלא ברירא בכל דוכתא כמ"ש הטור], זהו דבר שאינו נשמע. וכן שמעתי ממרנא שר התורה הגר"ד קוק שליט"א שאינו רואה שום סיבה לאסור זאת.

בברכה רבה

יקותיאל דטבריה.

והגאון רבי יצחק מאזוז שליט"א בעמח"ס פסקי הלכות, ושו"ת חקרי הלכה כתב לי בזה"ל:

לכבוד ידיד נפשי היקר והנעלה שמו נודע לתהלה האברך החשוב הרה"ג רבי יוסף אביטבול שליט"א

בדבר שאלתו האם מותר לבצע הסרת שער בלייזר בימי ספירת העומר.

הנה לנשים אין איסור כלל להסתפר בימי ספירת העומר (ולא נהגו להחמיר בזה אלא האנשים), כי כתב מרן בש"ע יו"ד (סימן שצ ס"ה) שאשה מותרת בנטילת שער אחר שבעת ימי אבלות. ואם באבלות קרובה התירו בתוך שלושים, קל וחומר באבלות רחוקה. וכן פסקו בחזון עובדיה יו"ט (עמ' רסא) ובשו"ת אור לציון (פי"ז ס"ג). ועי' בשו"ת רב פעלים ח"ד (סוד ישרים ס"ס טו).

ולגבי גברים שנהגו להמנע מתספורת, הנה לפי הנשמע על מנת לבצע הסרת שער בלייזר, תחלה מגלחים את כל השער הנראה לעין, ולאחר מכן הלייזר מכלה את שרשי השערות.

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

ולכן בודאי שאין להתיר לגלח את השער הנראה לעין בימי ספירת העומר .
רק אם כבר נתגלח השער [כגון מי שגילח והו באונס], יש לדון אם מותר
להסיר שרשי השער ע"י לייזור. ויש מקום לצדד שעל זה לא גזרו חז"ל. ועי'
בחזו"ע יו"ט על הקולא לגלח הזקן בערב שבת, כי לא גזרו על גילוח הזקן
בזמנם. אמנם יש רבים שפלפלו בקולא זו והחמירו, וגם בחזו"ע לא היקל
בכל אופן. עכ"פ בנ"ד לכאורה קיל טפי. וצ"ע עוד בזה.

ויש לציין שמי שהתירו לו לגלח בימי ספירת העומר, כגון היוצא מבית
האסורים. נראה ברור שרשאי לגלח לגמרי גם בלייזור.

ביקרא דאורייתא

יצחק מאזוז

ואכתי יש לדון במקום שלא גדל שערות כלל ועושה לייזור האם חשיב
גרמא שמותר

והאם יש מקום להקל במקומות המכוסים משום שלא אסור בספירת
העומר לגלח אלא מקומות שבפרהסיא ?

בברכת התורה

יוסף אביטבול

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

בדין עובד זר שאפה פיצה ורוצה לתת את זה לזקן שמטפל בו

בס"ד

שלהי ניסן תשפ"ב

נשאלתי מאדם שמטפל בזקן חולה אלצהיימר, ויש שם גם גוי באותו בית שמטפל ביהודי, והגוי אפה לעצמו פיצה והביא ממנה לזקן, ונשאלתי מהיהודי הנ"ל האם מותר לזקן לאכול ממנה כיון שראה אותה ורוצה אותה לאכילה, [ומצד טריפת הכלי נראה דאין לחוש שלא חשיב בליעות איסור, וראה מש"כ בספרי שערי יוסף הל' העסקת עובד זר עמ' 109] האם יש לחוש בזה לפת עכו"ם, ומצד כשרות הפיצה הפיצה כשרה, אבל מ"מ הפיצה כבר אפויה ברובה, האם יש להקל בזה משום פת עכו"ם, והנה בדין פת עכו"ם כתב מרן בבית יוסף יו"ד סימן קיג כתב לאסור אף בשפחות ועבדים הקנוים לנו למעשה ידיהם שאנו מצווים על שביתת בהמתם, וכן כתב בשו"ע שם ס"ד בשם יש אומרים בתרא, ואף שברמ"א כתב להקל שם שאין איסור בישול עכו"ם, מ"מ כתבו האחרונים שכ"ז פעם שהיו קנוים להם משא"כ היום שזה בהשכרה, וכן מבואר בזבחי צדק שם אות כג, וכיוצא בזה כבר כתבנו לגבי בישולי גוים, ואמנם בש"ך (סק"ז) להקל בשפחות ששכורות לנו, נראה שיש להקל רק בשעת הדחק, ואמנם גם על היתר הש"ך כתב הגר"מ שטרנבוך שליט"א בספר ההלכות במשפחה (עמ' רג בהערה מז) שהיינו דוקא בשכורות לשנה משא"כ שפחות השכורות של ימינו שיכולים לחזור בהן ולהתפטר מעבודתם אסור לכל הדעות, יעו"ש, וכן כתב לדינא בשו"ת ויברך דוד ח"א יו"ד סימן צד, וכן כב בספר דיני מאכלי נכרים פ"ד סק"ד, ובספר שושנת העמקים ח"ד עמ' שסג. וראה עוד בספר בין ישראל לעמים פ"א הערה 8 שכתב הגאון רבי דוד טהרני שליט"א שהיה מעשה שאירע לאחרונה שאחת סיעודית נכריה שסעדה חולה בימי חוליו ובישלה לו וכו' לאחר שנפטר האב לקח אותה בנו לחיי נישואין וגזרת חז"ל שגזרו על פתן משום בנותיהם לא נפלאות ולא רחוקה יעו"ש. וראה עוד מה שהארכתי בזה בשערי יוסף עובד זר עמ' 108, ומ"מ שם הבאתי שמותר לגוי להפשיר לחם וכמו שכתב בספר הכשרות עמ' תמג ע"פ מש"כ בשו"ע יו"ד סימן קיב ס"ט יעו"ש, ומ"מ נראה דהכא אף דזה לא אפוי לגמרי, ואינו ראייה לאכילה כך, מ"מ חשיב שעת הדחק, כיון שהיהודי הזקן חולה ורוצה את המאכל הזה וקשה לומר לו ולריב עמו שלא יאכל מהמאכל הזה, ואין אנו מחויבים כ"כ למנוע ממנו איסורים, (ועיין מה שנתבאר כה"ג בקונ' שערי יוסף בהל' חולה אלצהיימר) וכ"ש שפת עכו"ם מבואר ביו"ד סימן קיב שיש שנהגו להקל בזה בפת פלטר ולא

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

בפת בעל הבית, ומ"מ הכא חשיב שעת הדחק כן נראה לענ"ד, אבל מ"מ
אי"ז לכתחילה.

בברכת התורה

הצעיר באלפי ישראל

יוסף אביטבול

פה עיר התורה בני ברק

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

מכתב לקובץ מה טובו אוהליך יעקב חלק כא

בס"ד

לכבוד הגאון רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א בעמח"ס גם אני אודך
ושא"ס

שלו' וברכה

קבלתי הקובץ הנפלא מה טובו אוהליך יעקב חלק כא היו"ל ע"י כת"ר
שליט"א ובעל האהל יעקב שליט"א לעילוי נשמת אביו זצ"ל

ואהיות וא"א להפטר בלא כלום, אוסיף והעיר כמה הערות כפי מיסת ידי

א). בתשובות הגאון בעל המשנת יוסף שליט"א השיב לגבי הגעלה
שנשאל אם מועיל להגעיל כלים במים שהוחמו ע"י החשמל, והשיב
שמהני שהעיקר שהמים ירתחו ויעלו אבעבועות, הנה דבר זה שאלתי
למורי הוראה ויש שאמרו לי שצריך שיגיע לשיעור מאה מעלות, וזה
השיעור של הגעלה, ואם הגעילו בפחות מכך אמר לי מו"ר הגר"ע פריד
שליט"א שאם זה היה חד פעמי אי"ז מטריף את כלי ההגעלה.

ובמש"כ שם לגבי שינים שנכון לשתות או לאכול מאכל חם שי בו שיעור
יד סולדת חום, אמנם לכאורה נראה דאפי' פחות מזה.

ב). בעמ' קכח במאמרו של הג"ר יו"ט זינגר שליט"א כתב לדון האם
יותר לכבס את הפראק שהתלכלך, בחול המועד, והביא שמרן הגריש"א
זצ"ל פסק שאסור לכבס את הפראק, והו"ד בספר מנשים באהל עמ' קלט
שאם תינוקת הקיאה ולכלכה את הפראק של אברך בערב שבת חוה"מ
אע"פ שהוא רגיל ללובשו במועד, ומתבייש ללכת לביהכנ"ס עם חליפה
קצרה, וא"כ הוי כמו שאין לו אלא בגד אחד, מ"מ לא רצה להקל כיון
שאינן איזורו מוכיח עליו כמש"כ המ"ב. יעו"ש עוד מש"כ בזה.

ואמנם בעיקר החיוב ללבוש פראק ביו"ט ובחול המועד, הנה בחיוב
ללבוש בגד ליו"ט מיוחד כתב בשו"ע או"ח סימן תקכט ס"א בזה"ל:
ובגדי יו"ט יהא יותר טובים משל שבת, ובהגהות מימוניות פרק ז' מהל'
יו"ט כתב להביא להא מקור מדברי הירושלמי בקידושין פרק א' הלכה ה',
והטעם כתב בזה הלבוש שם משום שכתב ושמחת בחגך ובבגדים נאים יש
יותר שמחה לאדם וכמו שכתב הרמב"ם בספר המצוות מצוה נד יעו"ש,
ובחזו"ע הל' יו"ט האריך לבאר דבגדי יו"ט מיוחדים משל שבת משום
שבשבת ליכא חיוב שמחה משא"כ ביו"ט ושם הביא לדברי הפוסקים
שדנו אהם איכא חיוב שמחה בשבת וקיצר בזה והאריך בזה בעוד כמה

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

דוכתי, וראה עוד במש"כ בזה בספרי שירת יוסף עניני נישואין בדין פנים חדשות בשבת והאם בשבת איכא חיוב שמחה יעו"ש, ובמש"כ בזה בספרי שערי יוסף בהל' שבת שעתיד לצאת לאור בקרוב. [ומשו"ה בגדי יו"ט הרי הם בכלל הוצאות שבת וחג וכן כתב בזה בשו"ת רבבות אפרים ח"א סימן קפא ובמק"א הארכתי בכ"ז, ובכאן הוסיף מה ששמעתי שנשאל מו"ר הגר"ע פריד שליט"א האם מי שקונה בגדים חדשים לחג ואח"כ יעבירים ליום יום האם חשיב בכלל הוצאות שבת וחג, ואמר לדינא דאינו נחשב בכלל הוצאות שבת וחג, ויש עוד להאריך בכ"ז ואין כאן מקומו].

והנה לגבי חול המועד מצינו ג' דעות, א). במג"א סימן תקל סק"ט כתב בזה"ל: כתב התניא חייב לכבדו במאכל ומשתה ובכסות כשאר יו"ט עכ"ל, ובמהרי"ל לבש הקט"א ומטרו"ן של שבת ובמשנה רפ"ד דסוכה אמרינן ההלל והשמחה ח' יום, וע"ש ובס' קפ"ח משמע דדי באכילת פירות, ומ"מ נ"ל לכתחילה מצוה לאכול פת, עסי' תרס"ד עכ"ד. וכן בלבושי שרד סימן תקל כתב עמש"כ במג"א בלשהי דבריו עי' תרס"ד וז"ל, נ"ל דזהו נשמך למ"ש תחלה לענין בגדי שבת ור"ל דבסימן תרס"ד משמע דא"צ ללבוש בגדי שבת בחול המועד ע"ש במ"א ס"ג עכ"ל, ולכאורה כוונתו למש"כ הרמ"א בסימן תרס"ד ס"א שיש נוהגים ללבוש בהושענא רבא הקיטל כמו ביום כיפור, ובמג"א שם סק"ג כתב בזה"ל: מהרי"ל לבש הקיט"ל אבל שאר בגדי חול המועד לא יהא משנה, ובמדנתנינו נהגו ללבוש בגדי שבת ולא הקיט"ל ערס"י תק"ל ע"ש עכ"ל, ומוכח דס"ל למג"א שדוקא בהושענא רבא נהגו ללבוש בגדי שבת ולא בשאר ימי חול המועד, ואולם בשמירת שבת כהלתכה ח"ב פרק סו הערה ח' כתב בזה"ל: ושמעתי מהגרש"ז אויערבאך זצ"ל דקשה על השעה"צ הנ"ל שהרי המ"א בסי' תרס"ד רק כתב שהמהרי"ל שינה מחוה"מ בזה שגם לבש קיטל ללא שום שינוי בשאר הבגדים לקחת דוקא לבנים, ועיין סימן תר"י ס"ד בהגה, אבל מנין שלא לבש בגדי שבת בחול המועד וכן בהו"ר, אלא שהוסיף לומר דבמדנתנינו רק הש"ן לובש קיטל, ושאר העם לובשים רק בגדי שבת בהו"ר כמו בחוה"מ, ואין שום סתירה, ועיין גם בח"א כלל ק"ו סוס"י א' דחייבים ללבוש בגדי שבת בחול המועד עכ"ד עכ"ל.

ובמשנ"ב סימן תקל סק"א כתב, גם חייב לכבד חול המועד במאכל ובמשתה וכסות נקיה, שלא ינהג בהן מנהג חול, ומהרי"ל לבש הקט"א של שבת, ועיין לעיל סימן תקכ"א ס"ב ובמשנ"ב שם דמצות ושמחת בחגך קאי גם על חול המועד יעו"ש.

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

וכן נראה ממש"כ בספר שערי הימים הנוראים שער ב' פרק ח' ס"ה שכתב בזה"ל: מ"מ מי שלובש בשלשת הרגלים פראק לכבוד יו"ט ההיה נראה שילבש אותו גם בימים הנוראים כי זה הוא בגד מכובד המתאים לימים אלו, ומ"מ מנהג העולם לא ללבוש הפראק בימים הנוראים אלא בגדי שבת כדי לא להשוות שמחתם לזו של שלשת הרגלים עכ"ד, וכן רראיתי להגר"מ חליוה שליט"א בקובץ אליבא דהלכתא חלק קב סימן ו' ששאל למרן הגר"ק זצוק"ל אם יש נוהגים ללכת בלי פראק בראש השנה ואמר לו שלא שמע, והוסיף עוד ואמר שכתוב ללכת בבגדי שבת ולא של יו"ט יעו"ש, ויעו"ש עוד בשם הגר"ק בשם נכדו שלפעמים מורה שילבשו פראק בר"ה ולפעמים לא, ולכן צ"ע בכ"ז, ושוב ראיתי בקובץ אליבא דהלכתא ימים נוראים עמ' 213 שנשאל הגר"ק בזה"ל: שמעתי בשם הרב שמי שלובש הפקאק ביו"ט ילבשנו גם בר"ה האם נכון, והשיב בזה"ל: נכון ר"ה זה גם יו"ט, ועוד שאלו, הרי המג"א כתב שלא ילבש מלבוש חשוב, תשובה, זה לא נקרא חשוב עכ"ל, ויש לבאר דבריו דחשיב בגדי עבודה, וכמו שאמר מרן הגר"ע יוסף זצוק"ל, והבאנו עיקרי הדברים בספר שירת יוסף עניני נישואין בסימנא דחתן דומה למלך, באות טו עמש"כ בפרקי דר"א שחתן צריך ללבוש בגדי מלך, ראיתי שהעיר בזה הגר"מ גרוס שליט"א שם שהרי יש דין ללבוש בגדי כבוד ולכן גם אלה שלובשים כל הזמן חליפה קצרה לחתונה ילבשו בגד ארוך, כי לא די בבגד חדש אלא דומיא דמלך שהוא בגד מיוחד. עכת"ד, ולפי"ז זה זה המקור מנהג העולם ללבוש פראק, ומאן מלכי רבנן, וממילא יש ללבוש חלוקא דרבנן, וכמו שמצינו לכמה ראשי ישיבות שיקפידו על הבחורים בישיבתם שילבשו פראק.

ואמנם הוא מטעמים אחרים ואכמ"ל, ואמנם בקובץ מה טובו אוהליך יעקב (חלק טז עמ' כב) הובא בשם הגרב"צ אבא שאול זצ"ל שהיה פלא בעיני רבינו המנהג שנהגו בני הישיבות שהחתן לובש חלוקא דרבנן [פראק] ופעם כשבא לפניו בחור להיוועץ בענין תמה כמה פעמים סיימת כבר את הש"ס עכ"ד.

וכה"ג הראוני שכתב בספר אביר הרועים (ח"ג עמ' 71) על זקינו מרן הגר"ע יוסף זיע"א, שמרן זיע"א קרא לפארק שלבש בגדי עבודה ובהערה לה כתב, אף כי מצד הדין חשיב חלוקא דרבנן, והרב א"ז גופיה היה מבקש מתלמידיו שקיבלו עליהם משרה רבנית שיקחו להם בגד כגון זה לכבוד ולתפארת אמנם בלא צורך אין נכון שילבשו אפי' מאן דאית ביה לחלוחית של תורה דהוי רמות רוחא כדאיתא בשבת קיג ונראה לי דגם הרב א"ז לא הוי ניחא ליה במה שנוהגים עתה דכל אחד ואחד עוטר עוצמו באיצטלה זו.

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

וזכורני בזמן נשואי בני הישיבה שלמדתי בה בתחילה, הורגלו ללבוש פרק ביום שמחתם בנישואיהם ובימים טובים ואף אני לקחתי בגד כזה וראיתי מהבעת פני הרב א"ז דלא ניחא ליה בהא כלל, כי היה מביט בי רצוא ושוב, והבנתי כוונתו ואח"כ גנזתיו בביתי (גם שמעתי שהגאון ר' יחזקאל אברמסקי אמר באירוניה לאחד מקרוביו שלבש פראק בחופתו: כמה יפה, אך עתה יהא עלי לחפש עבור עצמי חלוקא דרבנן אחר). עכת"ד. וידידי הרה"ג יהודה בן דוד שליט"א כתב לי שא' מחתני מו"ר הראש"ל שליט"א רצה ללבוש פראק בחתונתו אך הראשון לציון שליט"א מנע ממנו בכל תוקף, כי הוא מלבוש ת"ח בלבד. אולם לעומת זאת לת"ח מעודד מאוד ללבוש פראק. עכ"ד, ואמנם פחמע"ד שהמנהג אינו כן, ומנהג בני הישיבות ללבוש פראק ביום החתונה וממילא כיון שהמנהג הוא ללבוש, ויש אף כמה שאינם מצורבא דרבנן ולובשים פראק, והמנהג גם שהחתנים לובשים פראק ביום החתונה, ממילא אין שום זילותא בזה ללבוש פראק, והבן. ע"כ ממש"כ שם,

ואמנם יש לדון שהרי במג"א סימן תקכ"ט ס"ד כתב הטעם שלובשים בגדים טובים ביו"ט שהוא מצד דיין שמחה שיש ביו"ט, והעירו באחרונים שהרי גם בחול המועד יש דין שמחה וכמ"ש ברמב"ם בהל' יו"ט פרק ו' וז"ל: ימים שבין ראשון ושביעי של פסח וראשון ושמיני של חג הסוכות והן בגולה ארבעה בתוך הפסח וחמשה בתוך החג הם הנקראין חולו של מועד ונקראים מועד ואע"פ שהם חייבין בשמחה יעו"ש, והו"ד במשנ"ב סימן תקכ"ט סקט"ז, ואכן כך נראה דס"ל לפרי מגדים או"ח א"א סימן תקל שנראה שהקשה כן על המג"א ונראה דס"ל דיש ללבוש בגדי יו"ט בחול המועד, ואמנם אפשר דאף דיש שמחה מ"מ אין עונג וכבוד וכן מבואר בשער הציון סימן תקל סק"ד וז"ל: מגן אברהם בשם תניא, וכן איאת במכילתא פרשת בא בהדיא כוותיהא אל דמה שכתב התניא כשאר יו"ט השמטתי דלעניות דעתי אין להחמרי כ"כ בזה, דהרמב"ם בפרק ז' מהלכות יום טוב הביא ג"כ דחול המועד נקרא מקרא קודש ואעפ"כ בפרק ו' מהל' יו"ט שהעתיק שם בדין ט"ז חיוב כבוד ועונג מטעם מקרא קודש, לא העתיקו רק לענין יו"ט ולא לענין חול המועד דשם לא העתיק רק מצוה דשמחה, ש"מ דס"ל דלענין חול המועד אין להחמיר בזה, וע"כ צריך לומר דאף דחול המועד נקרא ג"כ מקרא קודש מ"מ כיון דלענין מלאכה מן התורה מותר בחול המועד ועכ"פ דבבר האבד מותר לכו"ע הרי דאין קדושתו חמור כמו יו"ט ולכן גם לענין כבוד אין לדמותו ליו"ט, וזהו נראה דעת הרמב"ם, ומה דמשמע מהמכילתא הנ"ל דצריך לכבדו באכילה ושתייה וכסות נקיה, יש לומר דהיינו לכבדו יותר מימות החול בכל זה, אבל

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

אינו מחויב לדמותו לגמרי בזה ליום טוב, וזהו נראה דעת הרמב"ם, ומה דמשמע מהמכילתא הנ"ל דצריך לכבדו באכילה ושתייה וכסות נקיה יש לומר דהיינו לכבדו יותר מימות החול בכל זה, אבל אינו מחויב לדמותו לגמרי בזה ליו"ט, דממקרא קודש שלו ילפינן בחגיגה יח לחד תנא דאסור מלאכה בחול המועד ואפילו הכי מקילינן בה בדבר האבד, הרי דמקרא קודש שלו קיל ממקרא קודש דיו"ט, ותדע עוד דהרי לענין אכילה ביו"ט מחוייב לאכול פת דוקא, ועייין לעיל בסימן תקכ"ט במשנה ברורה ס"ק ט"ז שהעתקתי מהגר"ז דלענין כבוד ועונג אין חייב בחול המועד דלא נאמר בהן מקרא קודש, והנה עצם דין זה מוכח מהרמב"ם כמו שכתבנו וכו' ודעת המג"א בסימן זה כהתניא, ובפרט שכן מבואר בהמכילתא וכנ"ל, אלא דחיובו בכל זה קיל מיום טוב וכמו שכתבנו ואפשר דגם הגר"ז מודה עכ"ד. וכן מבואר בערוך השולחן או"ח סימן תקל חול המועד הוי חיוב לכבדו קצת במאכל ומשתה ובגד שאינו של חול, וכן כתב בכה"ח ההל' ר"ח סימן תיט סק"ו בשם ספר יש נוחלין והובא בפתחי עולם תיט וז"ל: טוב שיהיה ג' מיני בגדים מלבד בגדי יום חול א' לשבתות ב' ליו"ט ג' חנוכה ופורים ר"ח וחול המועד עכ"ד

ואמנם ראיתי למי שכתב לגבי פראק שאף שמעיקר הדין אין חיוב ללבוש אותו בחול המועד מ"מ מדין שמחה יש בו כבגדי צבוענין וכמו שכתב הרמב"ם בספר המצוות המצוה הנד' וז"ל: ובכלל באמרו ושמחת בחגך מה שאמרו ג"כ בכל מיני שמחה ומזה לאכול בשר בימים טובים ולשתות יין וללבוש בגדים חדשים ולחלק פירות ומיני מתיקה לקטנים ולנשים וכו' יעו"ש, ואמנם למעשה נראה דאכתי אין ללבוש אותו בחול המועד שהרי ע"י כן הרי הוא מוריד את הבגד מבגד של יו"ט לבגד של חול המועד, ולכן נראה שלדינא אין ללבוש אותו בחול המועד. ועייין עוד בזה בספר מעדני אשר לונצר חלק ו' חול המועד סימן יג במה שהאריך בזה לגבי פראק, ובמש"כ שם שיש חיוב ללכת עם עניבה בחול המועד למי שהולך עם עניבה בשבת ושכן כתב בשו"ת באר משה ח"ז סימן ג' שגם למשנ"ב שאין צריך ממש בגדי שבת מ"מ מי שהולך בשבת עם שטריימל צריך ללבוש שטריימל בחול המועד דאל"ה הוי זלזול ויעו"ש עוד בכל זה.

ואמנם ראיתי בילקו"י יו"ט חול המועד עמ' תשלד שנראה מדבריו דשרי ללבוש בגדי יו"ט בחול המועד שכתב שם בזה"ל: ראוי לכבד את ימי חול המועד בכסות נקיה, ולכון נכון שלא ילבש בו בגדי חול אלא בגדי שבת ויו"ט, או פחותים מהם, אף שיהא ניכר שהם בגדים טובים לכבוד קדושת היום, ופועל באופן שמותר לו לעבוד בחול המועד פשוט שאינו צריך ללבוש בגדי חג בשעת העבודה, אך ישתדל ללבוש בגדים נקיים כפי

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

יכלותו, יעו"ש עוד בהל' כבוד חול המועד ומוכח דשרי וא"כ ה"ה לדידן, והנה שם כתב להביא מש"כ בספר מעשה רב סימן קעד הנגהות הגר"א שמכבדים את המועדות בכסות נקיה ובאכילה ובשתיה קרוב ליו"ט גמור יעו"ש, וכמו שכתב בחיי אדם כלל קו סק"א יעו, ושם כתב עוד שיש חיוב לבגדי שבת בחול המועד משום מצות שמחה וכמ"ש הרמב"ם בספר המצוות, וכמו שהעיר כן בשלמי תודה סוכות עמ' תתכז והניח בצ"ע יעו"ש, ועכ"פ מההערה נראה דשרי רק ללבוש בגדי שבת אבל לא ללבוש בגדי יו"ט שהרי ע"י כן הם יורדים ממעלתם כן נראה לכאורה, [והנה הפוסקים דנים איך מותר ללבוש בגדי שבת בחתונה, הבאתי בגם אני אודך מתשובתי חלק ב' סימן נח מה דאיתא בירושלמי ובירושלמי בפאה (פ"ח הלכה ז') איתא, אמר רבי חנינא צריך שיהיו לו שני עטיפין א' לחול וא' לשבת מאי טעמא ורחצת וסכת ושמת שלמותיך (רות ג') וכי ערומה היתה אלא אלו בגדי שבתה כד דרשה ר' שלמאי בציבורייה בכון חברייה לקובליה אמר לו רבי כעטיפתנו בחול כן עטיפתנו בשבת, א"ל אעפ"כ צריכים אתם לשנות לשבת מן הדא ורחצת וסכת ושמת שמלותיך עליך ע"כ, והנה מה שאיתא שם שרות לבשה בגדי שבת, כן כתב רש"י ברות שם לפרש יעו"ש, ומזה מוכח שאפשר ללבוש בשמחות בגדי שבת ואכמ"ל, ובעיקר דין זה ראה במהרי"ח בהלכות נישואין שכל אוהבי וקרובי חתן וכלה לובשין בגדי שבת בחתונה ע"ש, ויש עוד להאריך בכל זה ואין כאן מקומו].

והכי י"ל ממש"כ בספר כאיל תערוג על המועדים עמ' ר' בשם מרן הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל שכתב בזה"ל: אמר רבינו שנמצא בפוסקים דבעינן בגד ליו"ט בגד לשבת ובגד לחול המועד, והסיבר דביו"ט דיש גם מצות שמחה וגם חיוב עונג יש דין בגד מיוחד ושבת שיש רק עונג בעינן בגד אחד, וחול המועד שיש בו חיוב שמחה בלבד צריך גם בגדים מיוחדים עכ"ל הרי לן דאין ללבוש בגדי יו"ט בחול המועד משום דין שמחה.

וכה"ג כתב בחוט שני שבת ח"א עמ' שיא שהקשה שכיון שיש חיוב שמחה בחול המועד יתחייב ללבוש בחול המועד בגדי יו"ט שהא הטעם שצריך שבגדי יו"ט יהיו יותר משל שבת הוא מדין שמחה שחייב אף בחול המועד כמבואר ברמב"ם בפרק מהל' יו"ט הי"ז וכדתנן בסוכה ריש פרק ד' ההלל והשמחה ח' ימים ע"ש, הרי שדין שמחת יו"ט הוי בכל ימי המועד וא"כ יצטרך ללבוש בגדי יו"ט בחול המועד, וכתב בחוט שני שכיון שקיום מצות ושמחת בחגך אפשר לקיימו בכמה וכמה אופנים כמו בשר ויין וקניית בגדים צבעונים לנשים א"כ ביו"ט שהוא מקרא קודש האסור במלאכה פשיטא שהיום מחייב שיהא לבוש בבגדים נאים ומשום

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

חיוב שמחת יו"ט צריך שיהיו בגדים נאים יותר משל שבת אבל בחול המועד שמותר במלאכה האסורה יו"ט לא חייבו שהשמחה תתקיים דווקא ע"י בגדי יו"ט מפני שאין אלו ימי יו"ט וסגיי בבגדים יותר טובים מבגדי חול והשמחה תתקיים בדברים אחרים כמו בשר ויין יעו"ש, ועיין בספר מרפסין איגרי עמ' נד ובספר ויאמר שמואל סימן לב אות ב'

ובגם אני אודך תשובות הגר"מ גבאי שליט"א ח"ה סימן ח' כתב ששאלו למרן הגר"ח"ק זצו"ל האם יש ללבוש פראק בחול המועד כיון שהוא בגד יו"ט והשיב שיש נוהגין כן, וכתב עוד ששאל בזה להגר"א נבנצל שליט"א האם בחול המועד ילבש בגיד שבת או בגדי יו"ט הנאים משבת והשיב שילבש של שבת, יעו"ש, ועיין עוד למרן הגר"ש רוזובסקי זצ"ל בזכרון שמואל סימן לב אות ב' שכתב להביא לדברי המג"א וכתב שלכאורה יש חיוב לכתחילה ללבוש בגדי שבת יעו"ש.

ואמנם ראיתי בספר ענפי משה חול המועד סימן ב' שכתב שם לשאול למרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל אם למעשה צריך לייחד בגדים מיוחדים לחול המועד או דמהני דילבש בהם בגדי יו"ט או בגדי שבת וכתב לו מרן הגר"ח"ק בזה"ל: סגי עכ"ל, וכתב שם לבאר דבריו דס"ל דא"צ לייחד לחול המועד בגדים מיוחדים וסגיי בבגדי שבת או בבגדי יו"ט, אבל לענ"ד לכאורה נראה דבזה דלובש בגד יו"ט בחול המועד הוי גריעותא, ואין להוכיח כן מדברי מרן הגר"ח"ק

ובשערי יוסף חול המועד עמ' כג כתבתי, לדון האם צריך ללבוש בגדים של יו"ט בחול המועד, וכתבתי להביא מש"כ במג"א (סימן תקל סק"א) חייב אדם לכבד את חול המועד במאכל ומשה וכסות כשאר ימים טובים ומהרי"ל לבש בו הבגדים של שבת, ובשער הציון (שם סק"ד) כתב, שמקור הדברים לחיוב כיבוד חול המועד הוא מדברי המכילתא בפ' בא שצריך לכבד חולו של מועד באכילה ושתייה וכסות נקיה כיון שנאמר בו מקרא קודש, יעו"ש, ועכ"פ נפקא שבחול המועד יש ללבוש בגדי שבת, ופחמע"ד שהאברכים לבושים פראקים אלא שזה בגדי יו"ט, וי"ל דבגדי יו"ט עדיפי מבגדי שבת. ואמנם כתבו לי שהגה"צ רבי שריה דבילצקי זיע"א לבש פראק רק ביו"ט ולא בחול המועד. ע"כ ממש"כ וא"ה ה"ה הכא.

והנה יש לדון לגבי כיבוס הפראק בחול המועד לקראת יו"ט או לצורך חול המועד לנוהגים ללבושו בחול המועד, ראיתי בקובץ דרכי ההוראה חלק ג' מפסקי הגאון רבי אשר וייס שליט"א בעמ' לז שפראק מותר לכבס בחול המועד דחשיב כאין לו אלא חלוק אחד. יעו"ש.

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

ואמנם מה שנראה שהוא בגד ליו"ט דוקא, כן נראה במש"כ בספר עיטורי מרדכי ראאש השנה עמ' כה, שכתב לדון בזה וכתב שלפי מש"כ בט"ז סימן תקפ"א סק"ה שלא ילבש בגדי רקמה ומשי כבשאר ימים טובים שיש לו מלבושים יותר נאים וא"כ יש לומר שלא ראוי ללבוש פראק בר"ה אבל כתב שם שלפי מש"כ הגמ"א בלשונו שלא ילבש בגדים חשובים א"כ יש מקום לומר שפראק בכלל בגדים חשובים, וכתב שם שלפי מש"כ בשע"ת סימן תקפ"א סקט"ו וז"ל: והעולם נוהגין ללבוש בגדי יו"ט כבשאר יו"ט רק הנשים לובשים לבנים עכ"ד א"כ י"ל שיש ללבוש פראק גם בר"ה, וכתב שהרי במשנ"ב כתב כדברי המג"א וכיון שכן לכאורה ראוי שלא ללבוש פרקאר בר"ה, ומ"מ מי שלובש פראק בשבת ילבש גם פראק בר"ה, וכתב שם שיש להסתפק באברך שרגיל ללבוש פראק בג' רגלים האם ילבש בר"ה וכתב שם שהגרח"ק זצ"ל כתב לו שראוי ללבוש פראק בר"ה, וכתב שם עוד שיש לבאר שכיון שהרבה אנשים לובשים פראק ביום חול כבר אי"ז נחשב בגד חשוב כ"כ. עכ"ד, ואמנם בספר מועדי הגר"ח ח"ב תשובה תמו שאל הגר"מ גבאי שליט"א למרן הגר"ח זצ"ל: יש שאינם לובשים פראק בר"ה אף שביו"ט אברכים לובשים כיון שהם ימי דין אם יש לחוש והשיב בזה"ל: לא שמענו עכ"ל, וציין שם שכן כתב בספר ימי הרחמים בשם מרן הגר"נ קרליץ זצוק"ל דשרי ללבוש פראק בר"ה יעו"ש, ויש עוד להאריך בכ"ז במקומו בהל' ר"ה.

וכן ראה בספר שבילי המנהג שבת ומועדים ח"ב עמ' קט שאותם הנוהגים ללבוש בגד פראק רק ביו"ט ולא בשבת אזי בחול המועד לא ילבשו פראק, וכ"ז לשיטת המשנ"ב סימן תקל סק"א,,, והא"א בסימן תקנ"א שכתב שבחול המועד צריכים ללבוש בגדי שבת ופחותים מיו"ט וכן כתב החיד"א במחזיק ברכה סימן תקכט.

עוד בענין בדיני פראק, ראה בספר הזכרון דרור יקרא עמ' שמו נשאל מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל בזה"ל: אחד שלובש ביו"ט פראק ובשבת לא ויו"ט חל בע"ש הרב אמר שילבש גם בשבת הפראק משום שזה זלזול בשבת האם כאשר קם בשבת בבוקר גם צריך ללבוש פראק, והשיב בזה"ל: זה גם זלזול בשבת שמראה שקדושת שבת פחותה, אם יו"ט ושבת מופסקים ביניהם זה משהו אחר אך כשהם תכופים יש בזה זלזול בשבת עכ"ד.

ולגבי לבישת פראק בפורים ראיתי בספר עיטורי מרדכי לידידי הגאון רבי מרדכי יעקב מאיר שליט"א בספרו על פורים עמ' תיז בתשובות מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל ששאלו בזה"ל: יש הרבה אברכים שנוהגים

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

ללבוש בגד מיוחד ליו"ט שקוראים לו פראק וביום פורים לא נהגו ללבוש פראק, האם יש להורות ללבוש פראק ביום פורים, והשיב בזה"ל: כרצונך עכ"ד, והנה אפשר דבפורים לא נהגו ללבוש פראק מחמת מנהג להתחפש, יעו"ש.

ולגבי חיוב פראק בציצית ראה בילקו"י ח"א סימן י' ס"ד.

ג). בעמ' קנח תשובת הגר"א נבנצל שליט"א האם נשים חייבות במאה ברכות והשיב בזה"ל לענ"ד לא, הנה אצורף לכת"ר מש"כ בכ"ז, יש לדון בדין מאה ברכות בנשים שאין מברכים הרבה ברכות כגון ברכת קר"ש וגם לא מתפללות ג' תפילת ביום, היאך יש להם מאה ברכות.

הנה נראה לענ"ד דלפי הגרע"י אין בזה בדיוק חיוב, דהנה בדעתו של מרן הגרע"י, ראה בספר שיעורי הראש"ל (ח"ב עמ' שעט) הובא שאמר הגרע"י זצוק"ל לענין מאה ברכות לנשים שאין חובה ממש, אלא דקשה ממש"כ בהליכות עולם ח"א וישב עמ' נט שנשים חייבות במאה ברכות, וכן כתב להעיר בשו"ת הלכה למשה ח"ג בריש הספר יעו"ש, ושאלתי בזה לדודי הגאון רבי פנחס פרץ שליט"א שכתב את שיעורי הראש"ל, וכתב לי בזה"ל: בתר שניהם. חובה להשתדל בעוז ותעצומות אף נשים לומר 100 ברכות בכוונה. להרויח חיים. היכא דלא אפשר. יש לנהוג כפי האפשר עכ"ד, וכדבריו כן יש להוכיח מדברי הילקו"י (קיצור שו"ע סימן מו ס"ה) וז"ל: גם הנשים צריכות להשתדל לברך מאה ברכות בכל יום, מאחר וחיוב מאה ברכות בכל יום אין לו זמן קבוע, והוא חיוב מתחדש מידי יום ביומו, וממילא אין שום סיבה לפטור את הנשים מחיוב זה, שלא נפטרו הנשים אלא ממצוות שהזמן גרמא. ואף על פי שהנשים אינן חייבות להתפלל ג' תפלות ביום, וגם אסור להן לברך ברכות פסוקי דזמרה וברכות קריאת שמע של שחרית וערבית, מכל מקום צריכות להשלים מאה ברכות בברכות שתברכנה על מגדנות, וכן הרי הן רשאיות להתפלל גם מנחה וערבית [תפלת שמונה עשרה] ולהשלים מאה ברכות. וכן ברכות השחר וברכות התורה, ברכת על נטילת ידים והמוציא, וברכת המזון. עכ"ד, אבל מ"מ י"ל דלהכי הגרע"י לא יכל לחייב את הנשים במאה ברכות.

[אולם ידידי הרב נסים יחיאל בן שמעון שליט"א, כתב לי על דברי דודי בזה"ל: ואין לנו אלא מה שכתב מרן הגר"ע זצ"ל להדיא בספרו הליכות עולם ח"א עמוד נט בזה"ל: 'ואף נשים חייבות לברך מאה ברכות בכל יום', הרי שחקק בספרו שחייבות ללא דבר שמשמע לשתי פנים, ומה שקשה ממק"א יש לישב. כך הם כללי הפסיקה כידוע ולא לפסוק ע"פ מה שאמר או משמע בספרים ושיעורים ... ע"כ דעתו].

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

וכן נראה מדברי מרן הגרשז"א בהליכות שלמה (תפילה פרק כב סעיף כה) שכתבו שם בשמו בזה"ל: נראה שאין הנשים חייבות לברך מאה ברכות בכל יום. [דכיון שהחשבון של מאה ברכות כלול בעיקרו מג' תפלות היום וברכות ק"ש, לכן מסתבר דמעיקרא לא חייבוהו לנשים, שודאי פטורות מחלק מן התפלות והברכות, ואף שבאפשרותן להרבות בברכות הנהנין, מכל מקום הרי בימי התעניות בודאי אי אפשר לנשים שאינן מתפללות להשלים מאה ברכות, ולכן מסתבר שאינן חייבות מעיקרא בחיוב זה עכ"ד.

וכן נראה מדברי מרן הגר"ש וואזנר זצ"ל בשו"ת שבט הלוי (ח"ה סימן כג) שכתב, ש מפשטות דברי הבר"י והפוסקים ריש סי' מ"ו דחשבו ק' ברכות של כל אדם וחשבו בחשבון טלית ותפילין וכה"ג ברכות דלא שייכי בנשים ולא כתבו נשים מאי איכ"ל מכלל דפשיטא להו דהתקנה לא שייכי בנשים עכ"ד. וכן ראה כע"ז שכתב בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ב סימן קכט) יעו"ש.

אלא דראה למר בריה דרבינא הגר"ד יוסף שליט"א בהלכה ברורה (סימן מו סק"ח) שכתב שאף הנשים חייבות לברך מאה ברכות, וא"כ כיצד ישילמו, ראה בשו"ת דברי בניהו (ח"ד סימן ב') שהעלה שגם נשים חייבות במאה ברכות, וכתב שישלמו ע"י ברכת הנהנין וכיוצא ביעו"ש וכנראה דהרגיש בזה. וכן ראה כע"ז בשם מרן הגריש"א בשו"ת ישיב משה (עמ' יט) שיש דרכים אחרות להשלים מאה ברכות ע"י אכילה ברכות וכיוצא בזה, וראה עוד בס' אשרי האיש (או"ח ח"א פרק ז' ס"א) שכתבו בשם הגריש"א שנשים חייבות במאה ברכות ומה שקשה להם להשלים אינו פוטר אותם ממאה ברכות.

אבל מאידך הפוסקים האשכנזים כן חייבו את האשה במאה ברכות, ראה בס' שאלת רב (ח"א פרק יז אות ז') שנשאל מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי צוק"ל האם גם נשים חייבות במאה ברכות, והשיב ע"ז הגר"ח"ק אין חילוק בין איש לאשה, וכן ראה עוד בס' הליכות חיים (ח"ב פרק ז' אות מ) שנשאל, האם נשים חייבות במאה ברכות, שהרי הסברא נותנת שחייבות דזיל בתר טעמא דמילתא, אלא די"ל דמאחר שקשה להן לקיים לא חייבו אותן חז"ל. מה דעתו בזה. תשובה: חייבות. עכ"ד, והיינו טעמא וכי נשים לא בעי חיי, יעו"ש. וראה עוד בכל חיוב נשים במאה ברכות בשו"ת הלכה למשה, ובשו"ת לב מבין ח"א שהאריכו בכ"ז.

ד). בעמ' קסח נשאל הגר"א נבנצל שליט"א במי שיש לו כלי גדול שלא נכנס לתוך מקוה כלים וצריך לטבול אותו במקוה לגברים היכן הוא צריך לברך בחוץ ולרוץ בפנים בלי הפסק או במקום אחר אפשר לברך ומהו

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

לדינא, והשיב כן, והיינו שמהני לברך לפני, והנה ששאלתי בזה למו"ר הגר"ע פריד שליט"א השיב לי מותר, אבל חייבים לברר מתחילה אם המקוה כשר לטבילת כלים עכ"ד, ומוכח דלגבי הברכה אפשר לברך בחוץ.

ה). שם שאל עוד האם בחור שגדל אצלו סבתו והיא נפטרה האם הוא יכול לומר הריני כפרת משכבה מדין הכרת הטוב, והשיב כן, הנה כיוצא בזה ראיתי למו"ר הגר"ע פריד שליט"א שנשאל מדוע אומרים הריני כפרת משכבו ודוע אין בזה משום פתיחת פה לשטן,, ולענ"ד י"ל משום דאין צדיק אשר יעשה בארץ ולא יחטא והסכים עמי מו"ר שליט"א

ו). בעמ' כה שאלו לגבי סופלה האם מותר לחממו בשבת או שיש בו חשש בישול או נולד, והשיב שלענ"ד מותר מצד דאין בישול אחר בישול, ואמנם יש עוד להאריך בכ"ז, דהנה מצינו לכמה פוסקים שכתבו להחמיר בזה, ויש שכתבו לחלק בין סוגי הסופלה, ומ"מ אנן לדידן בני ספרד יש להתיר בזה כיון שחשיב רובו יבש, בכל כה"ג, ולא חשיב כנולד, וכמו שהשיב הגר"א נבנצל שליט"א שאין בהא בישול אחר בישול.

ז). בעמ' קפ בתשובות הגרא"צ כהן שליט"א לגבי השאלה אם נזכר באמצע שמו"ע קודם השקיעה שלא ספר ספירת העומר ועד שיגמור שמו"ע תשקע החמה והיו שרצו לחדש שיספור ספירת העומר באמצע התפילה כגון במשע קולינו ויגיד היופ וכך וכך ויבקש מהקב"ה שאזכה לזה, ואפשר דלא יצא כיון שזה רק סימן צדדי ולא צפייה כמ"ש בספר החינוך, והשיב בזה שממה נפשך אסור לעשות כן שהרי אם מתכיון לספור באמצע התפילה הרי הוא הפסק ואם מתכיון לחלק מהבקשה הוא היפך כוונה ואינו יוצא בספירה. יעו"ש. ואמנם י"ל דעד 13 דקות מהשקיעה שרי לספור וכמו שראיתי שנשאל מו"ר הגר"ע פריד שליט"א, שאלה: שכח לספור ספירת העומר וזכר אחרי השקיעה של היום הבא, האם יכול עדיין לספור, תשובה: אדם ששכח לספור ספירת העומר ונזכר ביום לאחר השקיעה אם עדיין לא עברו 13 דקות מהשקיעה סופר ללא ברכה וממשיך לספור בלילה בברכה (לדוגמה - למשל ביום יז' לעומר נזכר בתוך 13 דקות מהשקיעה ספר, סופר 'היום שבעה עשר יום לעומר' בלא ברכה, ואחר צאת הכוכבים יספור 'היום שמונה עשר יום לעומר' בברכה) מקור: או"ח סי' תפט' שע"ת ס"ק ד', עכ"ד, ויש עוד לפלפל בכ"ז.

ח). בעמ' קפז שאל להגרא"צ הכהן שליט"א לגבי לתל לגוי לשיר בחתונה אם יש בזה משום לא תחונם שנהנים לראות את הגוי שר שירים בהברה חסידית ממש, ושהיב לו בזה"ל: נותנים לו חן בשביל שישר עוד ולכן אין

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

בזה חשש איסור, ועצם הדבר שנותנים לגוי לשיר מול כולפ זה לא נתינת חן שכן ליהנות מליצן זה לא אומר שמכבדים אותו עכ"ד. והנה כה"ג נשאלתי לגבי אחד שיש לו עובד זר וידע לשיר איזה שיר טוב האם יש בזה איסור לא תחונם, והנה ביסוד האיסור לא תחונם איתא בגמ' בע"ז דף כ' ע"א ובערכין דף יד ע"א אמר רב יהודה אמר רב אסור לאדם שיאמר כמה נאה כנעני זה שנאמר לא תחנם וכו' עי"ש וכן כתב ברמב"ם ספר המצוות לאוין נ', וכן כתב ברמב"ם בהלכות עבודה זרה פרק י' ה"ד, אסור לספר בשבח מעשיו או יחבב דבר מדבריהם וסיים שם שגורם להם להדבק בהם יעו"ש, וכן כתב בשו"ע יו"ד סימן קנא סי"ד, וכן ראה עוד בספר היראה לרבינו יונה, ואל תשבח שום נכרי לא בחן ולא ביופי ולא במעשיו, וכשתראה נכרי עושה טובה או נאמנות או צדקה דאג כי חסד לאומים חטאת לישראל ואל תדונם לכף זכות אם לא בפניהם מפני דרכי שלום אסור לשחם אף שהוא אמת. וכן כתב זקני הגה"צ רבי אליהו פורת טהרני שליט"א בספרו אורה של השבת (עמ' 155) לענין משרתת גויה שאסור לשבח אותה, כמה היא נאה וכו' אבל אם מכוין בשבחו להודות להקב"ה שברא בריאה כזו מותר, ובהערה 20 שם כתב, כמבואר בשו"ע יו"ד סימן קנא סעיף יד, ומ"מ הרי בשו"ע או"ח סימן רכה ס"י כתב, הרואה בריות נאות אפילו עכו"ם אומר בא"י שככה לו בעולמו, וכתב במשנ"ב היינו בראיה בעלמא דמותר, אבל להסתכל בו ביותר ולהתבונן בדמותו אסור, ואסור לומר כמה כותי זה נאה משום לא תחונם, ויעו"ש בביאור הלכה בד"ה אפילו, ובדע"ת שם. וע"ע בשו"ת אגרות משה חאו"ח ח"ב סימן נא בד"ה ולכן. וראה עוד מה שהארכתי בכל דיני לא תחונם בספרי שערי יוסף הלכות העסקת עובד זר בבית הישראל.

ט). בעמ' רלה במאמרו של הגר"מ גבאי שליט"א בדין שבירת כוס בנישואין זכר לחורבן, הנני מצרף מה שהרחבתי בכ"ז בספרי שירת יוסף עניני נישואין סימן כג.

בגמ' בב"ב דף ס' ע"ב איתא, עושה אשה כל תכשיטיה ומשיירת דבר מועט מאי היא אמר רב בת צדעא שנאמר אם אשכתך ירושלים ישכח ימני תדבק לשוני לחכי וגו' מאי על ראש שמחתי אמר רב יצחק זה אפר מקלה שבראש חתנים א"ל רב פפא לאביי היכא מנח לה במקום תפילין שנאמר לשום לאבלי ציון לתת להם פאר תחת אפר, וכל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה שנאמר שמחו את ירושלים וגו'. ובדין שימת אפר לחתנים היום, וכן כתב הרמב"ם לדינא בפ"ה מהל' תעניות הלכה יג יעו"ש, וכן הובא ברי"ף וברא"ש סוף מסכת תענית.

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

ואמנם בב"י סימן תק"ס כתב בשם הכלבו שאחר שלא נהגו בנתינת אפר מקלה נהגו לעשות זכרון אחר לחורבן והיינו לשבר כוס זכוכית אחר שבע ברכות, וכו'. וכה"ג כתב במאירי תענית דף ל' ע"ב וז"ל: יש מקומות שלא נהגו באפר מקלה בראשי חתנים, אלא שמימים מפה שחורה על ראשם זכר לחורבן, וכן נוהגים בשבירת הכוס זכר לחורבן עכ"ד, וכן כתב בשלחן גבוה שלא נהגו בכל אלה, דהיינו גם בנתינת אפר וכן להניח מפה שחורה על ראש החתן והכלה או לתת בראש החתן עטרות מעלי זית מרים ומסתפקים בשבירת הכוס זכר לחורבן, והביא דבריו בכה"ח (סימן תקס סקכ"א) וכן כתב במעשה רוקח ובנהר מצרים ועוד אחרונים. וע"ע לעיל מה שכתבתי בזה האם יש איסור לנהוג כן וכו' יעו"ש. ומ"מ השתא דקאיתנן לבאר דיני שבירת הכוס זכר לחורבן.

והנה לכאורה יש עוד מקור לשבור כוס זכוכית בחתונה איתא בגמ' במס' ברכות דף ל' ע"ב על מה דאיתא שם וגילו בערדה במקום גילה שם תהא רעדה, ובכל עצב יהיה מותר וכו', וע"ז איתא שם, מר בריה דרבינא עבר הלולא לבריה דזחננו לרבנן דהוו קבדחי טובא אייתי כסא דמוקרא בת ארבע מאה זוזי ותבר קמייהו ואעציבו, רב אשי עבד הלולא לבריה חזנהו לרבנן דהוו קא בדחי טובא אייתי כסא דזוגיתא חירותא ותבר קייהו ואעציבו אמרו ליה רבנן לרב המנונא זוטי בהלולא דמר בריה דרבינא לישרי לן מר וכו' אסור לו לאדם שימלא שחוק בפיו בעוה"ז וכו', ומבואר ששבר הכוס שלא ישמחו יותר מידי וכדמבואר בהמשך הגמ' שאסור לו לאדם שימלא שחוק פיו בעולם הזה.

ואמנם בספר המכתם (תענית דף ל' ע"ב) כתב להביא מה ששמים אפר זכר לחורבן על ראש החתן, וכתב עליה, וכן מנהג שבירת הכוס הוא בשביל זה כמעשה דראש פרק אין עומדין דתבר כסא דזוגיתא קמיהו, וכן נהגו בעיר נרבונה, יעו"ש עוד. ומדבריו מבואר דגם שבירת הכוס הוא משום זכר לחורבן.

טעם שבירת הכוס שלא יבואו לידי שמחה יתירה

ואמנם בתוס' בברכות דף לא ע"א בד"ה אייתי כסא דזוגיתא חירותא, כתבו, מכאן נהגו לשבר כוס זכוכית בנישואין עכ"ד. ולא מוכרח דהטעם הוא משום זכר לחורבן. כמ"ש בספר המכתם ולכאורה נראה דעיקר הטעם הוא משום שלא יבוא לידי שמחה יתירה, וכן מבואר בתלמידי רבינו יונה בברכות (דף כא ע"ב מדפי הרי"ף) וכן כתב בחידושי הריטב"א (שם) בשם רבו הרא"ה שרוב השחוק מגבר יצר הרע וראוי לו לאדם שלא ימשך אחריו יעו"ש, וכן כתב במחזור ויטרי (עמ' 585) שמטיח הכוס של זכוכית בכותל

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

ושוברו משום דכתיב בכל עצב וכו' וכתיב עבדו יעו"ש, וכן כתב ברוקח (סימן שנג) כתב ע"פ מש"כ וגילו ברעדה (תהלים ב' יא) ואמרו חז"ל בברכות דף ח' ע"ב במקום גילה שם תהא רעדה, ובגמ' בברכות דף לא ע"ב הובא ב' עובדות דהו ברחי רבנן טובא בבי הלולא דחבריהם ותברו כסא דמוקרי טובא קמייהו להעציבם, וכן הובא בביאור הגר"א אבן העזר סימן קלא. וכן כתב בראב"ן (ברכות סימן קע"ז), וכן ראה בהערות מרן הגריש"א עמ"ס שבת דף סב שאמר על מה דאיתא בגמ' שם מידי דאית ביה תענוג ואית ביה שמחה גזרו ביה רבנן, היינו כגון שבירת הכוס בשעת החופה שאיכא אז גם שמחה.

ואולם מדברי הרמ"א נראה שהוא משום זכר לחורבן (או"ח סימן תקס ס"ב) וז"ל: ויש מקומות שנהגו לשבר כוס בשעת חופה או לשום מפה שחורה או שאר דברי אבילות בראש החתן עכ"ד, וכן כתב ברמ"א אבן העזר סימן סה ס"ג שיש מקומות שנוהגים לשבור כוס בשעת החופה. יעו"ש, נראה שהוא משום אבילות. וכן כתב בשו"ת מהר"ם מינץ (סימן קט) שמשבר זכוכית זכר לחורבן, וכן כתב במאירי בתענית דף ל' ע"ב שבכל שמחה ושמחה צריך האדם למעט בשמחה בכדי לזכור את החורבן וכן הוא בשבירת הכוס יעו"ש ובמאירי בב"ב שם יעו"ש, וכן כתב הרשב"ץ בשם יש מפרשים שהוא משום חורבן הבית, וכן כתב באורחות חיים (הל' ט' באב סימן יג). וכן מבואר מדברי הב"י בשם הכל בו שכתבנו לעיל.

והנה כל עיקר מנהג זה לא הובא אלא ברמ"א ומ"מ רבינו בחיי בן אשר תלמיד הרשב"א בספרו שלחן של ארבע (עמ' 102) הזכיר מנהג זה וז"ל: ולפיכך יש מנהג בקצת קהלות ישראל במקום השמחות וסעודות של מצוה לשבר שם כלי זכוכית ואשישי ענבים להעציב השמחים ושתתערב עם השמחה רעדה עכ"ד, וכן כתב המרה"ט בספר צפנת פענח, וכן כתב בכנסת הגדולה (אבן העזר סימן סה ב"י ס"א) וכן מבואר מדברי השלחן גבוה שעכשיו לא נהגו לשים אפר אלא רק לשבר את הכוס בשעת החופה אחר ברכת הקידושין וז' ברכות, וכן הביא דבריו היפה ללב (או"ח סימן תקס אות ה) ובמועד לכל חי (סימן י' אות צו) ובבא"ח (ש"א פרשת שופטים) ובכה"ח (סימן תקס סקכ"א) ובחזו"ע (ד' תעניות הלכות זכר לחורבן) ובילקו"י (ד' תעניות עמ' תקפ) יעו"ש.

ובכלילת חתנים (פ"ט סעיף י) כתב שיש אומרים ששבירת הכוס זהו לבטל אם נעשה כדת ידוע לחתן, וסיים שם שזהו פלא שהספרדים לא נהגו מנהג זה והרי אותו הכישוף לא נשמע היזקו אצל האשכנזים רק אצל הספרדים

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

נשמע הרבה פעמים וכתב שאולי באמת זהו סגולה ואם קבלה היא נקבל יעו"ש.

והנה בסימן לעיל הבאנו דעת האול"צ שיש לקיים הדין של שימת אפר כמבואר מדברי הגמ' בב"ב, ואילו שבירת הכוס הינו אלא חומרא וראוי לעשות כן, יעו"ש, ואמנם עתה ראיתי בקובץ בית הלל (חלק כג עמ' פג) במאמרו של הגאון רבי משה פנירי שליט"א שכתב להעיר בזה ע"ד האול"צ [וראה עוד מה שהבאנו בסימן לעיל שהעיר בילקו"י ע"ד האול"צ] וכתב שהרי עבר על ספרו בית חתנים ושם לא העיר כלום עמש"כ שיש לשבור את הכוס וגם לא ראינו ולא שמענו שהוא עצמו הנהיג כן בכל החופות ורק בקרב בני משפחתו עורר לשים אפר, ולכן לדינא בודאי שיש לקיים מנהג שבירת הכוס מן הדין ולא בתורת חומרא יעו"ש, ויש להוסיף שהרי כמו שנראה מדברי הרבה ראשונים שיש לו מקור מדברי הגמ' בברכות, וא"כ אף שאין לו מקור מדברי הגמ' בב"ב, מ"מ יש לו עיקר, ולכן לכתחילה יש גם לשבור את הכוס, ולעשות את שניהם, וכמ"ש בסימן שעבר להעיר בזה ע"ד הילקו"י בראשי ישיבות אשכנזים ששמים אפר לבני ישיבות בני ספרד שלומדים בישיבתם יעו"ש.

עוד כמה טעמים לשבירת הכוס

ואמנם מצינו בספר כרם שלמה עמ"ס כתובות דף יז ע"א שכתב טעם אחר לשבירת הכוס, והוא משום זכר שבירת הלוחות.

ובספר המטעמים מובא שהוא רמז לתחיית המתים שהנשואין הוא מחמת לא תהו לברא לשבת יצרה, וצריך כל אדם להשאיר מינו מחמת שהוא בעצמו מעותד למות וע"כ מצוה לשמח את החתן וע"כ שוברין כלי זכוכית להזכירו ענין תחיית המתים כדאיתא בחז"ל שע"י שהנשמה ניתנה בנפיחה כדכתיב ויפח באפיו נשמת חיים וע"כ מתים אך לעתיד לבוא יהיה בנתינה כדכתיב ונתתי רוחי בכם וחייהם יהיו נצחיים והכלי זכוכית נעשה בנפיחה.

ובספר מגיד תעלומה כתב שזכוכית נקראת בלשון הקודש צנצנת בגימטריא ה' פעמים קול כי מי שאינו משמח חתן וכלה עובר בחמשה קולות וע"כ שוברים כי בעוונתינו הרבים נעדר מאתנו החמשה קולות ולרמז שמי שמשחח חתן זוכה בחמשה קולות.

ברבינו בחיי בספרו שלחן של ארבע, וכן ביש"ש בכתובות (פ"א אות יז) כתב בזה"ל: דאין לך שמחה גדולה כשמחת התורה לישראל, בהר סיני, במעמד הקדוש שכתוב עליו כמחולת המחנים (שיר השירים ז' א) ומכבר

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

ידעת כי שם נשתברו הלוחות עכ"ל, וכלומר כמו שבמתן תורה מעמד קדוש נשתברו הלוחות וא"כ גם כאן הוא מעמד קדוש ושוברים הלוחות,

בריקאנטי (פ' שופטים) כתב הטעם שע"כ תקנו לשבור הכוס בשעת החופה, פירוש כדי לתת מידת הדין חלקו, ועי"כ ועולתה תקפוץ פיה, וכתב עוד שגם במתן תורה שהיה הקב"ה ככלה לחתן וקטרג הקטן בנתינת הלוחות כי היה ירא כשיהיו לוחות בישראל אז יתבטל מציאת השטן שהיא המות, ושלטה עין הרע שלו בחטא העגל ואז נתשברו הלוחות יעו"ש, וכן כתב מהר"א פלאג'י באברהם אזכור (מערכה ח' אות מא), וכה"ג כתב בספר אור החמה (דרוש על אדר) ששבירת הכוס הוא להראות שלא ישלוט עין הרע מאחר שאנו רוצים שיהא שורה המזג טוב שבא מחכמתו יתברך בחתן וכלה רק מחמת ריבוי עם שיש בחופה, אולי יש עה"ר ח"ו ע"כ שוברים הכוס שישלוט עין הרע על הכוס והוא חלק לסט"א שרוצה תמיד בחורבן ופירוד. יעו"ש עוד.

בספר נר ישראל כתב בשם האדמו"ר מרוז'ין זצ"ל לבאר הענין של שבירת הכוס תחת החופה, דהנה כשהחתן והכלה עומדים תחת החופה יש כאן יחוד של אותיות הוי"ה י' מאיש ה' אשה והם אותיות ו' ה' מתיבת חופה ולכן שוברים את הכוס שהוא הפח מתיבת חופה על שם הפסוק הפח נשבר ואנחנו נמלטנו וישאר י' ה' ו' ה' ביחודא שלים.

ובפתח עינים לזקני מרן החיד"א עמ"ס ברכות, כתב עוד טעם למה ששוברין כלי זכוכית תחת החופה, שהוא רמז לתחיית המתים משום שהנשואין הוא מחמת לא תהו בראה לשבת יצרה (ישעיה מה יח) וצריך כל אדם להשאיר מינו מחמת שהוא בעצמו מעותד למות כמו הזכוכית שעומד להשבר וע"כ מצוה לשמח את החתן, וע"כ שוברין כלי זכוכית דיש לו תקנה כך האדם יש לו תקנה ויזכה לעולם הבא ותחיית המתים כדאיתא בחז"ל (בראשית רבה יד י) בעוה"ז ע"י שהנשמה ניתנה בנפיחה כדכתיב ויפח באפיו נשמת חיים (בראשית ב' ז) וע"כ מתים אבל לעתיד יהיה בנתינה כדכתיב (יחזקאל לד יד) ונתתי רוחי בכם וחייתם ואז יהיה חיים נצחיים והכלי זכוכית נעשה בנפיחה, וכע"ז מובא באלשיך הקדוש.

וכן באמרי נועם (עה"ת ליקוטים אות מח) כתב שיש לפרש בדרך דרוש, שענינו על מה שדרשו עה"פ (בראשית ל כג) אסף אלקים את חרפתי שהביא רש"י שם בשם המדרש שכל זמן שאין לאשה בן אין לה במי לתלות סרחונה ואילו מי שיש לה בן תולה בו מי שבר כלי זה בנך מי אכל תאנים אלו בנך, וא"כ י"ל שלכך שוברים את הכלים להראות אשר מזה הזיווג יהיה דורי דורות ויוולדו בנים ואז אף אם ישבר איזה כלי לא יגיע

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

לה מזה אינה נזק שתוכל לתלות בבנה יעו"ש, ולפי"ז עיקר הטעם הוא על האשה ולא על החתן שישבור הכוס.

והגר"י אוהב ציון שליט"א בעמח"ס שו"ת יעלת חן וזכר עשה וש"ס כתב לי, מה שאמר בזה הגר"ד קוק שליט"א שהנה ידוע ד"כוס" בגי' שם "אלהים", ושם זה מרמז על מידת הדין, כמבואר בגמ' שלהי ברכות ובזהר בכמה דוכתי, [משא"כ שם "אל" שהוא חסד, כמ"ש "חסד אל כל היום"] ושבירת ה"כוס" היינו שבירת כל הדינים, כי בעת החופה איכא עת רצון גדולה ואיחוד כל הנפרדים וכו'. ודפח"ח. עכ"ד.

ומ"מ כל הטעמים שהבאנו אינה אלא לדרוש בעלמא, ועכ"פ למדנו ב' טעמים עיקרים מדברי הראשונים (א) זכר לחורבן, ב' למעט בשמחה, וכמ"ש וגילו ברעדה, ובין ב' הטעמים איכא כמה נפק"מ טובא.

האם צריך דוקא כוס

(א). האם צריך דוקא כוס, שהרי בערוך בברכות כתב שלא היה כוס אלא כסא יקר עם ידיות, דסו"ס הרי משבית השמחה, וא"כ ה"ה אדם שישורף שטרות וכו' שישבית השמחה. ואמנם לדינא לדב' הטעמים כיון שהתקנה היא על כוס אז הוא דוקא על כוס, ואמנם מצינו בספר קושיות (אות רכ) מבואר מאחד הראשונים שכתב ששוכרים צלחת, וא"כ כן נראה דתליא בהנ"ל ויש לדון עוד בזה.

האם צריך כוס יקרה או פשוטה

(ב). האם צריך כוס יקרה או פשוטה, דהנה הראב"ן בברכות (סימן קעז) כתב בזה"ל: ותמיה לי אם דבר זה הנהיגו הראשונים לשבר בנישואין כלי זכוכית כי מה עצבון יש בזה שאינו שווה אלא פרוטה עכ"ד, ומוכח דס"ל דבעינן כוס יקרה, וכן כתב בשו"ת מעשה אברהם (אבן העזר סימן ה' דך קמו ע"ד) שצריך לשבור כוס יפה ולא כמו אלו שנוהגים לשבור כוס ישן ופגום שהרי כל עיקר הדין והמנהג לשבור כוס בחופה הוא כדי שיתעצבו. וכן נראה מדברי מרן החבי"ף במועד לכל חי (סימן י' אות צו) וז"ל: כיוצא בדבר שבירת הכוס של הקידושין דיש מחליפין בפחות הערך ורעוע או קצת שבור כדי שלא לאבד כוס חשוב ולא טוב עושין דזה זכר לחורבן אם לא אזכרכי וגו' על ראש שמחתי עכ"ד, וכן העיר בנו רבי רחמים יצחק נסים ביפה תלמוד עמ"ס ברכות שם, וכן נראה מדברי הישרי לב (אבן העזר מערכה ש' אות ה) וכן מדברי מוהר"י עטיה ברוב דגן (קונ' אות לטובה סימן ל) שכתב שמשמע שצריך כוס יקרה בכדי שיהיה ראוי להעצב בו וכל

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

אחד לפי שיעורו יעו"ש, וכן כתב בשדי חמד (ח"ז מערכת חו"כ אות יב) ומדברי הדרכי משה נראה להדיא ששובר כוס של חרם.

וכן נראה מדברי הפרי מגדים (סימן תקס משב"ז סק"ד) ששובר כוס של חרם, וביאר שם הענין ע"פ הדרוש וז"ל: נראה לפרש דבמתן תורה היה קידושין וראוי היה לנישואין וחטאו בעגל ושבירת הלוחות ואחר חורבן בית ראשון ושני שנתבטלו הקידושין לגמרי ח"ו, ואין בנו השראת שכינתו ביחוד עלינו בגלות המר רק השפע יורד וכו' ולעתיד לבוא יחזור הקב"ה ויקדש קידושין מחדש כדכתיב (הושע ב' כא) וארשתיך לי בצדק וכו' אלמא יהיה קידושין חדשים ונישואין וכדכתיב (ישעיה סגי ט) הנני עושה חדשה ויברא ה' לנו לב חדש וטהור ואנו מרמזין בזה שלוקחין כוס חרם לברכת אירוסין ולוקחין לברכת נישואין כוס אחר כסף או זכוכית, ולאחר כל ז' ברכות שוברין כוס החרם כי הקידושין ראשונים נתבטלו לגמרי ואין תקנה כמש"כ (איכה ד' ב) בני ציון היקרים איכה נחשבו לנבלי חרם אבל קידושין שניים יהיו קיימים עם נישואין וזכוכית תוכו כברו שלא ימשול בנו היצר הרע כלל, כדכתיב אעביר מהארץ, ולכן אין שוברים כוס ברכת נישואין שזה יהיה קיים רק כוס חרם שוברין כאמור. עכ"ד, ומ"מ כתב שהמנהג לקחת כוס זכוכית. [ולדבריו מבואר ששוברים הכוס לאחר הז' ברכות, ואמנם יש הזה חילוקי מנהגים עיין לקמן].

ואמנם בראבי"ה (ברכות סימן צא) כתב שנהגו כולם בשווה כדי שלא לבייש את מי שאין לו יעו"ש, וכן כתב לדינא בשו"ת יביע אומר (ח"ד אבן העזר סימן ט' אות ד) שא"צ לשבור כוס יקר וסגי בכוס זכוכית רגילה וכמ"ש הראבי"ה שנהגו כולם בשווה כדי שלא לבייש מי שאין לו ומכ"ש לפי מה שנוהגים היום לעטוף הכוס בשקית ניר בכדי שלא יתפזרו רסיסים באולם ויבואו לידי נזק ומכיון שאין הכוס נראה לעין אין להקפיד שיהיה דבר יקר יקר ועצם שבירת הכוס מביאה לידי זכרון החורבן יעו"ש, ואמנם יש להעיר בדבריו לפי מה שיש שנוהגים לעטוף הכוס לפני השבירה ממש, וא"כ שפיר כן חזינן איזה כוס שוברים.

ובספר כרם שלמה (הובא באוצר הפוסקים סימן סה סקי"ד אות ב) כתב שצריכים לקחת לשבירת הכוס את הכוס היותר גרוע ולא יפה, דאל"כ עובר בבל תשחית ואף כי מנהג זה נובע מהא דאיתא בברכות דף לא ששם שברו כוס יקר התם כדקתני טעמא משום דרבנן הוו קבדחי טובא והיה מוכרח לשבור כוס יקר כזה אבל לדידן ודאי די בכוס כל דהוא. יעו"ש ובבן איש חי (ש"א פרשת שופטים הלכה יא) כתב שמנהג בגדאד ששובר כוס

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

קטן חדש מאלו הכוסות ששותים בהם קהווא עכ"ד, ומשמע מדבריו שהוא לא כוס ששוה הרבה, יעו"ש

ובטעם הדבר שלוקחים כוס מחרס ביאר שם בבן איש חי, חדא משום שהכלי זכוכית יקר יותר פי עשר מכלי חרס ולכן העדיף לשבור כוס של חרס, ועוד כתב הטעם שלא שוברין כלי זכוכית אלא כלי חרס משום שחוששים לתקלה בגלל השברים שמתפזרים על הארץ עכת"ד, ובעיקר טעמו הראשון כבר כתבו בספר נווה שלום ובספר נהר מצרים (דף קפד) שהיום לא שייך הטעם שכתב הבא"ח שהיום זכוכית יותר זולה מחרס, יעו"ש, ופחמע"ה דכן המחירים היום, ועוד י"ל שהרי לטעם ששוכרים את הכוס כדי שיצטערו כדי למעט את השמחה בעצב לזכרון חורבן בית המקדש א"כ ממילא יש ענין לשבור כוס זכוכית שיותר יקרה.

ואולם ראיתי במאמרו של הגרי"ח סימן טוב שליט"א שכתב שהבא"ח אזיל לשיטתיה במה שכתב בספרו בן יהודיע על מסכת ברכות דף לא ע"א שאותם חכמים ששיברו את הכלי זכוכית ששוים ארבע מאות זוז, אין הכוונה שכך היו שווים באמת שאם לא כן למה להם לשבר כלים יקרים כ"כ, אלא כתב שם שבע"כ שאותם כלים סדוקים היו ועומדים להשבר ודבר זה לא היה ניכר לרואים ולכן שיברום, ורק היה נראה שהפסידו ארבע מאות זוז אבל לא באמת שהפסידו ארבע מאות זוז, עכת"ד, ואולם אכתי דבריו בבן יהודיע שם דחוקים לומר שהוא בדרך גוזמא, ואמנם מצינו בפוסקים בכמה דוכתי שהוא בדרך גוזמא, ובשדי חמד האריך בזה בכמה דוכתי. ואכמ"ל.

והנה לפי דברי הבא"ח בבן יהודיע שלקחו כלי זכוכית שבורים שהיו נראים ככלי זכוכית שלמים, ממילא לכאורה אין דין שיהיו כוס שלימה, כל עוד שהכוס נראית כשלימה, ואמנם לדינא כתב במשנ"ב (סימן תק"ס סק"ז) שלוקחים כוס שלימה, וכן כתב בנתיבי עם (עמ' ט) שאין להביא כוס שבורה או סדוקה.

ואמנם בכה"ח (סקכ"ב) נראה שלוקחים קדרה שבורה יעו"ש. וכה"ג ראיתי בספר מנחה לחיים (עמ' קפז) ששאל למרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א האם אפשר לקחת כוס סדוקה (שאפשר לשתות בה בדוחק) שישברנה החתן מתחת החופה, והשיב בזה"ל: אפשר עכ"ד, וציין עוד בזה למש"כ בשו"ת יביע אומר ח"ד אהע"ז סימן ט, ובהליכות עולם ח"ב עמ' רה, ובנטעי גבריאל (נישואין חלק א' פרק לו סעיף ג) יעו"ש.

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

והגר"א נבנצל שליט"א (בנתיבות ההלכה אבילות בית המקדש עמ' 517) נשאל כששוכרים כלי חרס בתנאים האם עדיף לקחת כלי שבור משום בל תשחית, והשיב יש נוהגים לקחת כלי שבור בניגוד לחופה שלוקחים כלי שלם, גם בתנאים אם לא נמצא כלי פגום, ישברו כלי שלם. עוד נשאל שם, האם צריך לשבור דווקא כלי חרס, וענה תשובה בזה"ל: נהגו לשבור דווקא כלי חרס, והטעם בזה שכמו שלשברי חרס אין תקנה כך אין לשבור את קשר השידוכין. וכן הובא בשיעורי מרן הגרי"ש אלישיב על ברכות. ובילקו"י, ועוד בכ"ז באריכות ראה מש"כ בהערות למנהגי הראשון לציון חלק ב בעניני נישואין.

ועוד בזה ראיתי לידידי הגרש"ב גנוט שליט"א ר"מ בישיבת משאת המלך, ובעמח"ס מחשבה בפרשה, ויאמר שמואל וש"א"ס ששאל לפני כמה חודשים למרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א האם יש מקור שאין לשבור בשמחת התנאים צלחת שלימה משום בל תשחית או שלא הקפידו בזה, ואמר לו הגר"ח שליט"א שלא מקפידים לקחת דווקא צלחת פגומה. ואם הוא מותר לשבור בשבת ראה מה שהאריך בזה בספר חמדת חיים.

האם אפשר לשבור בחופה כוס חד פעמי יקרה

והנה היום (כסלו תשפ"ב) שהתייקר בעוונות המחיר של החד פעמי נשאלתי ע"י כמה וכמה, האם יהיה מהני לשבור כוס חד פעמית ששייך בה שבירה, [שהרי היא שווה יותר, כי המס הועלה לפי המשקל], ואולם לענ"ד שלא מהני בכה"ג דאכתי אינו צער כמו כוס זכוכית שהוא איבוד ממון, וכן השיב לי הגר"א פרינץ שליט"א בעמח"ס שו"ת אבני דרך, וציין לי למש"כ בחלק יד סימן ריד האם יכול לשבור נורה במקום לשבור כוס, מחמת שיש לו טראומה מחבר שקרה לו פציעה מחמת שבירת הכוס, ושם התיר לשבור נורה ושכן כתב לו הרה"ג אליהו בר שלום שליט"א בעמח"ס משפט הכתובה, ואולם כתב שם שמרן הגר"י ליברמן שליט"א בעמח"ס שו"ת משנת יוסף כתב לו שאין לשנות מהמנהג לשבור כוס וז"ל: גם אם תוצאות שבירת נורה שווה לשבירת כוס, עלינו לנהוג כמנהג שקבלנו מאבותינו, שכבר אמרו חז"ל פוק חזי מאי עמא דבר (ברכות מה), ומנהגן של ישראל תורה היא (ב"י יו"ד סי' לט. רשב"א תוה"א דף לד), ומנהג אבותינו תורה היא (ב"י סי' תפט בשם הרא"ש כלל כד סי' יג). וכבר כתבתי לכת"ר בתשו' שנדפסה במשנ"י (י, קסח) בנידון פריסת חופה ביריעה, דגם כשאין מבינים טעם מנהג אין לשנות, וכמו שהזהיר כק"ז החת"ס בהרבה מתשובותיו לא לשנות ח"ו שום מנהג, כגון בשו"ת (אבה"ע א, צח) דעו כי כל המנהגים הללו שבאשכנז נוסדו ע"פ רבותינו בעלי התוס' רש"י ותלמידיו. ושם (ו),

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

פד) כל המשנה ידו על התחתונה, וכל המחזיק בדחז"ל ומנהג אבותינו ידו על העליונה ויתברך מאלקי קדם עכ"ל. ושם (או"ח סי' קצ) טוב למעט בטעות מנהג אבותינו. ועוד (יו"ד סי' יט) קשה לשבור מנהגי ישראל אפילו להקל, וראה כמה הטריח הרא"ש ליישב מנהג קולא וכו'. עכ"ד, וא"כ לכאורה ה"ה לדידן שיש לשבור כוס זכוכית, ולא לשנות מהמנהג.

וכן השיב לי הגאון רבי יקותיאל אוהב ציון שליט"א בעמח"ס שו"ת יעלת חן, ובעמח"ס זכר עשה ושא"ס, וז"ל: בעניותי, איני רואה שאלה, ופשיטא שיש לשבור כוס חשובה, והיוקר בכוס ח"פ אינו מחשיב את הכוס כלל, דסו"ס אינו ראוי להעלות על שלחן מלכים, וראוי את בית קדשינו ותפארתנו לשבור עליו מידי דחשיב. וגם למא"ד שהשבירה אינה משום זכר לחורבן, אלא כדי שלא יגיעו למצב דבדחי טובא כההיא דברכות לא ע"א, מ"מ ליכא מידי בשבירת כוס ח"פ בשביל מטרה זו. ואיני נכנס למה שכתבו דזכוכית דוקא שיכולים לצרפה שוב בכבשן, ויש מזה רמז לחתן ולכלה וכו', ואמנם בס' בן יהודע שם כתב שיש בל תשחית בשבירת כוס יקרה. ע"ש. כל כונתו היא לאפוקי מכוס שיש בה שווי גדול מאד. ואעיקרא, פשטות הגמ' דלא כמ"ש הבן יהודע, ומש"כ להעמיד הגמ' דתבר כסא דמוקרא ת' זוזי, היינו שהיתה שבורה, ורק שלא שמו לבם שהיא כבר שבורה, הוא דוחק גדול. וכבר העירותי בזה בחיבורי זכר עשה, וכן העיר ביסוד הענין הגאון שדי חמד (מע' חתן וכלה) שיש לשבור כוס חשובה וכו'. ע"ש, וראה כל מה שהביא גאון עזינו זיע"א בתשו' יביע אומר ח"ד (אה"ע סי' ט אות ד), ומשם יש להקיש לנ"ד. ואין להאריך יותר בדבר פשוט כ"כ. רק זאת אומר, דמי שאין בידו לשבור כוס כ"א של חומר חד פעמי, יותר נאה שלא יעשה כלום, ממה שיעשה דבר מבוזה שכזה. עכ"ד. ואמנם נראה שבשעת הדחק יהיה מהני. וכן השיב לי בזה הגרמב"כ דדון שליט"א בעמח"ס נוהג במ ושא"ס.

האם יש חיוב דוקא כלי זכוכית

הנה מדברי הרמ"א נראה דדוקא כלי זכוכית, וכמו שכתבו בתוס' בברכות, ואמנם מדברי הרמ"א בדרכי משה שכתב שבעירו נהגו לשבור את הכוס אשר עליה ברכו את ברכת האירוסין ולכן נהגו לעשות זאת בכלי חרס, וכתב בבעל עיניים למשפט שיש שדייקו מהרמ"א שיש לשבור דוקא כלי חרס כדי למעט בכל תשחית. ויל"ע עוד בדעת הרמ"א. והגר"א נבנצל שליט"א (בנתיבות ההלכה אבילות בית המקדש עמ' 517) נשאל בשבירת כוס בשעת החופה האם צריך דוקא כוס זכוכית, והשיב, נהגו בכוס זכוכית על סמך המעשה המובא בגמרא.

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

ובשו"ת אבן השוהם (סימן נא) כתב, ולכאורה נראה מלשון הרמ"א בהגה שאין חילוק בין זכוכית יש לשבר כההיא דזוגיתא חירותא, שכ' התוס' שמכאן נהגו לשבר זכוכית בנישואין ומשמע דוקא זכוכית ואמרינן בגמ' למה נמשלו אומות העולם לכלי חרס לומר מה כלי חרס כיון שנשבר אין לו תקנה כך אומות העולם וא"כ יש ליקח דוקא כלי זכוכית שאם יקח כלי חרס יאמרו ח"ו אין לנו תקנה.

וכן כתב המוהרי"א בספר צפנת פענח (פרשת דברים דף קצו ע"ג) וז"ל: ועכשיו נהגו לשבר כוס של זכוכית של ברכת אירוסין משום עגמת נפש זכר לחרבן, ורומזים בתקוה שכשם שזכוכית שנשברה יש לה תקנה (עי' סנהדרין צא. וע"ז עה:) כך עתיד הקב"ה לשוב עלינו לטובה וכמ"ש וארשתוך לי וכו' עכ"ד. ואולם יש להעיר בדבריו מדברי הרמ"א בדרכי משה, וע"ע במש"כ לדון בדבריו בילקו"י (ד' תעניות עמ' תקפ ואילך).

ומצינו עוד טעמים מדוע לשבור כוס זכוכית, במהרש"א מפני שהאדם דומה לזכוכית בזה ששניהם כלים יקרים העשויים מהאדמה לכן נזק שנגרם לזכוכית מזכיר לאדם שכמו שזכוכית נשברת וא"א לתקנה שוב כך סופו של האדם שימות ולא יחיה לנצח.

ובחידושי הצ"ח בברכות שם כתב, שכמו שכלי זכוכית שנטמאו אין להם טהרה אלא ע"י שבירה, כך האדם אם הוא נטמא בעוונותיו אין לו טהרה אלא בתשובה ושבירת רוחו כמו שנאמר (תהלים נא יט) לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה. יעו"ש.

עוד טעם כתב בשו"ת יביע אומר (ח"ד סימן ט' אות ב') שמה שמשברים כלי זכוכית לבנה, להורות כי כמו שכלי זכוכית שנשתברו יש להן תקנה, שיכול להתיקם ולעשות מהם כלים שנית, כך גם האדם יש תקוה לאחריתו, שגם לאחר שישוב העפר אל הארץ כשהיה, עתיד לקום בתחיית המתים, וכמו שדרשו חז"ל בסנהדרין (דף צא.) דבי ר' ישמעאל תנא, ק"ו מכלי זכוכית, ומה כלי זכוכית שעמלן ברוח בשר ודם, אם נשתברו יש להן תקנה, בשר ודם שנבראו ברוחו של הקב"ה על אחת כמה וכמה שאם נשתברו יש להן תקנה, כלומר שאף לאחר מיתה יקומו לתחיית המתים.

עוד טעם ראיתי שכתב בזה הגרי"ח סימן טוב שליט"א שהטעם שמשברים כוס זכוכית דווקא בעת החופה לזכר המקדש, ואין מביאין כוס חרס, דהנה שנינו בסוטה (טו:) שמשקיין סוטה בכוס של חרס, ולפי"ז י"ל שלאו סימנא מילתא להביא כוס חרס בעת החופה שזה מזכיר דבר השקיית הסוטה, כי חלילה שיצטרך החתן לקנא לכלתו ולהשקותה, ועוד דגם בעת שאנו

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

מבקשים לעלות על לב זיכרון הבית ולבקש רחמים על בנינו, לא ראוי שנזכיר דבר השקיית סוטה כאילו עדיין יש לנו צורך בכך, אלא מביאין כוס זכוכית להורות שכלה זו נאה וחסודה במעשיה ולא יצטרך החתן לקנא לה ולהשקותה, וזהו גופא סנגוריא לבקשת רחמים על בניין הבית.

עוד כתב לבאר לפי מה שאמרו שם (סוטה ט.) היא השקתהו יין משובח בכוסות משובחים לפיכך כהן משקה מים המרים במקידה של חרס, ופירש רש"י "מקידה של חרס" פחותה ומגונה שבכוסות, (וע"ע שם ברש"י לב: ד"ה היא שותה). לכאור' לפי"ז בפשיטות י"ל שצריך כלי זכוכית דוקא, כי לא ראוי להביא זכר לחורבן כוס שהוא פחות שבכוסות. עכ"ד.

האם צריך לשבור כוס זכוכית יקרה

ומ"מ גם שנוהגים לשבור היום כלי זכוכית א"צ שהכלי זכוכית יהיה יקר, וכן כתב בילקו"י (ד' תעניות עמ' תקפב בהערה) וכתב שנראה שאין צורך במיוחד לשבור כוס יקר וסגי בכלי זכוכית רגיל. וכן ראה בספר ישמח לב (עמ' קנט) ששאל להגר"ח קניבסקי שליט"א האם יש ענין שהכוס שהחתן שובר מתחת החופה תהיה כוס קצת יקרה או שיכול לכתחילה לקחת כוס גרוע שאינו שוה אלא פרוטה, והשיב הגר"ח ק שליט"א בזה"ל: מה שגרוע יותר טוב עכ"ד. וכנראה דס"ל שהיא משום בל תשחית ואמנם במה דאין בזה משום בל תשחית עיין לקמן.

ומ"מ אם יש רק כוס חרס כתב בילקו"י (עמ' תקפג סט"ו) שאע"פ שלכתחילה נוהגים לשבור כוס של זכוכית מ"מ אם אין שם כוס זכוכית לשבירה יכולים לקיים המנהג בשבירת כוס חרס.

ויעו"ש עוד בהט"ז שאם אין כוס זכוכית או חרס יכולים לקיים המנהג אפילו בכוס יקרה כמו קריסטל אלא שכלתחילה יקח כוס זכוכית פשוטה.

לקחת מנורה שרופה במקום כוס

ולענין לקחת מנורה שרופה במקום לשבור כוס, ראה בשו"ת עטרת פז להגאון רבי פנחס זביחי שליט"א (ח"א כרך א' או"ח סימן טו) שיש למחות באלו הלוקחים במקום כוס של זכוכית מנורה שרופה דלאו שפיר עבדי יעו"ש. וע"ע בשו"ת אבנ"ד ח"ד סימן ריד ומ"מ זיל בתר טעמא דליכא בזה שום צער, וממילא אין בהא עצב.

מנהג האשכנזים לשבור צלחת בתנאים

במשנ"ב (שם סק"ט) כתב, לשבור כוס בשעת חופה וזו היא ג"כ הטעם של שבירת כלי בשעת כתיבת התנאים יעו"ש. וכן הביא האי מנהגא בכה"ח

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

(שם ס"ק כ"ב) וז"ל: "ויש מקומות שנהגו לשבר כוס וכו' ונראה שזהו הטעם שמשברין הקדרה בכתיבת התנאים. והטעם כתב המשב"ז שם כדי להבהיל ושלא יהא השמחה במלואה ולזכור החרבן וראוי ליקח קדרה שבורה יעו"ש".

וכן כתב בכתר שם טוב (ח"א עמ' תרטז בהערה שיט) וז"ל: למה החתן שובר כוס אחר גמר הברכות, והאשכנזים נוהגים כן גם בשידוכין לשבר קדרת חרס, אשר לא כן הספרדים יעו"ש, וכן מובא בספר דרכי טהרה (פרק כז אות ח) שמה שנהגו האשכנזים לשבור צלחת בתנאים זה חלק מהתקנה לזכור ביום שמחה. והיינו דס"ל דכיון דאז הוא עיקר השמחה של השידוך, ולכן יש לשבור אז. וכן ביאר בערוך השולחן (אבן העזר סימן נ' סעיף כד) שכיון שזה עיקר הגמר ולאחר מכן אין יכולים לחזור מילא שוברים אז.

וכן בדעת הגר"א נבנצל שליט"א (בנתיבות ההלכה אבילות בית המקדש עמ' 517) שנשאל מי שאינו עושה תנאים האם יש ענין לשבור כלי בזמן שמסכימים להשתדך, והשיב, נראה שכן כיון דהשידוכין מחייבין, ממילא בשבירת הכלי יש בה שמחה, וצריך לזכור אז את ירושלים.

ואמנם מה שהביא הכה"ח בשם הפרי מגדים שיש לשבור צלחת חרס שבורה, בליקוטי מהרי"ח (עניני נישואין) כתב שראה אצל גדולי הדור ששוברים צלחת שלימה, וכן כתב בספר ברכת אהרן (ברכות לא). יעו"ש, אבל בספר דברי יחזקאל (ליקוטים דף קלט) הובא בשם בעל הדברי חיים זצ"ל של היה דעתו נוחה בשבירת כלים שלמים בתנאים. יעו"ש. וכן הו"ד הגרי"י פישר זצ"ל בספר הליכות אבן ישראל (עמ' שפז) שנהגו לשבור כלי שבור או סדוק קצת יעו"ש.

ובכתר ראש ארחות חיים מרבי חיים וואלז'ין (סימן קטו) כתב בשם הגר"א טעם הדבר שבתנאים שוברין כלי חרס ובנישואין שוברים כלי זכוכית שכלי חרס אין לו תקנה ואילו כלי זכוכית יש לו תקנה ועדיף לגרש אשה מלבטל שידוך ולכן בתנאים שוברים כלי חרס שאין לו תקנה, ואילו בנישואין שיש תקנה ע"י גט שוברין כלי זכוכית. יעו"ש, וכן הבא ביאור זה בילקוטי מהרי"ח (עניני נישואין) ובספר מטעמים החדש (חו"ב אות ו) וכע"ז כתב בהגהות וחדושי הגר"ג ליפשיץ זצ"ל (ע"ז דף עה:): יעו"ש, ויש שהביאו טעם זה מהבעל שם טוב הקדוש.

ואולם בעיקר דבריו יש שהבניו שעדיף להתחתן ואז להתגרש מלבטל שידוך. ואולם הדברים מחודשים טובא, והרי בטור אבן העזר סימן ג' מבואר שאסור לישא אשה ובדעתה גרשה, אלא א"כ מודיע לה יעו"ש.

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

ומצאתי שכתב הגר"י טשזנר שליט"א בספר שערי נישואין שראה למי שכתב או שמע שאי"ז כוונתו שבודאי אסור להתחתן ע"מ להתגרש, אלא כוונתו הייתה להחמיר על ביטול תנאים שלא יבטלו אותם כלל. ויעו"ש שהביא מש"כ בשו"ת פאת שדך (חלק אבן העזר סימן י) שהביא דברי הגר"ח מוואלזין וכתב עליה, בזה"ל: אבל לא ראינו ולא שמענו מי שעושה מעשה כדברים הללו, אבל מעשים בכל יום שבני אדם חוזרים בהן משידוכין ולא ראינו ולא שמענו מי שנשא אשה שאינה רצויה בעיניו ע"ד לגרשה אחרי הנישואין, ואף גוף הדברים הללו תמוהים הם להתיר לכנוס אשה על דעת לגרשה יעו"ש מה שחילק בין זמנו לזמנינו יעו"ש, ובספר אום אני חומה (אבן העזר סימן כא) כתב שפחות זילותא להיפרד אחר השידוכין מאחרי הנישואין משום דין ואהבת לרעך כמוך יעו"ש, עוד.

ובהגהות חת"ס (על השו"ע סימן תקס ס"ב) כתב שהטעם ששוכרים כלי זכוכית משום שיש לו תקנה על השבירה ובא לרמז על הגאולה העתידה לבוא יעו"ש.

ובשם הערוך השולחן הובא בספר מקור ברוך (ח"ג עמ' 1172) הובא שפירש הטעם שבירת כלי חרס בתנאים שכמו שכלי חרס שנשבר עדיין שם כלי על השברים לענין קבלת טומאה (ראה ברמב"ם כלים פי"א ה"י) כך קשר תנאים אע"פ שהותר עדיין רשמי קשר עליו מפני שלא ניתן בפעולה ובמעשה כמו התרת הנישואין, ואילו בנישואין שוכרים כלי זכוכית להורות שכמו שכלי זכוכית שנשבר שוב אין שם כלי עליו כך הנישואין כשהותרו ע"י הגט הותרו לגמרי בלי שיור והיה כלא היה. יעו"ש, וראה עוד טעמים בזה רצה באוצר הפוסקים (סימן סה ס"ג) ובשו"ת משנה הלכות (חלק יז סו"ס סב). וע"ע במה שהאריך בזה בספר מנהגי הראש"ל ח"ב.

מדוע אין בשבירת הכוס משום בל תשחית

במשנ"ב (סק"ט) כתב, שאין איסור לשבור כוס שלום משום בל תשחית, כיון שעושין כן לרמז מוזר למען יתנו לב. יעו"ש, ואמנם בבן יהודיע לבא"ח בברכות (לא). כתב להקשות על מה דאיתא שם ששבר כוס של זכוכית, והקשה דאיך יאבד כלי יקר כזה ולא חשש לבל תשחית, ואע"ג דימצא כלי חרס פשוט הצבוע ע"י אומן ונראה כמו כסא דמוקרא השוה ת' זוזי, מ"מ מהגמ' משמע שהיה כסא דמוקרא ממש, ותירץ, ונראה לומר דמיירי שהיה סדוק ועומד להשבר ואינו ניכר לרואים והם חשבו שהוא שלם ששוה ת' זוזי עכ"ד, ואמנם העירו בדבריו שמדברי פשט הגמ' לא נראה כן.

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

ואמנם כדברי המשנ"ב כן כתב במהרי"ץ חיות בברכות שם שאע"פ שהשובר כלים עובר בבל תשחית (שבת קה: רמב"ם פ"ו ממלכים ה"י) י"ל שכיון שעשה כן משום סיבה שלא יפליגו מדאי בשמחתם לא שייך בל תשחית בכה"ג עכ"ד, וכן כתב ביפה ללב (ח"ב סימן תקס סק"ה) ובערוך השולחן (אה"ע סו"ס סה) ובשד"ח (כללים מערכה ב' כלל יז) יעו"ש. וכן הו"ד מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל בשיעורי מרן הגרי"ש אלישיב ברכות (עמ' שלב), ושם הוסיף שהיום שאין שבירת הכוס משפיעה על הנוכחים מאומה ובע"כ בימינו הוא זכר לחורבן ובזה אין חילוק אם משפיע או לא.

עוד ביאור מצינו בזה להסמ"ק והו"ד בספר נר לשמעיה (עמ' לב אות צז) שהשיב שמה שהחתן שובר את הזכוכית זהו משום דאתי עשה מדבריהם ודחי לא תעשה דאסרו מדבריהם דבל תשחית אינו כי אם במדרבנן, יעו"ש, ובפירוש צביון העמודים על הסמ"ק (סימן קעה אות ב) העיר שדבריו סותרים למש"כ בסימן קעה שבל תשחית בכל הדברים הוי דאורייתא, ויישב די"ל דאינו מהסמ"ק אלא מהראשונים האחרים יעו"ש. ואמנם ראה בספר בית נתן (ברכות שם) שאחרי הרבה לדון למה אין לחשוש לבל תשחית ולכן כתב שלדינא י"ל שצריך שיהיה שבור, יעו"ש, אמנם לדינא אין לנו אלא מש"כ הפוסקים שאין בזה בל תשחית.

לומר אם אשכחך וכו'

בט"ז (סק"ד) כתב, וראיתי בקצת קהלות שהשמש אומר הפסוק הזה והחתן אומר אחריו מלה במלה ונכון הוא, והביא דבריו בבאר היטב (שם סק"ה) וכן כתב בספר מילי דבי הלולא (עמ' נז) שכן הוא המנהג.

ואמנם בספר כתר שם טוב (עמ' ריט טו תכו) כתב שמנהג ארץ ישראל לומר אחר שבירת הכוס "הפח נשבר ואנחנו נמלטנו" והטעם שנהגו לומר פסוק זה שזהו משום שרגילים לאומרו כשבמקרה נשבר לאדם איזה קערה או בבית שאומר בעל הבין כן לנחם את ליבו על אבידתו יעו"ש, ויסוד הדברים כמבואר בגמ' בברכות דף ס' ע"ב לגבי רבי עקיבא כל מה דעביד רחמנא לטב עביד יעו"ש.

וכהאי מנהגא כן כתב בספר שלחן העזר (ח"ב סימן ס"ג סקכ"ו) שמנהג הספרדים לומר את הפסוק אם אשכחך אחר שבירת הכוס, וכן הובא בקובץ מבקשי תורה (חלק כו עמ' שצב) בשם הגרשז"א.

לא לומר מזל"ט בעת שבירת הכוס

בשדי חמד (אס"ד מערכה ז' אות יב) כתב להביא מש"כ בפרי מגדים (סימן תקס) בשם המלבושי יו"ט וא"ר, שמנהגם לשבור קדרת חרס בשעת

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

התנאים להביל ולמעט השמחה ולזכור החורבן, וכתב, ועתה דשו בו רבים מעמי הארץ ונהפך להם מיגון לשמחה כי בשעת שבירת הקדרה פיהם ימלא שחוק לא פסיק מנייהו חוכא ואטלולא, ותבקע הארץ לקולם, ולא ידעו כי במקום גילה שם תהא רעדה לזכר חורבן בתינו ולשמחה זו מה עושה, ואי איישר חילי אבטליניה כי טוב העדר הטוב ממציאות אינו טוב עכ"ד.

וכן כתב בס' בית עובד (דף קצח ע"ד) שמה שנהגו העם לומר בסימן טוב כשמשריין הכוס, טעות הוא בידם, כי שבירת הכוס זכר לחרבן, ולכן קודם שבירת הכוס טוב שיאמר החתן אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני עכ"ד, וע"ע בשו"ת הלל אומר (חלק אבן העזר סימן נט), וכן ראה בשו"ת משפטי עוזיאל (חאה"ע סימן פט ס"ג) שהסכים לשואל לבטל מנהג זה שאומרים מזל טוב שזה היפך התקנה ומוטב היה לבטל מנהג שבירת הכוס, וסיים ושבח אני מנהג קהלות הספרדים שבעת ששוכרים הכוס עונים כולם, אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני עכ"ד.

ועמש"כ בשו"ת משפטי עוזיאל שהיה מקום לבטל את מנהג שבירת הכוס משום זה, כתב בילקו"י (ד' תעניות עמ' תקפב בהערה) שלבטל כליל את מנהג שבירת הכוס בודאי אינו נכון שהרי עכ"פ יסודותו בהררי קודש, וציין שם למש"כ בשו"ת שאל האיש (חאו"ח סימן א) שהשיב לקהילת אחת שחשבו לבטל מנהג זה כי חס לזרע קודש לעשות כן כי מנהג זה הוקבע זכר לחורבן בית המקדש במקום אפר מקלה שבראש חתנים וכו', ומי יערב אל לבו לבטלו וחיובא רמיא לשבור הכוס באין פוטר אותם, והרה"ג בן המחבר בהגהתו הראה מקור מנהג בתוס ברכות וכו' יעו"ש, וכתב ע"ד בילקו"י, ואף שיש מקומות שהפכו ללענה משפט, הרי בכמה מקומות עדיין עושים זאת בחרדת קודש כי לא אלמן ישראל תלי"ת, ולפע"ד אפשר לתקן הדבר, ולהחזיר עטרה ליושנה בכל אתר ואתר, ע"י שהרב המסדר קידושין יתן הוראה לחתן לפני שברו הכוס שיאמר אחריו בקול רם, אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני ואזי לאט לאט יבינו הקהל הרקע לשבירת הכוס, ולא יעשו מזה מהתלה חוכא ואטלולא והכל על מקומו יבא בשלום ודו"ק עכ"ד הילקו"י. ואמנם כבר מצינו בכמה מקומות ליישב מנהג זה שנוהגים לומר מזל טוב. כלדהלן.

ומ"מ כדברי הילקו"י כן כתב הגר"מ אליהו זצ"ל בספר דרכי טהרה (פרק כז אות ח) שאין לומר מזל טוב וכו' ואין לומר גם יש"כ, וכן כתב בשו"ת יביע אומר ח"ד (אה"ע סימן ט' אות ג) ובחזו"ע (ד' תעניות עמ' תלב בד"ה והן) ובילקו"י (ד' תעניות עמ' תקפ) יעו"ש, וכן כתב נגד מנהג זה בספר

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

נתיבות המערב (עמ' רמ סעיף מז) שנהגו רבים בעת שבירת הכוס להכריז מזל טוב, וחכמי הקהילה מחו על מנהג זה שהרי הדבר נתקן לזכר החורבן, ויעו"ש באל המקורות שכן כתב בנחלת אבות עניני נישואין, ושכן הנוסח בסידורים ישנים.

ובקובץ מבקשי תורה (חלק כו עמ' שצב) הובא גם בשם הגרשז"א שהתנגד למנהג זה, ומ"מ לא מיחה בדבר, וע"ע בספר שלמי שמחה (עמ' ריב) שיש ליתן קצת טעם באמירת מזל טוב לאחר שבירת הכוס שכיון שכבר העלינו זכר ירושלים שפיר אפשר מעתה לקיים המצוה ולשמח את החתן. יעו"ש.

וכן כתב בספר חמדת חיים לידידי הגר"ח מלין שליט"א (עמ' קעו) שהביא ממורו ורבו זקינו מרן הגר"י זילברשטיין שליט"א שעורר דקצרה דעתו מלהבין מנהג העולם שאומרים מזל טוב בחופה דווקא לאחר ששוברים את הכוס תחת החופה, דהרי שבירת הכוס היא זכר לחורבן, ומה מקום לשמח ברגעים אלה ולומר מזל טוב, וכתב שם בהערה ד' ידידי הנ"ל מש"כ לבאר בזה, שכיון שכתוב אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי, והיינו שבעת שמחה יש להעלות את זכר ירושלים והיינו שא"א לשמח עד שמעלים את ירושלים, א"כ ממתנינים עם קריאת המזל טוב גם ברגעים הכי משמחים כשמקדש החתן את הכלה ורק אחר ששובר הכוס ולא שמח לבדו אלא מעלה את ירושלים אז השמחה אמיתית.

וכן כתב בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ד סימן רפו אות ג) שלא ניחא להו לחכמים במה שצועקים מזל טוב כאלו זהו לאות מזל בשעה שעיקרו להצטער על החורבן, ומ"מ ציין שם לשד"ח שכתב ליישב המנהג שהמזל טוב הוא על הקידושין אלא שממתנינים עד שישבר הכוס, ובזה א"ש מנהג העולם, ואולם אכתי נראה שלכתחילה יש להמתין כמה רגעים, ורק אז יאמרו לחתן ולכלה מזל טוב באופן של יראה שאמירת מזל טוב קשורה לשבירת הכוס.

ואמנם בתשובות והנהגות כתב ליישב שי"ל למנהגינו שמברכים ברכות הנישואין תחת החופה קודם שמתייחדים בחדר יחוד וע"כ צריך לומר שאנו סוברים כמ"ש הרמ"א סימן נה דלא רק בייחוד נעשית נשואה אלא בזה שמכניסים החתן והכלה תחת יריעה הפרוסה ע"ג כלונסאות זהו הנישואין, ולכן מיד שמקדשה תחת החופה נעשית גם נשואה, ושפיר מברכים כבר ברכות השנואין ולזה שוברים הכוס שעניניו עשיית זכר לחורבן בנישואין מיד אחר הקידושין כדי להראות שאצלינו מיד בקידושין כבר נגמר הכל ונעשית נשואה ושבירת הכוס הוא גם כהכזרה שהיא נשואה ולכן צועקים הציבור מזל טוב מיד אחר שבירת הכוס.

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

בשלחן העזר (סימן ח' ס"ג) הביא מש"כ בספר ויגש אליהו שכתב להצדיק הנוהגים לומר מזל טוב ובפרט לאותם שנוהגים לשבור את הכוס בגמר אמירת שבע ברכות והוא כדי לסיים דבר טוב ומסיים שבשביל לצאת ידי כל הדיעות יאמר החתן אם אשכחך ירושלים והעם יאמרו מזל טוב יעו"ש, ואמנם בשו"ת הלל אומר (אבן העזר סימן נט) כתב שבתחילה המנהג היה שהיו שוברים הכוס אחר ברכת נישואין וכדי שלא לסיים החופה בשבירת הכוס היו אומרים מזל טוב אבל כיום ששוברים את הכוס קודם ברכת הנישואין אין מקום לאמירה זו יעו"ש.

וע"ע בספר ויגש אליה שבמנהג בעירו איזמיר כשמשברים את הכוס הנשים מיללות מפני שזה רק זכר לחורבן. וא"כ אפשר שזה הטעם שנהגו שהנשים יללו ומשו"ה אמרו מזל"ט אבל הוא מנהג טעות.

עוד כתב בזה בשפע חיים (נישואין עמ' יד) שבקידושין שוברים הכוס כיון שיש מחילת עוונות, ולכן י"ל הטעם שאומרים מזל טוב בשעת שבירת הכוס דוקא שהרי מבואר בספרים הקדושים בענין מזל טוב שרומז למידת היסוד (ספר דברי תורה ח"א אות ז) ושחטא ז"ל יתהפך לבחינת טוב ולזה כשמשברין הכוס שמרמז לענין מחילת עוונות מרמזין גם לחטא הידוע שיתהפך לטוב יעו"ש.

עוד טעם להצדיק את המנהג כתב בזה בספר האירוסין והנישואין השלם (עמ' רסא בהערה) שהרי שהרי שגור בפי העולם שנשבר כלי אומרים מזל טוב, ויש לזה מקור מדברי השיטמ"ק במעילה דף יז ע"ב יעו"ש, ופחמע"ה שנוהגים כן בכל כלי שנשבר בבית שהוא למזל טוב.

לעשות יצירה אמונתית מהשברים

בספר תשובות אביגדור הלוי (או"ח עמ' ת) נשאל הגר"א נבנצל שליט"א רב העיר העתיקה בירושלים עיה"ק תובב"א בזה"ל: מה שיש נוהגים לאסוף את שיירי הכוס שחתן שובר ולעשות מהם תמונה או יצירה אומנותית, האם ראוי לנהוג כך, למה?, והשיב בזה"ל: סבורני שלא, זה צריך להיות הפסד מצער ולא ריוח עכ"ד. וכתב לי הגאון רבי מאיר סנדר שליט"א מח"ס דברי מאיר וש"א"ס, בהאי לישנא: לא מצאנו איסור בזה. וכן הגאון רבי אברהם מרדכי יוסף מרקסון שליט"א השיב לי, בזה"ל: מה הבעיה.

וכן השיב הגאון רבי אליהו שלזינגר שליט"א בעמח"ס שו"ת שואלין ודורשין, ורב שכונת גילה, ששאלתיו בזה"ל: האם מותר לעשות יצירה אמונתית מהשברים של הכוס ששוברים בחופה? השיב בזה"ל: נראה לי

קובץ באר התורה (קסת) פרשת קדושים

שמותר. וכן השיב לי הגאון האדיר רבי יהודה אריה דינר שליט"א רב בית הכנסת דברי שיר בבני ברק שמותר.

וראיתי עוד עתה (בסמוך להדפסה) הספר גם ברוך יהיה ובו תשובות על התורה שכתב הגאון רבי ברוך כפיר מבורך דדון שליט"א מח"ס רבים, וראיתי בעמ' 351 שנשאל ע"י הגר"ג הכהן רבינוביץ שליט"א האם מותר לאסוף את שברי הצלחת ששוכרים בעת חתימת התנאים או שברי הכוס מהחופה ולעשות עמם יצירות אומנות וכיו"ב או שיש לזרוקם, וכתב, שהנה כבר הובא בפוסקים מספר טעמים לשבירת הכוס בעת החופה או חתימת התנאים ולא מצאנו שכוס זו נאסרת בהנאה לאחר שבירתה. אולם אכתי אי"ז דחה סברת הגר"א נבנצל שליט"א. שסו"ס הרי זה אמור להיות הפסד מצער ולא מניעת רויח.

ואולם הביא שם עוד מש"כ, בספר כתר שם טוב (גאגין עמוד תרכ) כתב בזה"ל: מנהג ארץ ישראל לקבור או לשמור שברי הכוס בשמירה מעליא או משליכם באחד הבורות ע"כ, ובהערה תשכ"ג כתב, שמעתי מזקני ירושלים כי המה מאמינים שיש לאל ידי המכשפים לחלוש על עצבי החתן שלא יקרב לגשת אל כלתו, ואלו המכשפים יעשו ופעלו להטיהם בשברי הזכוכיות של כוס זה, ומשום זה אחר שנשבר הכוס מקבצים הרסיסים וקוברים אותם לבל ימצאו אותם אלו המכשפים, ולמען לבטל כשפיהם נותנים בתוך מנעלי החתן ובכיסו בגדיו מטבעות או תכשיטי זהב וה' האיר את עיני ומצאתי סמך להזיה זו בתרגום יהונתן (דברים פרק כד פסוק ו) וז"ל: ולא יהיה אסר חתנין וכלין בחרשין ארוס נפשא דעתיד למיפק מנהון הוא מחבל עכ"ל, וא"כ מצאנו שהיו אוספים את שברי הכוס ומשליכים אותם כדי שלא יפעלו בהם כשפים, ולא היו משתמשים בשברי הכוס כלל.

וכתב שבדורות האחרונים לא חשו לזה ובפרט בארץ ישראל שלא שולטת בה כשפעם וכמ"ש בזוה"ק והביאו רבי נתן שפירא מגורי האריז"ל בספר טוב הארץ עמ' ג' יעו"ש, וכתב עוד שראינו שהרבה זוגות עושים מזה צורת הפסוק אם אשכחך ירושלים וממסגרים התמונה וכן יש העושים מסגרת לתמונה מהחופה וכן יצירות אומנות ואין בזה חשש פסול. עכ"ד, ואולם אכתי נראה דיש להחמיר בזה.

מי שובר את הכוס

בדרכי משה (ס"ב) כתב הרמ"א שהחתן משבר את הכוס שאמרו עליו ברכת האירוסין, ואמנם בשדי חמד (ח"ז עמ' 396) כתב לתמוה עליה איזה קפידה יש שהחתן דוקא ישבור את הכוס, ולפיכך כתב שהמנהג הוא שלא

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

דוקא החתן משבר את הכוס אלא אחד מהעומדים שם, ושכן מוכרח מהגמ' בברכות דף לא שאחד האמוראים שבר את הכוס בחתונת בנו, ומ"מ הביא שברוקח כתב שהמנהג שהחתן שובר את הכוס, יעו"ש, וכן כתב בליקוטי מהרי"ח שהמנהג הוא שהחתן שובר את הכוס. וכן ראה בספר ראש פינה (הנדפס בשו"ע אבן העזר מכון ירושלים סימן סה בד"ה החתן שובר) שהוכיח מדברי הגמ' בברכות דף לא ע"א ששמע שהחתן לא שובר את הכוס מדאמר "תבר קמייהו" משמע שאחר שבר לפניהם, וכתב שבקהילה אחת ראה שהשמש שובר, אבל בקהילת בראד ובשאר קהילות נוהגים שהחתן שובר, ובמש"כ בזה בשו"ת אבן השוהם סימן נא יעו"ש. ואמנם בספר נתיבות המערב מנהגי יהדות מרוקו (עמ' רמ) הביא שיש מקומות שהרב המקדש הוא שובר, וכמו שכתב בספר יהדות מרוקו (נישואין) שכן נהגו באיזה קהילות.

ואולם ביפה ללב (ח"ד אבן העזר סימן סה סק"ז) כתב שמנהגנו שמסדר הקידושין שובר את הכוס אחרי הברכה ואחרי השתיה, וכן מבואר בחופה חתנים (דיני ברכות אירוסין עמ' סט ע"פ דברי התפילה זכה) שהמברך שופך את היין ושובר את הכוס, ופחמע"ד.

ואמנם בשמחת התנאים המחותנים שוברים ולא החתן, וביאר בזה בספר שלחן העזר (סימן ב' ס"ס) בשם ספר מטעמים החדש (ערך חתן וכלה אות ח) שזהו משום שבתנאים עדיין לא קנה החתן שום קנין ואין לו שמחה כ"כ ולכן המחותנים שוברים עכ"פ לזכר בעלמא, אבל בחופה שהשמחה היא של החתן ובמקום גילה תהיה רעדה לכן החתן בעצמו שובר את הכוס, ויעו"ש בשולחן העזר שהוסיף שי"ל טעם נוסף שמה שהחתן שובר בעצמו את הכוס שבכך מרמז הוא לכלה דעד עתה הייתה נחשבת שבר כלי וכמבואר בגמרא בסנהדרין דף כב ע"ב שאין אשה כורתת ברית אלא למי שעשאה כלי.

ובספר חכו ממתקים (עמ' קמה) הובא על הגרשז"א זצ"ל שהיה אומר בשעת התנאים בלחש אם אשכתך ירושלים תשכח ימיני, ופעם אחת הוסיף ושאל מדוע כששוברים הצלחת אומרים הכל מזל טוב, ותירץ היות ועצובים על חרובן בית המקדש בשביל שלא להשבית את השמחה אומרים מיד מזל טוב.

איך שוברים את הכוס

בבירור הלכה (תליתאה עמ' רלט) כתב בשם המהר"ם מינץ (סימן קט) והלכות נישואין למהרי"ל (עמ' קכו) שהחתן זורק את הכוס לכותל וכך

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

הוא משברו יעו"ש, ומ"מ כתבו בפוסקים שהמנהג פשוט הוא שהחתן שובר את הכוס ברגל ימין.

ומצינו כמה טעמים מדוע שוברים את הכוס ברגל החתן, בספר יגל יעקב כתב לבאר ע"פ דברי הגמ' סוטה דף יז ע"א אישה ואשה זכו וכו' לא זכו אש אוכלתן ופירש"י שלא יהא הוא נואף והיא נואפת וסמוך ליה שם מפני אמרה תורה הבא עפר סוטה זכתה וכו' לא זכתה תחזור לעפרה ע"כ, ונראה שמזה הטעם שובר החתן כלי זכוכית ברגלו בארץ שזה רומז לעפר הנ"ל.

עוד טעם כתב בשולחן העזר (ח"ב דף נ') שהרי כתיב בפרשת עקב (דברים יא ו) ואת כל היקום אשר ברגליהם ופירש"י זה ממונו של אדם שמעמידו על רגליו וא"כ הרגל רומז על הממון וכה"ג בפרשת ויצא (בראשית ל ל) ויברך ה' אותך לרגלי וגו' והאשה אפשר מעתה סומכת רק על בעלה בברכת ביתה צמרה ופשתה.

עוד כתב שם ע"פ מש"כ מדרש תלפיות (ענף חתן וכלה) שאם החתן נזהר לשים רגלו הימנית על רגל הכלה השמאלית בשעת ז' ברכות מסוגל שישלוט עליה כל ימיו ונשמעת לכל דבריו ולהיפך היא תשלוט עליו כל ימיו והביא שם ענין לבטל הסגולה הנ"ל יעו"ש וע"כ כדי להזהר מזה ולא יהיו מושלים זה על זה רק ידורו בשוין באחזה ובשלום ע"כ מטרידין רגלי החתן בשבירת הכוס וממילא לא יבוא לזה.

לשבור את הכוס ברגל ימין

בספר פניני נישואין (עמ' לו) הובא בשם מרן הגריש"א זצוק"ל שאמר לחתן לשבור את הכוס ברגל ימין, והטעם משום שיש בזה מעשה מצוה אעלה את ירושלים על ראש שמחתי וממילא יש להראותו ברגל החשובה, עוד כתב שם בשם נכד הגריש"א שבחופתו אמר לו הגריש"א שכל הכניסות יהיו ברגל ימין להינומא לחופה ולחדר יחוד, יעו"ש, וכן כתב בספר עץ השדה (עמ' שכז בהערה) בשם הגר"י טשזנר שליט"א ולגבי איטר הובא בספר משנת הגר"ש (נישואין עמ' לו) ששובר את הכוס ברגל שמאל שזה נחשב לימין שלו.

וכן כתב לדינא שיש לשבור ברגל ימין בספר שלחן העזר (ח"ב סימן ח' ס"ד סקכ"ד) וביאר שהטעם הוא בזה להראות שאף שגם עתה מעמידים הכלה לימין החתן ע"ש הכתוב (תהילים מה י) נצבה שגל לימינך מכל מקום לאחר החורבן הימין אינו על מקומו והשיב אחר ימינו ולכן היה ראוי לאחר החורבן להציב החתן לימין הכלה יעו"ש.

האם מותר לשבור את הכוס של האולם

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

יש לדון אם מותר לקחת כוס של האולם ולשבור בשביל המנהג, וראיתי שכתב לדון בזה בספר בתים לבדים לכ"ק האדמו"ר משאץ שליט"א (עמ' רא) שהעיר ע"ד שלוקחים כוס מבעל האולם שצריך לבקש ממנו רשות או לשלם לו תמורת הכוס כי כלי הסעודה שבאולם הושכרו לאכול ולשתות בהם ולא לשוברם ואפילו לגרום שום נזק אסור כמבואר בשו"ע חושן משפט סימן שפ"ו ס"א וכ"ש להזיק בידים, וכתב שם שגם הפוטרים לשלם אכתי אינו משנת חסידים ובפרט שבזמן שמחת נישואין שעושים כמה וכמה ענינים המורים על הצלחה וסימן טוב וכמ"ש בשו"ת מהר"ם מינץ סימן קט"ו וא"כ אין לעשות דבר אפילו שיש בו צל של ספק נגד הבורא.

וכתב והא שיש אומרים להקל משום ששבירת הכוס נכללת במחיר של האולם והכלים וע"ד דעת כן השכיר את המקום בידעו שהמנהג הוא ששוברים כוס או שיודע מראש שמחל על כל נראה דהא תיניח שמחל על כך להדיא אבל לא בסברות קלושות.

ואולם בספר משנת הגרי"ש (נישואין עמ' לה) הובא בשם מרן הגריש"א זצוק"ל שאם שכחו להביא כוס מהבית, מותר לקחת כוס מהאולם ע"מ לשלם לאחר מכן. ע"כ, ואולם נראה דדין זה נוהג רק לבני אשכנז אבל לבני ספרד דס"ל כמו השו"ע דלא מהני שואל שלא מדעת, ראה מש"כ בזה באריכות בספר שערי יוסף אורחות הישיבה סימן סא, יעו"ש, אבל יתכן לומר דהכא לכו"ע שרי, מחמת שבעלי האולם יודעים כן מראש.

ואולם ששאלתי להפוסק הגאון רבי יהודה אריה דינר שליט"א בזה"ל: האם מותר לשבור את הכוס בחתונה של האולם היכא ששכחו להביא כוס מהבית, והשיב לי בזה"ל: לבקש מהם רשות עכ"ל. וכן השיב לי הגאון רבי אברהם מרדכי יוסף מרקסון שליט"א מו"ץ באשדוד כתב לי שללא רשות אסור. וכן הגאון רבי מאיר סנדר שליט"א מח"ס דברי מאיר, השיב לי אם בעלי האולם נתנו רשותם לכך, מותר ניש להעיר, שבדרך כלל מקפידים לשבור כוס מיוחדת שהיא דקה כדי שלא לסכן את רגלו של החתן, ולא סתם כוס זכוכית בעלמא שהיא עבה. וחמירא סכנתא מאיסורא]. עכ"ד.

ואמנם לדינא ראה בספר נתיבות אדם (חו"ק פרק י' בהערה ס') שכתב הגרי"א סקוצילס שליט"א בעמח"ס אהל יעקב, שאם שכחו לקחת כוסף שהכריעו גדולי ההוראה שאפשר לקחת כוס מהאולם ע"מ לשלם אח"כ, יעו"ש, וששאלתי להגר"א שלזינגר שליט"א בעמח"ס שו"ת שואלין ודורשין בזה"ל: האם מותר לשבור את הכוס בחתונה את הכוס של האולם, היכא ששכחו להביא כוס מהבית? תשובה: בדרך כלל האולם עצמו נותן

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

את הכוס לשבירה. עכ"ד. ופחמע"ד מה המנהג בכל מקום, ולכן נראה שיש להחמיר בזה לשאול את האחראים באולם.

האם הכוס צריך להיות מרכוש הכלה

בשו"ת יביע אומר (או"ח ח"ד סימן ט) כתב שאין להקפיד שהכוס תהיה מרכוש אבי החתן כמדומה מדברי הגמ' בברכות, ואפשר שהכוס תהיה מרכוש הכלה, וכן כתב לדינא בספר הנישואין כהלכתם (פרק יב סעיף עד) שהביא מספר רוב דגן (קונטרס אות לטובה אות ל) שהוכיח מדברי הגמ' בברכות דף לא שרב אשי שובר כוסו בחתונת בנו, וא"כ עדיף שיהיה של האבא אולם אין קפידא ואפשר שיהיה גם מרכוש אבי הכלה. וכ"כ בילקו"י (ד' תעניות עמ' תקפז הי"ז) שאין צריך שהכוס יהיה קנין כספו של החתן.

האם מותר להשתמש בצלחות מחרס שצריכים שבירה

ולענין אם מהני צלחת מחרס, הנה בקובץ בנתיבות ההלכה (אבילות בית המקדש עמ' 102) הובא שנשאל מרן הגר"י זילברשטיין שליט"א בבעלי תשובה שהכשירו את המטבח והיה להם צלחות מחרס וכוסות זכוכית שאין להם הכשר ע"י הגעלה ואין להם תקנה אלא לשוברם ושאלו שהרי נאמר לא ישפוך אדם מימי בורו ואחרים צריכים לו וא"כ אולי כדאי שיעשו גמ"ח למחותנים לתת להם צלחות לאירוסין וכוסות לחופה לצורך שבירתם.

והשיב מרן הגר"י ז' שמג' סיבות אסור להשאיר צלחות וכוסו אלו בביתו, (א) חשש תקלה שישתמשו בזה. (ב) שטעם שבירת הכלי בשעת התנאים כדי להעלות זכר חורבן ירושלים על ראש שמחתנו ויתכן שכלי העומד לשבירה ואין בו שום שימוש לא מעלה את צער ירושלים, דמנא תבירא תבר, ג). אולי אין ראוי לעשות הנהגה של מצוה בדבר שנעשתה בו עבירה, ואולם כתב שם שנראה שרשאים להשאיר הכלים עצמם, ע"פ המעשה שאל האור שמח הגיעה ילדה קטנה ושאלה על צלחת חרס, שהיה ספק אם נטרפה אם היא כשרה, האור שמח פסק לה שהצלחת טריפה, בתוך כך שאלה האור שמח מה את מתכוונת לעשות עם הצלחת. השיבה לו אני אשאיר את הצלחת כדי לשוברה באירוסין. אמר האור שמח ניכר עליה שהיא בת תלמיד חכם, בדקו ומצאו שילדה זו היתה ממשפחת האפרתים של הגאון הרב פלצ'ינסקי, אחותו של הגאון הגדול ר' אליעזר פלצ'ינסקי. הרי שהאור שמח לא חשש להנ"ל. ויעו"ש שביאר מרן הגר"י ז' מדוע לא חשש לג' הטעמים שכתב לאסור, א' שאין חשש תקלה היכא שאין לו תקנה וכמו שנראה משו"ת כת"ס (יור"ד סימן כח). לגבי הטעם שבלא"ה

קובץ באר התורה (קסת) פרשת קדושים

אין בו שימוש, י"ל שהנאספים לו יודעים שהכלי הזה הוא טריפה, ג' שאף שהצלחה טריפה ומ"מ אצל האור שמח זה היה בשוגג, אבל יתכן שכיון שהם חזרו בתשובה אין זה מזכרת עוון כמבואר בגמ' בע"ז דף מד ע"א. וי"ל בכ"ז שתלוי בטעמים ששוכרים את הכוס האם למעט בשמחה סו"ס לא מעטו אבל אם לטעם של זכר לחורבן הרי סו"ס איכא כאן זכר לחורבן.

האם שוכרים אחרי ברכות הנישואין או האירוסין

ברמ"א (אבן העזר שם) מבואר ששוכרין אחר גמר ברכות הנישואין, וכן כתב במהר"ם מיניץ (סימן קט) שהוא מנהג בני אשכנז, אבל בסידור דרך החיים כתב לשבור אחר ברכת האירוסין ומעשה הקידושין וכן מובא בהוספות של בעל הקיצור שו"ע, וכן כתב במהר"ם מיניץ שכן הוא מנהג פוזנא, ופחמע"ה, וע"ע בזה בספר אפריון חתנים סימן ט' ובשלחן העזר סימן ח' ס"ג יעו"ש. ובשו"ת אבן השוהם (סימן נא) כתב, מצאתי הספר צפנת פענח למהרי"ט פ' דברים וז"ל: עכשיו נהגו לשבר הכוס של זכוית של ברכת אירוסין משום עגמת נפש זכר לחורבן, ורומזים בתקוה שכשם שזכוית שנשברה יש לה תקנה ונוטלים כוס שלם ומברכים ברכת נישואין, לומר שעתיד הקב"ה לשוב עלינו לטובה כמו שנאמר וארשתוך לי באמונה וידעת את ה' עכ"ד, ומ"מ היום נוהגים כב' המנהגים.

ובספר שערי נישואין (עמ' נו) כתב וכיום יש שני מנהגים יש מקומות שנוהגים לשבור הכוס אחר ברכת האירוסין והקידושין וזה המנהג המקובל בישיבות בארץ ישראל, ויש הנוהגים לשבור הכוס בסוף החופה אחר שתיית היין של השבע ברכות וכפשוט דברי הרמ"א וזה הוא המנהג המקובל אצל בני אשכנז בחו"ל. עכ"ד. ובספר ישמח לב (ח"א סימן רלד) כתב שהגר"ח קניבסקי שליט"א אמר לו שמנהגו לשבור הכוס בסוף החופה אחר ברכת הנישואין.

לשבור הכוס שברכו עליו ברכת האירוסין

הנה ברמ"א (אבן העזר) מבואר ששוכרים את הכוס שברכו עליו ברכת האירוסין, וכן מבואר בערוך השולחן (שם סימן סה ס"ה). וכן כתב בספר עטרת זקנים (או"ח סימן תקס) שבקהילת קודש קראקא ראיתי שמשוכרים הכוס שמברכים עליו ברכת אירוסין לכך נהגו לברך ברכת אירוסין על כוס של זכוית. וכן נראה מדברי הנחלת שבעה שנביא לקמן.

ואולם מדברי הפרי מגדים (או"ח משב"ז) נראה ששוכרים כוס אחר וכה"ג כתב לדינא בשדי חמד (ח"ז אסיפת דינים מערכת ז' אות יב עמ' 396) שיתכן דלאו לעיכובא כתב הרמ"א שיקחו אותו כלי שברכו עליו שא"כ

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

יצטרכו לברך על כלי שאינו מהודר שהרי ודאי כלי חרס אינו מהודר למצוה, ויעו"ש שהביא שבליקוטי מהרי"ח (עניני נישואין) כתב שהמנהג במדינות אלו שאין שוברים את הכוס שבירכו עליה אלא שוברים כוס אחרת יעו"ש שהאריך בזה.

לשבור ב' כוסות

הנה מדברי כל הפוסקים נראה דיש לשבור כוס אחת, אמנם בעיקרי הד"ט (או"ח סימן כז סקט"ז) כתב שבמקומות שראה המנהג ליקח ב' כוסות של זכוכית ושוברים שתיהן אחת שוברים לאחר ברכת אירוסין וקידושין ואת השניה שוברים אחרי ברכות הנישואין.

לשבור כוס שיש בו שיירי יין

והנה מצינו מנהגים ששוברים את הכוס שיש בו שיירי יין, בפתחי תשובה (אבן העזר סימן סה סק"ד) כתב בשם המקנה שמה שנהגו באשכנז לשבור כוס מלא יין צ"ע וכו' ובמקנה שם האריך וכתב דהוי ביזוי אוכלין וכמ"ש בשו"ע או"ח סימן קע"א ממשיכים יין לפני חתן וכלה ובלבד שיקבל בצינור, וכן במג"א סימן רצ"ו כתב שראוי לבטל השפיכה בכוס הבדלה אלא מפני שדבר מועט הוא אין להקפיד, יעו"ש, וראה בט"ז שכתב בשם ספר חסידים (סימן קיא) שלאחר שיברך על מיני שתייה אסור לשפוך הימנו דאין לך ביזוי ברכה גדול מזו ונשאר בצ"ע.

וכן הביא מנהג זה בספר חופת חתנים (ברכות אירוסין ופירושם) שכתב להביא מספר תפילה זכה שכתב בזה"ל: והמברך שופך את היין ושובר את הכוס בכלי העומד על הקרקע לפני הכלה לזכרון ירושלים יעו"ש, וכן כתב בנחלת שבעה (סו"ס יב במחודשים אות ה) כתב שכן היה המנהג באשכנז ששוברים כוס של אירוסין עם היין שבתוכו וכתב שיש ליתן טען הגון למנהג זה שזהו משום שמי שאין לו אשה שרוי בלא ברכה וכדאיתא ביבמות דף סה ע"ב וגם משום שכל בית שאין נשפך בו יין כמים אין בו סימן ברכה כדאיתא בעירובין דף סב ע"א ולכן תיכף שנשא אשה שופך גם יין שיהיה לסימן טוב בביתו ויהיה ברכה מכל צד שעתה אינו חסר לא אשה ולא יין בביתו וכמו ששופכים יין במוצאי שבת לסימן ברכה. יעו"ש. וכן כתב בתשב"ץ סימן תס"ז יעו"ש [ובעיקר מה ששופכים יין במוצ"ש ראה מש"כ בספר באר יוסף ובנימין].

האם הכוס צריך טבילה

והנה לכאורה לגבי הדין אם הכוס צריך טבילה, לא בעינן לכאורה כי סו"ס בעינן שיהיה כאן צער או זכר לחורבן, ואמנם ראיתי בקונטרס מילי דבי

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

הילולא (עמ' מז) שכתב הגר"מ גרוס שליט"א בפרק כא אות ב' שהכוס יהיה של אבי החתן, ומעיקר הדין אינו צריך טבילה עכ"ד. ונראה מדבריו שהיה צד לחייב את הכוס טבילה, אבל מ"מ כתב שלא בעינן.

לעטוף את הכוס בנייר כסף

הנה היום המנהג לעטוף את הכוס בנייר כסף כן כתב ביביע אומר (שם) וכן כתב בילקו"י (ד' תעניות עמ' תקפג הי"ז) שכתב שיש לעטוף את הכוס היטב ועדיף בנייר כסף כדי ששברי הכוס לא יכנסו ברגלי האנשים. יעו"ש, ויסוד הדברים הוא ע"פ מש"כ בשו"ת הב"ח (סימן סב) ששבירת הכוס יש לעשותה ביישוב הדעת בענין שלא יגיע היזק כלל ויעו"ש שהתריע על מה שנתשרבב המנהג הרע שבסעודת נישואין שוברים כלי זכוכית בכתלים בדרך שיוכל להזיק ומכניסים עצמן בספק סכנת נפשות, ואין לעשות זאת כדי לקיים וגילו ברעדה שכבר יוצאים ידי חובתם במה ששוברים הזכוכית בחופה, ואם אחד מן המסובים ניזוק משבירת הכוס הדבר פשוט שהמזיק חייב לשלם נזקיו יעו"ש, [ואולם נראה דתלוי באיזה אופן הזיק ואכמ"ל].

האם גם בזיווג שני יש לנהוג כן

ולענין האם גם בזיווג שני יש לשבור את הכוס, דהרי אין הוא שמחה כמו זיווג ראשון, ובשו"ת יביע אומר (שם) כתב בשם הספר מעשה אברהם (חלק אבן העזר סימן ה) שדין זה הוא בין בבחור ובתולה ובין באלמון ואלמנה, יעו"ש, והביאו בילקו"י (שם הי"ט) והוסיף שכן המנהג, וכן הראוני שכן כתב הגר"ע פריד שליט"א ואמנם ראה בסימן לעיל לגבי שימת אפר שהבאנו בהא מח' הפוסקים. וע"ע במש"כ בזה בספר שערי הנישואין.

אם יש ב' חופות באותו איזור האם יש לשבור ב' כוסות

ונשאלתי ע"י הגר"ג הכהן רבינוביץ שליט"א בעמח"ס גם אני אודך וש"א"ס, בזה"ל: אם עושים חופה לשני חתנים ממש ביחד באותו שעה ובאותו מקום ובאותו זמן האם סגי לשבור רק כוס אחד בחופה או ששני החתנים צריכים לשבור כוס כל אחד. ע"כ לשון שאלתו. ולכאורה י"ל שלדינא יש חיוב לשבור ב' פעמים, גם לפי הטעם שהוא משום אבילות החורבן, וכי לגבי שימת אפר יהני ששמים רק בחתן אחד, וגם לפי הטעם של וגילו ברעדה, כי הרי סו"ס זה ב' חופות נפרדות, כן נראה לכאורה.

ואולם עתה (שלהי מרחשון תשפ"ב) נראה לענ"ד להוכיח ממה שמבואר בטור אבן העזר סימן סב שאפשר לברך לשני חתנים מעיקר הדין ברכת חתנים כאחד, ואמנם בב"י שם הביא שראוי שכל חתן יעשה החופה

קובץ באר התורה (קסח) פרשת קדושים

בפנ"ע, ומ"מ נפקא לן הא מיהת ששייך לברך ברכת חתנים על שני חתנים כאחד, ונראה דה"ה לגבי עשיית זכר לחורבן דאפשר, אם אפשר לברך ברכה אחת לשני חתנים, ועיין. ע"כ ממש"כ שם, ויש עוד להאריך בכל דברי הגאון רבי מתתיהו גבאי שליט"א.

ויזכה כת"ר שליט"א להגדיל תורה ולהאדירה ולהוציא עוד מאות קבצים כהנה וכהנה.

בברכת התורה

הצעיר באלפי ישראל

יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף ושא"ס

פה עיר התורה בני ברק